

MATERIAŁY I STUDIA

Zeszyt nr 153

Analiza wpływu wprowadzenia euro na polski system bankowy (trzecia edycja)

Małgorzata Glibowska, Anna Górka,
Beata Pawełczyk, Renata Żak

Warszawa, grudzień 2002 r.

**Materiał opracowano w Departamencie Zagranicznym NBP
w Wydziale Integracji Europejskiej**

Projekt graficzny:

Oliwka s.c.

Skład i druk:

Drukarnia NBP

Wydął:

Narodowy Bank Polski
Departament Komunikacji Społecznej
00-919 Warszawa, ul. Świętokrzyska 11/21
tel. (22) 653 23 35, fax (22) 653 13 21

© Copyright Narodowy Bank Polski, 2003

Materiały i Studia rozprowadzane są bezpłatnie.

Dostępne są również na stronie internetowej NBP: <http://www.nbp.pl>

 Spis treści

Spis wykresów, tabel i załączników	3
Streszczenie	5
Wprowadzenie	6
CZĘŚĆ I	
KONSEKWENCJE WPROWADZENIA EURO W PAŃSTWACH UGW I KRAJACH TRZECICH	
8	
1. Przebieg procesu wprowadzania euro do obiegu	8
2. Stopień zastosowania euro w państwach UGW	13
3. Wprowadzenie euro w krajach trzecich	18
4. Jednolity Obszar Płatniczy	22
Podsumowanie i wnioski	24
CZĘŚĆ II	
WPŁYW WPROWADZENIA EURO NA POLSKI SEKTOR BANKOWY	
26	
5. Zagadnienia formalnoprawne	26
6. Zagadnienia organizacyjno-techniczne	32
7. Zmiana oferty banków	41
8. Systemy płatności	50
Podsumowanie i wnioski	55
CZĘŚĆ III	
ROLA NBP W PROCESIE PRZYGOTOWAŃ DO OPERACJI WYMIANY WALUT NARODOWYCH PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UGW NA EURO	
58	
9. Kampania informacyjna NBP na temat euro	58
10. Działania logistyczne związane z operacją wymiany	61
Podsumowanie i wnioski	62
Aneks statystyczny	64

 Spis wykresów, tabel i załączników

Wykres 1: Administracja – zwrot podatku VAT w euro w 2001 r.	14
Wykres 2: Firmy – płatności krajowe i transgraniczne w III kwartale 2001 r.	15
Wykres 3: Firmy – rachunkowość prowadzona w euro w 2001 r.	16
Wykres 4: Rachunki bankowe prowadzone przez firmy i konsumentów w euro w III kwartale 2001 r.	17
Wykres 5: Udział depozytów osób fizycznych utrzymywanych w euro w całości depozytów walutowych w 1999, 2000 i 2001 r.	44
Wykres 6: Udział depozytów utrzymywanych przez podmioty gospodarcze w euro w całości depozytów walutowych w 1999, 2000 i 2001 r.	45
Wykres 7: Rola euro w dokonywaniu płatności towarowych w Polsce w 2000 i 2001 r.	47
Wykres 8: Rola euro w dokonywaniu płatności towarowych w Polsce w 2001 r.	48
Wykres 9: Rola euro w dokonywaniu płatności usługowych w Polsce w 2000 i 2001 r.	48
Wykres 10: Rola euro w dokonywaniu płatności usługowych w Polsce w 2001 r.	49
Wykres 11: Kwartalna liczba płatności krajowych w euro dokonanych w Polsce w 2001 r.	53
Wykres 12: Kwartalna liczba płatności transgranicznych w euro dokonanych w Polsce w 2001 r.	54
Wykres 13: Wartość płatności krajowych w euro dokonanych w Polsce w 2001 r.	54
Wykres 14: Wartość płatności transgranicznych w euro dokonanych w Polsce w 2001 r.	55
Tabela 1: Depozyty bankowe prowadzone w euro w wybranych państwach trzecich	19
Tabela 2: Depozyty bankowe prowadzone w euro w wybranych państwach trzecich jako odsetek całości depozytów sektora bankowego	20
Tabela 3: Udział trzech głównych walut w całości depozytów walutowych w Polsce w 2001 r.	44
Załącznik 1: Struktura walutowa wybranych aktywów i pasywów zagranicznych systemu bankowego – 2001 r.	65
Załącznik 2: Struktura walutowa płatności towarowych w 2001 r.	66
Załącznik 3: Struktura walutowa płatności usługowych w 2001 r.	67

Streszczenie

W dniu 1 stycznia 1999 r. 11 państw członkowskich Unii Europejskiej (Niemcy, Francja, Włochy, Hiszpania, Austria, Belgia, Holandia, Luksemburg, Irlandia, Finlandia i Portugalia), a od 1 stycznia 2001 r. także Grecja, przyjęły euro jako jednolitą walutę. Okres pierwszych trzech lat (1999-2001), tzw. okres przejściowy, przeznaczony był na przygotowanie się poszczególnych podmiotów w tych państwach, m.in. banków centralnych, instytucji kredytowych i innych instytucji finansowych oraz podmiotów gospodarczych, do wprowadzenia banknotów i monet euro. Podjęte w tym czasie intensywne działania przygotowawcze przyczyniły się do sukcesu tej skomplikowanej operacji. Z dniem 1 stycznia 2002 r. banknoty i monety euro zostały wprowadzone w powyższych krajach. Najpóźniej 1 marca 2002 r. euro stało się jedynym prawnym środkiem płatniczym na obszarze całej strefy euro.

Etap najbardziej intensywnych przygotowań do operacji wymiany przypadł na 2001 r., dlatego niniejsza publikacja koncentruje się przede wszystkim na analizie tego okresu. Niektóre z przedstawionych kwestii dotyczą również 2002 r., tj. okresu po wprowadzeniu banknotów i monet euro do obiegu. Zmiany, które wystąpiły w pierwszych dwóch latach po wprowadzeniu jednolitej waluty (w formie bezgotówkowej), były przedmiotem analogicznych opracowań w 2000 i 2001 r.

Tegoroczna edycja analizy składa się z trzech części. Pierwsza z nich opisuje konsekwencje wprowadzenia euro w państwach członkowskich UGW i krajach trzecich, zwłaszcza w kontekście podjętych tam przygotowań do wprowadzenia euro gotówkowego oraz zjawisk, które wystąpiły w związku z tym procesem. Druga część została opracowana na podstawie ankiety skierowanej do 12 największych polskich banków. Analizuje ona wpływ jaki wywiera funkcjonowanie euro na polski sektor bankowy. Szczególną uwagę zwrócono na zmiany warunków prowadzenia działalności bankowej, przygotowania do operacji wymiany walut narodowych państw UGW na euro oraz jej przebieg w pierwszych miesiącach 2002 r. W części tej przedstawiono m.in. zagadnienia formalnoprawne, organizacyjno-techniczne, zmiany w ofercie bankowej oraz kwestie dotyczące systemów płatności. Ostatni rozdział opisuje przygotowania NBP do operacji wymiany walut narodowych państw UGW, w tym przebieg kampanii informacyjnej dotyczącej wprowadzenia euro oraz podjęte działania logistyczne.

Wprowadzenie

W dniu 1 stycznia 1999 r. 11 państw członkowskich Unii Europejskiej (UE) przystąpiło do Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW), przyjmując euro jako wspólną walutę. W dniu 1 stycznia 2001 r. do grona tych państw dołączyła również Grecja. Przez pierwsze trzy lata (1999 – 2001 r.), w tzw. okresie przejściowym, euro funkcjonowało wyłącznie w formie bezgotówkowej. Okres ten przeznaczony był na przygotowanie się państw członkowskich UGW do wprowadzenia banknotów i monet euro. Etap najbardziej intensywnych przygotowań ze strony banków centralnych, instytucji kredytowych, innych instytucji finansowych oraz podmiotów prowadzących działalność gospodarczą przypadł na 2001 r.

Z dniem 1 stycznia 2002 r. w 12 państwach członkowskich UGW rozpoczął się najważniejszy etap procesu wprowadzania banknotów i monet euro oraz wycofywania narodowych znaków pieniężnych. Stopniowo, od 1 stycznia do 28 lutego 2002 r., w poszczególnych państwach członkowskich UGW waluty narodowe traciły status prawnego środka płatniczego. 1 marca 2002 r. euro stało się jedynym prawnym środkiem płatniczym we wszystkich państwach członkowskich UGW.

Konsekwencje wprowadzenia jednolitej waluty są i będą odczuwalne nie tylko w 12 państwach należących do UGW, ale też w pozostałych państwach członkowskich UE. Wprowadzenie euro ma ponadto istotne znaczenie dla państw trzecich. Dotyczy to w szczególności państw sąsiadujących oraz innych krajów silnie powiązanych gospodarczo ze strefą euro (poprzez ożywioną wymianę handlową), w tym państw z Europy Środkowo-Wschodniej ubiegających się o członkostwo w UE. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej, Europy Południowo-Wschodniej oraz Turcja należą do grona tych krajów, gdzie w obiegu pieniężnym znajdowała się znaczna ilość walut narodowych państw członkowskich UGW, a obecnie – znaczna ilość banknotów i monet euro. Do państw tych zalicza się również Polska.

Mając powyższe kwestie na uwadze, Narodowy Bank Polski od 3 lat przygotowuje „Analizę wpływu wprowadzenia euro na polski system bankowy”. Materiał ten opracowywany jest w Departamencie Zagranicznym NBP w oparciu o wyniki ankiety przeprowadzanej cyklicznej w polskim sektorze bankowym. Poszczególne edycje, opublikowane w 2000 i 2001 r., prezentują zmiany warunków prowadzenia działalności bankowej w Polsce, które wywołane zostały wprowadzeniem jednolitej waluty w państwach członkowskich UGW. Zagadnienia poruszane w kolejnych edycjach analizy są uaktualniane stosownie do zmieniających się warunków w ramach jednolitego rynku finansowego UE oraz polskiego systemu bankowego.

Tegoroczna edycja – w części dotyczącej polskiego sektora bankowego – zawiera analizę zmian, które zaszły w 2001 r., w odniesieniu do stanu z 2000 r. Z kolei w części pierwszej materiału, z uwagi na znaczenie samego procesu wymiany oraz termin przygotowania publikacji, znalazły się również informacje dotyczące wprowadzania gotówki euro oraz wycofywania narodowych banknotów i monet państw członkowskich UGW, do czego doszło w 2002 r. Przebieg tego procesu – zarówno na obszarze państw UGW, jak również w Polsce, będzie przedmiotem kolejnej analizy, która zostanie opublikowana w 2003 r.

Podobnie, jak w poprzednich latach, również tegoroczna ankieta została skierowana do kilkunastu największych polskich banków komercyjnych¹:

1. Powszechna Kasa Oszczędności – Bank Polski S.A.
2. Pekao S.A.
3. Bank Handlowy w Warszawie S.A.
4. ING Bank Śląski S.A.
5. Bank Zachodni WBK S.A.

¹ Ankieta została przesłana bankom komercyjnym 21 lutego 2002 r. Odpowiedzi na zapytania ankietowe były nadsyłane do końca maja 2002 r.

6. BRE Bank S.A.
7. Kredyt Bank S.A.
8. Bank BPH PBK S.A.
9. BIG Bank Gdański S.A.
10. Bank Gospodarki Żywnościowej S.A.
11. Raiffeisen Bank Polska S.A.
12. Bank Ochrony Środowiska S.A.

Powyższe banki zostały wybrane ze względu na ich rolę w polskim sektorze bankowym² oraz wielkość transakcji realizowanych w euro. Według stanu na dzień 31 grudnia 2001 r. udział wszystkich ankietowanych banków w całości aktywów netto polskiego sektora bankowego wynosił 74%, natomiast w kapitale akcyjnym – 46% całości kapitału akcyjnego tego sektora. W przypadku depozytów i kredytów sektora niefinansowego, udziały wspomnianych 12 banków kształtowały się odpowiednio na poziomie 79% i 73%³.

Z uwagi na fuzję 2 ankietowanych banków⁴, jaka miała miejsce w 2001 r., w poszczególnych rozdziałach analizy pojawiają się różne dane dotyczące liczebności badanej grupy. W przypadku odpowiedzi na niektóre zapytania ankietowe, banki podawały bowiem dane odrębnie dla dwóch podmiotów, według stanu przed dokonaniem fuzji.

Niniejsza analiza została podzielona na trzy części. **Część pierwsza** dotyczy konsekwencji wprowadzenia euro w państwach członkowskich UGW. W części tej skoncentrowano się na takich zagadnieniach, jak:

- przebieg procesu wprowadzania euro do obiegu w ramach UGW;
- stopień wykorzystania euro w państwach UGW;
- wprowadzenie euro w krajach trzecich;
- tworzenie Jednolitego Obszaru Płatniczego w ramach UE.

W **części drugiej**, dotyczącej wpływu funkcjonowania euro na polski sektor bankowy, przedstawione zostały zagadnienia zawarte w informacjach otrzymanych od ankietowanych banków. Analizą zostały objęte następujące kwestie:

- zagadnienia formalno-prawne;
- zagadnienia organizacyjno-techniczne;
- zmiana oferty banków;
- systemy płatności.

W **części trzeciej** została opisana rola NBP w procesie przygotowań do operacji wymiany walut narodowych państw członkowskich UGW na euro. Przedstawiono w niej przede wszystkim informacje dotyczące:

- kampanii informacyjnej na temat euro;
- działań logistycznych związanych z operacją wymiany walut narodowych państw UGW na euro.

Do analizy załączony został ponadto materiał statystyczny zawierający dane liczbowe określające udział euro w strukturze walutowej płatności dokonanych w Polsce w 2001 r. z tytułu eksportu i importu towarów oraz usług.

² Pojęcie „sektor bankowy” nie obejmuje NBP, banków w likwidacji oraz w stanie upadłości.

³ Dane NBP.

⁴ Dotyczy to Banku Przemysłowo-Handlowego S.A. oraz Powszechnego Banku Kredytowego S.A. przed utworzeniem Banku BPH PBK S.A.

Część I

KONSEKWENCJE WPROWADZENIA EURO W PAŃSTWACH UGW I KRAJACH TRZECICH

1

1

Przebieg procesu wprowadzania euro do obiegu

Z dniem 1 stycznia 2002 r. banknoty i monety euro zostały wprowadzone w 12 państwach Unii Gospodarczej i Walutowej (tj. Niemczech, Francji, Włoszech, Hiszpanii, Austrii, Belgii, Holandii, Luksemburgu, Irlandii, Finlandii, Portugalii i Grecji). W tym dniu w obiegu znalazło się **siedem banknotów** (5, 10, 20, 50, 100, 200 i 500 euro) oraz **osiem monet** (1, 2, 5, 10, 20 i 50 centów oraz 1 i 2 euro). Ich ostateczne wizerunki wraz z zabezpieczeniami zostały ujawnione przez Europejski Bank Centralny 30 sierpnia 2001 r.

Kampania informacyjna w strefie euro

Tak złożony proces, jak wprowadzanie banknotów i monet euro wymagał przygotowania i przeprowadzenia w strefie euro odpowiedniej kampanii informacyjnej. Działania takie podjęły zarówno **władze narodowe** każdego z państw strefy euro, jak i **EBC we współpracy z 12 narodowymi bankami centralnymi** (tzw. kampania informacyjna EURO 2002).

Główne elementy kampanii informacyjno-promocyjnej EBC ogłosił 1 marca 2001 r. Jej najbardziej intensywna faza (w mediach) rozpoczęła się jednak w ostatnim kwartale 2001 r., po ujawnieniu zabezpieczeń banknotów euro. Przekazywane informacje dotyczyły przede wszystkim: wyglądu banknotów i monet euro, ich zabezpieczeń i nominałów oraz zasad i harmonogramu wprowadzania euro do obiegu.

Uzupełnieniem kampanii EURO 2002 były narodowe kampanie informacyjne. Uwzględniały one specyfikę danego kraju i jego mieszkańców. Ich głównymi adresatami byli: społeczeństwo, sektor bankowy oraz sektor handlu detalicznego. Poszczególne państwa oraz EBC uwzględniły w swoich działaniach informacyjnych również te grupy społeczne, które mogły mieć największe problemy z przystosowaniem się do nowej waluty (np. osoby niewidome).

Produkcja banknotów i monet euro

Produkcja banknotów i monet euro odbywała się w centrach drukowania i narodowych mennicach usytuowanych w poszczególnych państwach strefy euro (za wyjątkiem Luksemburga). Dla Luksemburga nowa waluta produkowana była w Niemczech (banknoty) i Holandii (banknoty i monety). Do końca 2001 r. wyprodukowano ogółem **prawie 15 mld banknotów** euro o wartości nominalnej powyżej 630 mld EUR oraz **ponad 51 mld monet euro** o wartości prawie 16 mld EUR. Największy udział w całości produkcji przypadł na Niemcy (ok. 32% wszystkich banknotów euro oraz ok. 33% wszystkich monet euro), natomiast najmniejsze zapotrzebowanie na nową wal-

tę odnotował Luksemburg (ok. 0,3% całości produkcji banknotów euro oraz ok. 0,2 % całości produkcji monet euro). Początkowo w obiegu znalazło się niecałe 10 mld banknotów. Pozostała część (czyli ok. 5 mld) miała służyć jako **rezerwa logistyczna** służąca wyeliminowaniu ryzyka ewentualnych niedoborów banknotów i zwiększonego popytu na niektóre nominały.

Wcześniejsze zaopatrzenie w banknoty i monety euro

Aby usprawnić przebieg wprowadzania euro do obiegu, w państwach UGW przewidziano możliwość wcześniejszego (tj. przed 1 stycznia 2002 r.) zaopatrzenia instytucji kredytowych oraz innych podmiotów w banknoty i monety euro. Zgodnie z **wytycznymi EBC⁵ od 1 września 2001 r.** narodowe banki centralne państw strefy euro mogły rozpocząć **wstępną dystrybucję banknotów i monet euro** do instytucji kredytowych (tzw. **zaopatrzenie pierwotne**), a te miały możliwość przekazania otrzymanej waluty swoim klientom instytucjonalnym, w tym handlowcom detalicznym (tzw. **zaopatrzenie wtórne**). Na bazie powyższych wytycznych **każde z państw strefy euro samodzielnie ustaliło terminy dostaw oraz ich skalę** – na podstawie indywidualnych planów narodowych wprowadzenia euro.

Prawie we wszystkich państwach **zaopatrzenie instytucji kredytowych** w monety rozpoczęło się już 1 września 2001 r. (za wyjątkiem Holandii, gdzie instytucje te mogły otrzymać monety euro dopiero od 1 grudnia 2001 r.). Transport bilonu wymagał bowiem dłuższego cyklu dostaw niż transport banknotów. Jednak niektóre z narodowych banków centralnych w tym samym dniu rozpoczęły również dostawę banknotów euro (w Niemczech, Hiszpanii, Austrii, Luksemburgu i Finlandii).

Państwa strefy euro przyjęły bardzo różne terminy i warunki **zaopatrzenia handlowców detalicznych**. W czterech krajach (Belgii, Francji, Portugalii i Finlandii) detaliści mogli otrzymać nową walutę dopiero w grudniu 2001 r., natomiast w trzech (Niemczech, Luksemburgu i Austrii) już od 1 września 2001 r. Grecja i Irlandia udostępniły najpierw monety, a dopiero później banknoty euro. Natomiast Hiszpania, Włochy i Holandia wprowadziły dodatkowo rozróżnienie na większych i mniejszych detalistów, przyznając pierwszeństwo dostaw tym największym.

Ogółem, w ramach **zaopatrzenia pierwotnego**, narodowe banki centralne dostarczyły instytucjom kredytowym ok. 6,4 mld **banknotów euro o wartości ok. 133 mld EUR** oraz 37,6 mld **monet euro o wartości 12,2 mld EUR**.

Wszystkie państwa strefy euro umożliwiły również swoim mieszkańcom wcześniejsze zapoznanie się z nową walutą, m.in. udostępniając im w połowie grudnia 2001 r. niewielką ilość monet euro, zazwyczaj w postaci tzw. **zestawów startowych**. Zestawy takie można było nabyć po ich wartości nominalnej przeliczonej na walutę narodową (przy uwzględnieniu nieodwołalnych kursów wymiany) w bankach komercyjnych i urzędach pocztowych, a w niektórych państwach również w bankach centralnych, przedsiębiorstwach transportu publicznego oraz sektorze handlu detalicznego. Nominały monet euro dostępne w zestawach startowych, a w rezultacie wartość nominalna zestawów, różniły się w poszczególnych krajach. Wartość zestawów wahała się od 3,88 EUR w Finlandii do 15,25 EUR we Francji. Najwięcej zestawów startowych przygotowano w Niemczech (53,5 mln), najmniej – w Finlandii (500 tys.). Ich sprzedaż rozpoczęła się 14 grudnia 2001 r.: we Francji, Irlandii i Holandii, 15 grudnia 2001 r.: w Belgii, Hiszpanii, Włoszech, Luksemburgu i Finlandii, oraz 17 grudnia 2001 r.: w Niemczech, Austrii, Grecji, i Portugalii. Ogółem **osoby fizyczne w strefie euro nabyły ponad 150 mln zestawów⁶**, zawierających przeszło 4,2 mld monet o wartości 1,6 mld EUR.

Wytyczne EBC⁷ umożliwiły nie tylko wcześniejszą dystrybucję banknotów i monet euro w ramach strefy euro, ale i poza nią. Zaopatrzenie takie mogło się rozpocząć 1 grudnia 2001 r.

⁵ Wytyczne Europejskiego Banku Centralnego z 10 stycznia 2001 r. przyjmujące pewne postanowienia dotyczące wymiany gotówkowej w 2002 r. (*Guideline of the European Central Bank of 10 January 2001 adopting certain provisions on the 2002 cash changeover*), OJ L 55 24.02.2001 s. 0080-0083.

⁶ Ok. 78% dostępnych zestawów.

⁷ Chodzi tu również o Wytyczne Europejskiego Banku Centralnego z 13 września 2001 r. przyjmujące pewne postanowienia dotyczące wcześniejszego zaopatrzenia w banknoty euro poza strefą euro (ang. *Guideline of the European Central Bank of 13 September 2001 adopting certain provisions on the frontloading of euro banknote outside the euro area*), OJ L 257, 26.09.2001, s. 0006-0009.

1

i musiało bazować na warunkach ściśle określonych w powyższych wytycznych. W ramach **wczesniejszego zaopatrzenia poza strefą euro**, narodowe banki centralne państw UGW dostarczyły w grudniu 2001 r. **26 bankom centralnym** w Europie, w obrębie basenu Morza Śródziemnego i Afryce **banknoty o wartości prawie 2,7 mld EUR**, natomiast **instytucjom kredytowym** specjalizującym się w hurtowej dystrybucji banknotów do innych instytucji kredytowych, **banknoty o wartości prawie 1,4 mld EUR**. Największy udział w całkowitej wartości przekazanych banknotów euro miał Deutsche Bundesbank (ok. 79%).

Przygotowania sektora bankowego do wprowadzenia euro

Jednym z najważniejszych zadań stojących przed bankami w strefie euro przed końcem 2001 r. było zaplanowanie i przeprowadzenie **konwersji rachunków oraz innych produktów finansowych z walut narodowych na euro**. Od 1 stycznia 2002 r. waluty 12 państw UGW straciły bowiem postać bezgotówkową i mogły być używane wyłącznie w płatnościach gotówkowych (maksymalnie przez okres pierwszych dwóch miesięcy 2002 r.).

Większość banków ze strefy euro uznała przewalutowanie rachunków klientów w ostatnich dniach grudnia 2001 r. za operację o zbyt wysokim ryzyku, dlatego wcześniej podjęła odpowiednie kroki w tym zakresie. Do wcześniejszej konwersji zachęcane były zwłaszcza banki w Belgii, Francji, Włoszech, Portugalii i Hiszpanii. Władze tych państw pełniły rolę koordynatora tej operacji. Dla przykładu, banki we Francji przewalutowały 95% rachunków na euro do końca października 2001 r. Przeliczenie rachunków z walut narodowych na euro już na początku trzeciego kwartału 2001 r. zalecała również Komisja Europejska⁸. W Austrii, Finlandii, Niemczech, Grecji, Irlandii, Luksemburgu i Holandii decyzję o terminie konwersji pozostawiono jednak samym bankom. W Irlandii zdecydowały się one na przewalutowanie rachunków na masową skalę w ostatnich dniach grudnia 2001 r. Operacja ta przebiegła bardzo sprawnie, ponieważ wcześniej banki te przeprowadziły szczegółowe testy w tym zakresie.

Poszczególne banki ze strefy euro przyjęły odmienne zasady i terminy konwersji rachunków utrzymywanych w walutach narodowych na euro. Mimo to, **do 31 grudnia 2001 r. wszystkie środki na takich rachunkach zostały przeliczone na nową walutę**. Przewalutowanie rachunków było mniej złożoną operacją w przypadku klientów indywidualnych niż podmiotów gospodarczych. W ostatnim kwartale 2001 r. większość banków oferowała już pełny zakres usług bezgotówkowych w euro.

Ze względu na fakt, iż w trzyletnim okresie przejściowym (od początku 1999 r. do końca 2001 r.), w odniesieniu do produktów i usług w euro obowiązywała zasada „brak nakazu, brak zakazu”, oznaczająca pełną swobodę wyboru waluty, banki musiały uzyskać zgodę (bezpośrednią lub domniemaną) posiadaczy rachunków przed dokonaniem konwersji tych rachunków na euro. Większość banków poinformowała swoich klientów, że zamiana taka zostanie przeprowadzona, jeżeli do wyznaczonego dnia, klient nie wyrazi sprzeciwu. W całej strefie euro odnotowano bardzo niewielką liczbę przypadków, w których posiadacze rachunków nie zgodzili się na tę operację. Tylko we Włoszech i Hiszpanii banki poprosiły swoich klientów (w Hiszpanii dotyczyło to podmiotów gospodarczych) o wyraźną zgodę na wcześniejsze przewalutowanie rachunków, uzyskując jednak niewielką liczbę odpowiedzi. Dlatego banki w tych państwach przeprowadziły konwersję większości rachunków na euro dopiero z końcem 2001 r. po przyjęciu zasady „domniemanej zgody” klientów (we Włoszech wiązało się to z wydaniem odpowiedniego dekretu w tej sprawie).

W większości państw przeprogramowanie **terminali płatniczych POS** obsługujących płatności kartą debetową i kredytową nastąpiło o północy 31 grudnia 2001 r. lub we wczesnych godzi-

⁸ Zalecenie z 11 października 2000 r. w sprawie środków mających na celu ułatwienie przygotowania podmiotów uczestniczących w obrocie gospodarczym do przejścia na euro (ang. *Commission Recommendation of 11 October 2000 on measures to facilitate the preparation of economic operators for the changeover to the euro*) OJ L 303, 24.10.2000, s. 0006-007.

nach rannych 1 stycznia 2002 r. (w Holandii i Niemczech). W niektórych państwach, np. we Włoszech, terminale były dostosowywane stopniowo w pierwszych tygodniach stycznia 2002 r.

Faza podwójnego obiegu walut narodowych i euro

1 stycznia 2002 r. rozpoczął się proces stopniowego wprowadzania banknotów i monet euro do obiegu. Nowa waluta znalazła się w obiegu przede wszystkim za pośrednictwem bankomatów, banków komercyjnych i urzędów pocztowych oraz sektora detalicznego. W większości państw UGW przez okres dwóch miesięcy w obiegu funkcjonowały równoległe waluty narodowe i euro. Holandia, Irlandia i Francja zdecydowały się na skrócenie fazy podwójnego obiegu odpowiednio do 27 stycznia 2002 r., 9 lutego 2002 r. i 17 lutego 2002 r. W Niemczech marka niemiecka, mimo iż straciła status prawnego środka płatniczego już o północy 31 grudnia 2001 r., była akceptowana przez instytucje kredytowe i detalistów do końca lutego 2002 r.⁹

Jak wynika z oceny Komisji Europejskiej oraz EBC, proces wprowadzania euro do obiegu przebiegł bardzo sprawnie. Społeczeństwo entuzjastycznie przyjęło nową walutę, o czym może świadczyć m.in. większa niż zazwyczaj na początku roku liczba wypłat dokonywanych w bankomatach. Istotne znaczenie miało więc sprawne i szybkie dostosowanie tych urządzeń do wypłaty banknotów euro. Praktycznie wszystkie bankomaty udało się przeprogramować do 4 stycznia 2002 r. (za wyjątkiem niewielkiego odsetka tych urządzeń we Włoszech i Hiszpanii).

Do końca pierwszego tygodnia stycznia 2002 r. ponad 50% transakcji dokonywanych było w euro, a z końcem drugiego – już ok. 90%. Sześć krajów, tj. Austria, Finlandia, Niemcy, Irlandia, Holandia i Luksemburg najszybciej zakończyło proces wprowadzania euro. Do połowy stycznia 2002 r. 95% wszystkich transakcji przeprowadzano tam w nowej walucie. Ogółem do końca lutego 2002 r. wartość banknotów euro znajdujących się w obiegu wyniosła 246,5 mld EUR, natomiast monet euro – 11,5 mld EUR. Pomimo wcześniejszego zaopatrzenia mieszkańców państw strefy euro w monety euro, na początku stycznia 2002 r. wystąpiły lokalnie niedobory bilonu euro oraz banknotów o niskich nominałach. Spowodowane to było przechowywaniem monet (na pamiątkę) przez konsumentów oraz regulowaniem niewielkich płatności banknotami o dużych nominałach.

Wycofywanie walut narodowych z obiegu

Proces wycofywania walut narodowych z obiegu rozpoczął się – w ograniczonym zakresie – jeszcze przed 1 stycznia 2002 r. Władze narodowe wszystkich państw strefy euro zachęcały społeczeństwo do zwrotu posiadanych zapasów banknotów i monet, m.in. poprzez ulokowanie ich na rachunku w banku komercyjnym lub przeznaczenie ich na cele charytatywne. Do końca grudnia 2001 r. wartość banknotów narodowych znajdujących się w obiegu spadła z 380 mld EUR do 270 mld EUR, a monet z 17,9 mld EUR do 16,3 mld EUR. Z końcem lutego 2002 r. wartość banknotów narodowych znajdujących się w obiegu w ramach strefy euro wynosiła 38,6 mld EUR, a monet – ponad 10 mld EUR.

Wymiana walut narodowych na euro po 1 stycznia 2002 r.

Wraz z wprowadzeniem euro do obiegu rozpoczął się proces wymiany banknotów i monet nominowanych w walutach narodowych na nową walutę. Wymianę taką umożliwiły zarówno narodowe banki centralne, jak i banki komercyjne państw UGW, a w niektórych krajach np. w Au-

⁹ Umożliwiła to wspólna deklaracja centralnych zrzeszeń przemysłu bankowego, przedstawicieli handlu detalicznego oraz producentów automatów z 22 października 1998 r.

1

stirii, Belgii, Francji, Włoszech i Luksemburgu, również **urzędy pocztowe**. Warunki wymiany są zróżnicowane w poszczególnych państwach. Relatywnie długie okresy wymiany zapewniły narodowe banki centralne, zazwyczaj dłuższe – przy wymianie banknotów walut narodowych państw UGW i krótsze – przy wymianie monet. Banknoty będą wymieniane tam przez minimum 10 lat (do końca 2012 r.), a monety przez minimum 1 rok (do końca 2002 r.). Cztery kraje (Niemcy, Hiszpania, Austria i Irlandia) przewidziały bezterminową wymianę na euro zarówno banknotów, jak i monet walut narodowych. Wymiana wycofywanych walut w bankach centralnych państw strefy euro odbywa się bezpłatnie.

Wymianę banknotów i monet narodowych na euro oferowały również **banki komercyjne** państw UGW, ale w większości z nich wymiana trwała **do końca okresu podwójnego obiegu waluty narodowej i euro** (zazwyczaj do 28 lutego 2002 r.). Warunki takiej wymiany, tj. terminy, opłaty i dzienne limity, ustalały indywidualnie poszczególne banki. Generalnie zależały one od tego, czy osoba dokonująca wymiany była klientem banku oraz czy wymiana dotyczyła własnej waluty narodowej czy innych walut państw strefy euro.

2

Stopień zastosowania euro w państwach UGW

Pod koniec 1999 r. Komisja Europejska rozpoczęła cyklicznie przeprowadzaną analizę na temat stopnia zastosowania euro w państwach UGW. Wyniki tej analizy publikowane są w raporcie Dyirekcji Generalnej ds. Ekonomicznych i Finansowych, pt. „Kwartalny przegląd zastosowania euro”¹⁰. Zawarte w nim informacje są sporządzane na podstawie ankiety przeprowadzanej przez Komisję co kwartał wśród największych 33 banków strefy euro¹¹, danych otrzymywanych z 5 krajowych stowarzyszeń bankowych¹², administracji państw członkowskich, a także w oparciu o wyniki innych analiz.

Komisja zwraca uwagę, że prezentowane przez nią dane uzyskane z państw członkowskich UGW mają wyłącznie charakter informacyjny. Nie wszystkie dane są porównywalne, gdyż metoda liczenia może być różna w zależności od banku biorącego udział w badaniu. Zdaniem Komisji, niektóre z nich bywają przeszacowane. Ponadto, Komisja swoje wnioski opiera na informacjach uzyskiwanych z największych banków strefy euro, które w kwestiach związanych z euro są, zgodnie z dotychczasowym doświadczeniem, bardziej aktywne niż małe banki. Wyniki badań Komisji mogą być dlatego różne od innych analiz opracowywanych na przykład przez stowarzyszenia bankowe¹³, które obejmują wszystkie banki, także te małe.

W niniejszym opracowaniu zaprezentowane zostało podsumowanie rezultatów analiz przeprowadzonych przez Komisję Europejską w trzech kwartałach 2001 r. W ubiegłym roku Komisja zakończyła analizę na trzecim kwartale, z którego raport został opublikowany w listopadzie 2001 r.¹⁴ Zarówno raport Komisji, jak i poniższa analiza przedstawiają stopień wykorzystania euro przez następujące grupy podmiotów:

- administrację,
- przedsiębiorstwa,
- konsumentów.

Administracja

W przypadku administracji publicznej państw członkowskich UE, Komisja Europejska zbadała zastosowanie euro w zakresie:

- zwrotu podatku VAT,
- deklaracji celnych (eksportowych i importowych),
- płatności podatków od przedsiębiorstw.

¹⁰ Tytuł angielski: *Quarterly review of the use of the euro* (nr 6, 7, 8); www.europa.eu.int.

¹¹ W ankiecie wzięły udział następujące grupy banków: Bank Austria, Erste Bank, Fortis Banking Group, KBC Bank, Banque Bruxelles Lambert, Nordéa Merita Nordbanken, Sampo Leonia Group, Okobank, Société Générale, Crédit Agricole Indosuez, Deutsche Bank, Dresdner Bank, Hamburger Sparkasse, Commerzbank, Bayerische Landesbank, Hypovereinsbank, Baden-Württembergische Bank, Stadtsparkasse Köln, Grupo Unicredito Italiano, Grupo Intesa, Banco Espirito Santo, Banco Comercial Portugués, Banco Santander Central Hispano, Banco Popular Espanol, Dexia-BIL, a ponadto wybrane duże banki z Holandii, Grecji, Danii oraz bankowa grupa z Wielkiej Brytanii.

¹² Stowarzyszenia bankowe, jakie uczestniczyły w ankiecie to: Fédération Bancaire Française, Association Belge des Banques, the Irish Bankers' Federation, Deutsche Sparkasse und Giroverband oraz the Association for Payment Clearing Services (APAC).

¹³ Analizy te nie są jednak ogólnie dostępne.

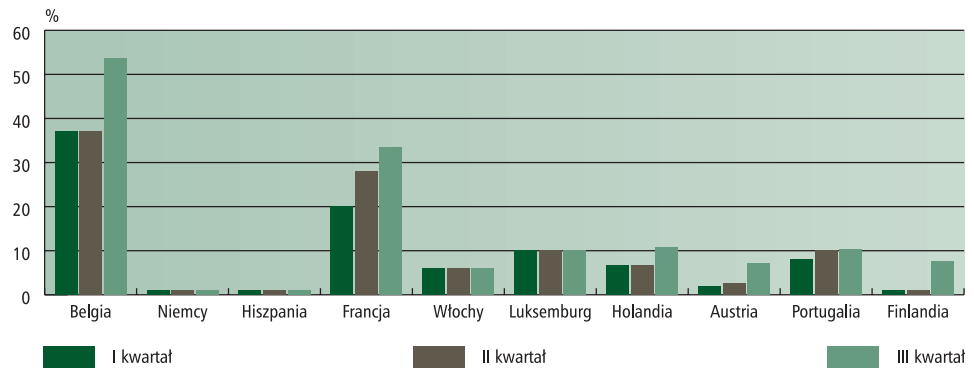
¹⁴ Komisja nie opracowała raportu za cały 2001 r.

Zwrot podatku VAT w euro

W 2001 r. odnotowano znaczny wzrost wykorzystania euro w rozliczeniach podatku VAT w większości państw członkowskich UE. Jego wyraźny wzrost odnotowano zwłaszcza w I i III kwartale 2001 r.

Wykres 1

Administracja – zwrot podatku VAT w euro w 2001 r.

Źródło: *Quarterly review of the use of the euro*, nr 6, 7, 8, Komisja Europejska, 2001 (brak jest danych dotyczących Grecji i Irlandii).

W okresie od grudnia 2000 r. do września 2001 r. największy wzrost wykorzystania euro nastąpił w **Belgii** (z 17,8% w grudniu 2000 r. do 53,7% we wrześniu 2001 r.), **Francji** (z 6,9% do 33,5%), a także w **Holandii** (z 3,3% do 10,8%), **Austrii** (z 2% do 7,2%), **Finlandii** (z 1% do 7,5%) i **Portugalii** (z 8% do 10,23%). W przypadku **Luksemburga** poziom wykorzystania euro nie zmienił się od lutego 2001 r. i pozostał na poziomie 21%. Z kolei takie państwa, jak **Hiszpania** i **Niemcy** nie wykazały dużego zainteresowania zastosowaniem euro w rozliczeniach podatku VAT. Administracja tych państw wspólną walutę w rozliczeniach podatku VAT wykorzystwała w 2001 r. w stopniu wynoszącym około 1%. Komisja nie podała natomiast informacji o sytuacji w **Irlandii**, **Włoszech** i **Grecji**.

Deklaracje celne (eksportowe i importowe)

Dane statystyczne dotyczące deklaracji różnią się w zależności od kraju. Niektóre państwa dokonują bowiem rozróżnienia na deklaracje importowe i eksportowe, a inne przedstawiają łączne deklaracje celne. W omawianym okresie, zastosowanie euro w deklaracjach celnych było różne w poszczególnych państwach członkowskich UGW. **Największy stopień wykorzystania euro**, liczony według wartości deklaracji, występował w 2001 r. w **Niemczech** (deklaracje eksportowe: na niezmiennym w ciągu całego roku poziomie 50%), **Finlandii** (38% wszystkich deklaracji), **Belgii** (deklaracje importowe: 35,9% we wrześniu 2001 r.; eksportowe – tu nastąpił spadek: z 30,2% w czerwcu do 25,5% we wrześniu 2001 r.). **W okresie marzec-wrzesień 2001 r.** znaczny wzrost ilości ceł pobieranych w euro odnotowano w **Austrii** (z 26% do 38,7%), we **Francji** (z 23% do 28,3%), **Włoszech** (z 8,3% do 15,9%). W tym samym okresie, tj. marzec – wrzesień 2001 r., w **Holandii** i **Portugalii** nastąpił zaś **znaczny spadek** w wartości deklaracji w euro (odpowiednio: z 21,4% do 15,7% oraz z 10% do 8,5%).

Najniższy wskaźnik wyróżnia takie państwa, jak **Irlandię** i **Hiszpanię**, w których wartość ceł pobieranych w euro w 2001 r. nie uległa zmianie i pozostawała na poziomie 2,5% dla deklaracji eksportowych w **Irlandii** i 1% w **Hiszpanii**.

Płatności podatków od przedsiębiorstw

Nie wszystkie państwa członkowskie UGW podały zakres wykorzystania euro w odniesieniu do płatności podatków. W ciągu trzech kwartałów 2001 r. znaczny wzrost wartości podatków

płaconych w euro nastąpił głównie w **Finlandii** (do 47,6% w III kwartale 2001 r.), we **Francji** (z 5,5% na koniec 2000 r. do 18,2% w III kwartale 2001 r.) i we **Włoszech** (odpowiednio z 3% na koniec 2000 r. do 12,8% w III kwartale 2002 r.). W październiku 2001 r. najniższy stopień wykorzystania euro miała **Irlandia** (poniżej 1%), **Portugalia** (2,89%) i **Holandia** (6,3%).

Przedsiębiorstwa

W przypadku przedsiębiorstw badane było wykorzystanie euro w zakresie:

- płatności bezgotówkowych,
- rachunkowości i rachunków bankowych,
- fakturowania i wyrażania cen jednocześnie w walutach narodowych i w euro.

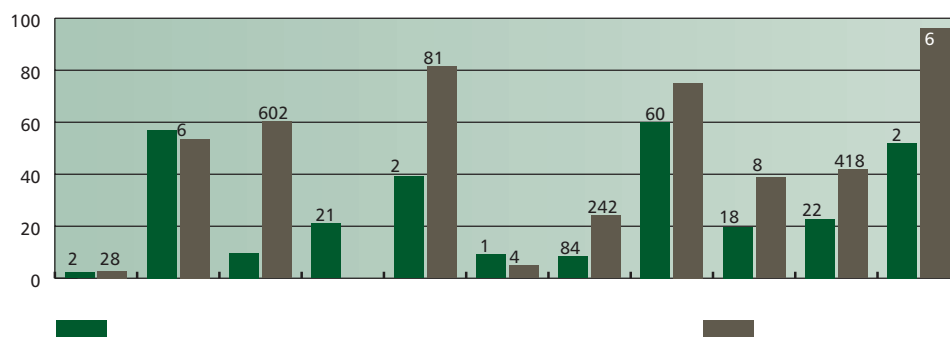
Na podstawie zebranych informacji od banków, które wzięły udział w badaniu przeprowadzonym przez Komisję Europejską, średni poziom zastosowania euro przez przedsiębiorstwa w płatnościach krajowych (w ujęciu wartościowym) wzrósł od grudnia 2000 r. do końca III kwartału 2001 r. z 23,1% do 27,2%. Z kolei w odniesieniu do płatności międzynarodowych wykorzystanie euro przez firmy zwiększyło się w tym samym okresie z 39,7% do 48,6%.

Płatności bezgotówkowe

W 2001 r. największy wzrost zastosowania euro w płatnościach bezgotówkowych odnotowano w **Grecji**, gdzie w ujęciu wartościowym stopień wykorzystania euro wyniósł w III kwartale 2001 r., **93%** (z 74% w I kwartale 2001 r.) w odniesieniu do **płatności krajowych** i **60,2%** (z 53,9% w I kwartale 2001 r.) w **płatnościach transgranicznych**. Podobnie wysoki udział euro w rozliczeniach krajowych i transgranicznych w III kwartale 2001 r. stwierdzono w takich krajach, jak **Luksemburg** (odpowiednio w płatnościach krajowych i płatnościach transgranicznych: 60% i 75%), **Włochy** (53% i 96%), **Belgia** (57% i 53,6%), a także **Hiszpania** (39,2% i 81,5%) oraz **Finlandia** (8,4% i 60,2%). Zdecydowanie w mniejszym stopniu euro w rozliczeniach bezgotówkowych wykorzystywane jest w **Irlandii** (8,6% w płatnościach krajowych i 24,2% w płatnościach transgranicznych) oraz **Austrii** (odpowiednio: 2,3% i 2,8%). Natomiast w Niemczech w III kwartale 2001 r. nastąpił, w porównaniu do I kwartału tego roku, spadek płatności w transakcjach krajowych (z 21,1% do 19,8%) i transgranicznych (z 54,2% do 38,7%).

Wykres 2

Firmy – płatności krajowe i transgraniczne w III kwartale 2001 r.

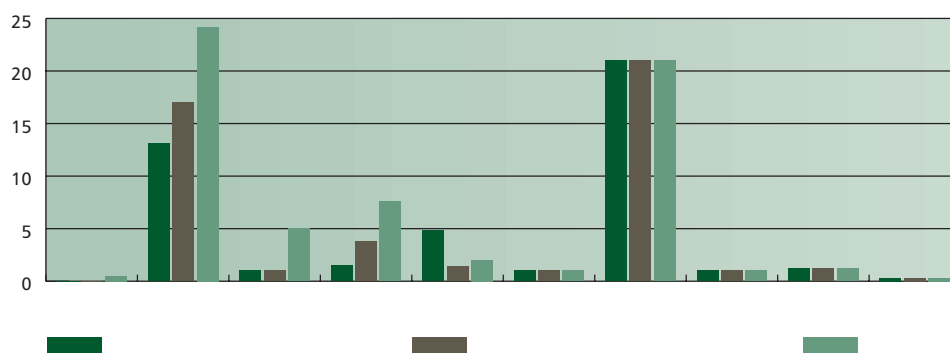
Źródło: Quarterly review of the use of the euro, nr 8, Komisja Europejska, 2001 (brak jest danych dotyczących Grecji).

Rachunkowość i rachunki bankowe

Zgodnie z analizą Komisji Europejskiej, trudno jest dokładnie określić jak wiele przedsiębiorstw zmieniło swoją rachunkowość w 2001 r. z waluty narodowej na euro. Firmy mogły bowiem ustalać ceny i wystawiać faktury w euro, natomiast prowadzić swoje rachunki i całą księgowość w walucie krajowej. W analizie oparto się na założeniu, że te przedsiębiorstwa, które rozpoczęły dokonywać płatności podatku VAT w euro faktycznie przeszły na prowadzenie rachunkowości w tej walucie. Na tej podstawie stwierdzono, że w ciągu 2001 r., za wyjątkiem firm w Luksemburgu (21%) i Belgii (24,2%), niewiele firm dokonało zmiany rachunkowości z waluty krajowej na euro. Ilość firm, które zdecydowały się na taką zmianę wyniosła w granicach od 0,29% wszystkich firm we Włoszech do 7,6% we Francji.

Wykres 3

Firmy – rachunkowość prowadzona w euro w 2001 r.

Źródło: Quarterly review of the use of the euro, nr 6, 7, 8, Komisja Europejska, 2001 (brak jest danych dotyczących Grecji i Hiszpanii)

Z kolei w odniesieniu do rachunków bankowych prowadzonych w euro, liczba konwersji rachunków prowadzonych w walutach narodowych państw UGW na rachunki w euro wzrosła w strefie euro z 4,8% w I kwartale do 20,3% w III kwartale 2001 r.. W państwach UGW nastąpił również znaczny przyrost nowych rachunków bankowych otwieranych przez przedsiębiorstwa w euro (z 18% w czerwcu 2001 r. do 43% w III kwartale 2001 r.). Ogółem w III kwartale 2001 r. większość rachunków przedsiębiorstw w krajach UGW prowadzonych było w euro – aż 70,5% wszystkich rachunków.

Fakturowanie i wyrażanie cen jednocześnie w walutach narodowych i w euro

Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi przez Komisję Europejską w październiku 2001 r., aż 75% małych i średnich przedsiębiorstw (z czego 86% zatrudniało więcej niż 50 pracowników) podawało ceny w dwóch walutach: krajowej i w euro. Natomiast średni udział procentowy firm, które deklarowały, że faktury systematycznie wystawiają w euro wyniósł jedynie 16% ogółu przedsiębiorstw. Najwięcej takich firm było w Austrii (aż 93%), Belgii i Luksemburga (83%), Francji (82%) oraz z Finlandii (81%). W Hiszpanii, Holandii, Grecji i Portugalii w euro ceny podawało już tylko 78% firm, we Włoszech 76%, w Irlandii 75%, a w Niemczech 68%.

Największą liczbę przedsiębiorstw wystawiających w sposób regularny faktury w euro w III kwartale 2001 r. odnotowano w następujących państwach członkowskich UGW: w Luksemburgu (aż 34%), Austrii (33%) oraz Belgii (29%). W pozostałych państwach UGW udział firm fakturujących w euro wyniósł: w Holandii – 23%, Hiszpanii i Irlandii – 20%, Finlandii – 17%, Francji – 16%, Włoszech – 14%, Niemczech – 15%, Grecji – 13%, a w Portugalii – 12%.

Wykorzystanie euro przez konsumentów

W odniesieniu do konsumentów badane było wykorzystanie euro w zakresie:

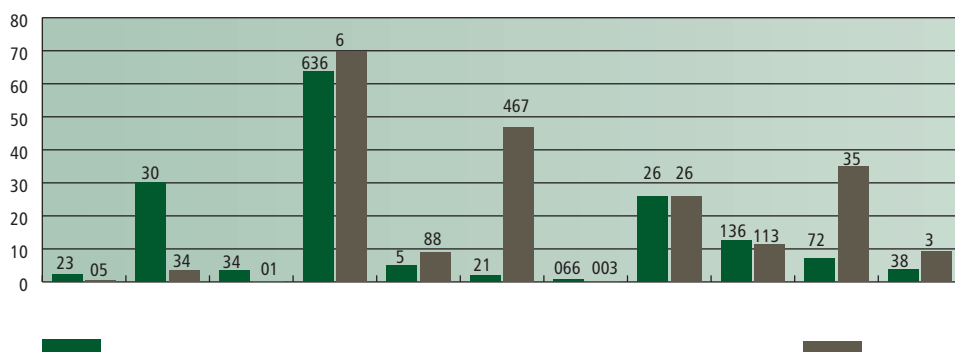
- płatności krajowych,
- płatności transgranicznych,
- rachunków bankowych, oraz
- stopnia dostosowania terminali płatniczych do euro.

W państwach UGW **zastosowanie euro przez konsumentów wzrosło** w okresie od początku 2001 r. do końca III kwartału 2001 r., z 1,43% do 10,1%. Udział euro w dokonywanych przez konsumentów płatnościach krajowych wzrósł w tym okresie z 6,2% do 15,1%. Wykorzystanie przez konsumentów euro w płatnościach transgranicznych ulegało nieznacznym wahaniom i kształtowało się w całej strefie euro na poziomie około 21%. W niektórych państwach UGW nastąpił w 2001 r. spektakularny **wzrost liczby rachunków w euro zakładanych przez osoby fizyczne**, zwłaszcza w **Belgii** (z 3,4 w I kwartale do 60% w III kwartale 2001 r.). Istnieją znaczne różnice między tymi państwami UGW, w których proces wymiany rozpoczął się stosunkowo wcześniej (np. Belgia, Francja i Hiszpania) a pozostałymi państwami. We Francji nastąpił przyrost rachunków w euro prowadzonych przez osoby fizyczne z 4,2% w I kwartale do 69,9% w III kwartale 2001 r., a w **Hiszpanii** w tym samym okresie ilość rachunków w euro wzrosła z 1,7% do 46,7% wszystkich rachunków walutowych. Najmniejszą liczbę rachunków w euro zakładanych przez osoby fizyczne odnotowano w III kwartale 2001 r. m.in. w Irlandii (0,03%), Finlandii (0,1%), czy w Austrii (0,53%).

W III kwartale 2001 r. aż **84% terminali płatniczych** było gotowych w państwach UGW do dokonywania transakcji w euro. Oznacza to zdecydowany postęp, biorąc pod uwagę sytuację w grudniu 2000 r., kiedy jedynie 59% terminali było dostosowanych do realizacji transakcji w euro. Sytuacja w analizowanych trzech pierwszych kwartałach była bardzo zróżnicowana w zależności od kraju członkowskiego UGW. W Holandii ilość dostosowanych terminali wyniosła w tym okresie 0%, gdyż proces ich dostosowania zaplanowany został na grudzień 2001 r. Z kolei największy postęp w przygotowaniu terminali płatniczych wystąpił w Niemczech (aż 99% w III kwartale 2001 r.).

Wykres 4

Rachunki bankowe prowadzone przez firmy i konsumentów w euro w III kwartale 2001 r.

Źródło: *Quarterly review of the use of the euro*, nr 8, Komisja Europejska, 2001 (brak jest danych dotyczących Holandii).

3

Wprowadzenie euro w krajach trzecich

Wprowadzenie euro najpierw do obrotu bezgotówkowego z dniem 1 stycznia 1999 r., a następnie w postaci banknotów i monet euro miało istotne znaczenie w przypadku państw, w których waluta ta funkcjonuje równoległe z walutą narodową. W krajach tych euro wykorzystywane jest przez osoby fizyczne oraz przedsiębiorstwa prywatne jako pieniądź fiducyjny¹⁵ lub skrytpuralny¹⁶ razem z walutą narodową, a często nawet zamiast niej.

Walutą, która do niedawna pełniła ważną rolę w skali międzynarodowej była marka niemiecka. Badania opublikowane w połowie lat 90-tych XX w. przez niemiecki bank centralny, Deutsche Bundesbank, wskazywały, że około 30% banknotów denominowanych w niemieckiej walucie znajdowało się w obiegu poza Niemcami. Wielkość ta stanowiła równowartość 32-45 mld EUR. Ocenia się, że zdecydowana większość tych banknotów znajdowała się w obiegu w państwach Europy Środkowej, Europy Południowo-Wschodniej oraz w Turcji.

Zgromadzone dane wskazują, że w krajach trzecich euro z powodzeniem zastąpiło dotychczasowe waluty narodowe państw członkowskich UGW, w szczególności markę niemiecką. Proces wprowadzenia gotówki euro w tych krajach charakteryzował się następującymi cechami:

1. Znacząca część banknotów byłych walut państw członkowskich UGW, która znajdowała się w obiegu poza strefą euro, została zamieniona na banknoty euro;
2. Znacząca część banknotów byłych walut państw członkowskich UGW, która znajdowała się w obiegu poza strefą euro, została zdeponowana na rachunkach prowadzonych w euro. Zjawisko to dotyczyło przede wszystkim Europy Wschodniej;
3. Pozostała, prawdopodobnie dużo mniejsza część banknotów byłych walut państw członkowskich UGW, która znajdowała się w obiegu poza strefą euro, została zamieniona na banknoty denominowane w walutach innych niż euro.

W związku z zaopatrzeniem pierwotnym, które w przypadku państw trzecich rozpoczęło się w grudniu 2001 r., **poza państwa członkowskie UGW zostały przekazane banknoty euro na łączną kwotę niemal 18 mld EUR** (dane na koniec kwietnia 2002 r.). Wartość ta odpowiada ok. 7% całkowitej wartości gotówki euro znajdującej się w obiegu. Ponad połowa wysłanych banknotów trafiła do Europy Wschodniej oraz do Turcji, a więc tam, gdzie dotychczas bardzo duże znaczenie odgrywały wycofane waluty państw członkowskich UGW. Duża część gotówki euro trafiła ponadto do Afryki Północnej oraz do międzynarodowych instytucji finansowych (banków) mających swoje siedziby w krajach uprzemysłowionych.

Przed rozpoczęciem procesu wycofywania walut narodowych państw członkowskich UGW i wprowadzeniem gotówki euro, niektóre państwa z Europy Wschodniej zachęcały gospodarstwa domowe do deponowania banknotów i monet denominowanych w walutach narodowych państw członkowskich UGW na rachunki bankowe prowadzone w walutach obcych. Rządziej proponowały ich zamianę bezpośrednio na wprowadzane właśnie banknoty euro. **Instytucje kredytowe, w szczególności banki z udziałem kapitału zagranicznego, na szeroką skalę reklamowały ra-**

¹⁵ Pieniądź fiducyjny – pieniądź, którego zdolność do wypełniania funkcji pieniądza opiera się na zaufaniu publicznym, że przy pomocy pieniądza nie posiadającego prawie żadnej wartości wewnętrznej możliwe jest dokonywanie zakupu towarów i usług oraz regulowanie wszelkich płatności i zobowiązań pieniężnych. Za: M. Baka: *Bankowość centralna*, Warszawa 2001.

¹⁶ Pieniądź skrytpuralny – pieniądź, który funkcjonuje w formie zapisu księgowego, a więc wyłącznie w formie bezgotówkowej (płatności są realizowane np. z wykorzystaniem kart kredytowych).

chunki prowadzone w euro, które oferowane były klientom na bardzo korzystnych warunkach. Taka strategia miała na celu niejednokrotnie zwiększenie zaufania ludności do systemów bankowych, które – po wielu latach kryzysu oraz nieefektywnego zarządzania – w przypadku niektórych państw miały bardzo złą reputację. Dane zgromadzone przez EBC, we współpracy z 28 bankami centralnymi państw europejskich i innych wybranych państw trzecich¹⁷, wskazują na znaczący wzrost w 2001 r. liczby depozytów prowadzonych w euro. Przyrost wartości środków zdeponowanych z tego tytułu oszacowany został na ponad 13,5 mld EUR. Na uwagę zasługuje przy tym fakt, że największy wzrost liczby euro-depozytów został zanotowany w ostatnich miesiącach 2001 r., tuż przed rozpoczęciem procesu wprowadzania gotówki euro i wycofywania walut narodowych państw członkowskich UGW.

Państwem, które odnotowało w 2001 r. największy przyrost liczby i wartości depozytów denominowanych w euro była Chorwacja; przyrost ten oszacowany został na ponad 3 mld EUR. W dalszej kolejności, pod względem zwiększenia liczby i wartości tego typu depozytów, uplasowały się Węgry i Polska ze wzrostem w wysokości ok. 2 mld EUR każde. Istotne zmiany zaszły pod tym

Tabela 1

Depozyty bankowe prowadzone w euro w wybranych państwach trzecich (dane na koniec grudnia 2001 r.)

Lp.	Państwo	Wartość euro-depozytów (w mld EUR)	Udział euro-depozytów w całości depozytów (w %)	Udział euro-depozytów w całości depozytów walutowych (w %)
1	Turcja	12 776	15,6	28,0
2	Chorwacja	8 116	72,3	82,6
3	Izrael	6 451	4,5	15,3
4	Polska	4 571	5,3	31,5
5	Czechy	3 522	7,4	50,9
6	Węgry	3 029	11,2	41,0
7	Słowenia	3 006	37,9	83,6
8	Liban	1 829	4,0	5,7
9	Słowacja	1 121	8,5	43,3
10	Cypr	1 066	5,0	13,5
11	Bośnia	839	49,5	82,4
12	Rumunia	779	9,3	18,9
13	Kosowo	748	100,0	100,0
14	Bułgaria	739	15,3	29,3
15	Egipt	701	1,2	4,2
16	Estonia	603	19,2	50,4
17	Łotwa	592	11,6	15,7
18	Malta	547	6,6	17,7
19	Była Jugosławia	304	81,8	87,3
20	RPA	219	0,4	6,0
21	Ukraina	101	1,9	5,8
22	Maroko	85	0,3	35,4
23	Macedonia	67	6,5	12,3
24	Czarnogóra	56	100,0	100,0
25	Litwa	47	1,9	4,5
26	Białoruś	26	4,1	7,1
27	Moldowa	6	2,4	5,4
28	Albania	3	0,1	0,4
	Ogółem	51 652		

Źródło: dane narodowych banków centralnych za: Europejski Bank Centralny: *The euro goes east*, czerwiec 2002.

¹⁷ W gromadzeniu danych przez EBC uczestniczyły banki centralne z następujących państw: Albanii, Białorusi, Bośni, Bułgarii, Chorwacji, Cypru, Czech, Egiptu, Estonii, Jugosławii, Węgier, Izraela, Kosowa, Łotwy, Libanu, Litwy, Macedonii, Malty, Mołdowy, Czarnogóry, Maroka, Polski, Rumunii, Słowacji, Słowenii, RPA, Turcji oraz Ukrainy.

względem także na obszarze państw byłej Jugosławii (łączy wzrost – na poziomie 5 mld EUR), a także w Turcji, Bułgarii oraz Rumunii (łącznie w tych trzech państwach przyrost wyniósł ponad 2 mld EUR).

Euro zastąpiło markę niemiecką w Europie Wschodniej. Rola euro, jako waluty równolegle funkcjonującej w obiegu, różni się jednakże od poprzedniej roli marki. Ludność państw Europy Wschodniej utrzymywała banknoty denominowane w marce niemieckiej z tego samego powodu, dla którego kiedyś utrzymywała złoto, tzn. jako środek tezauryzacji (aby posiadane oszczędności nie straciły na wartości w czasach dużej niepewności gospodarczej lub politycznej), jak też jako środek płatności w okresach, gdy zaufanie do waluty narodowej było nadszarpnięte (szczególnie przy realizacji transakcji opiewających na wysokie kwoty). W przypadku zastąpienia marki przez euro, dodatkowo w grę wchodzi jeszcze jeden istotny czynnik. Wynika on z faktu utrzymywania silnych więzi finansowych, gospodarczych i instytucjonalnych pomiędzy strefą euro a Europą Wschodnią, które w przyszłości nabiorą jeszcze większego znaczenia w związku z procesem integracji europejskiej. Z tego właśnie powodu ludność państw Europy Środkowo-Wschodniej preferuje euro wśród walut międzynarodowych.

Na koniec grudnia 2001 r., depozyty prowadzone w euro w 28 analizowanych państwach osiągnęły wartość ok. 50 mld EUR. W państwach Europy Wschodniej znajdowała się ponad połowa

Tabela 2
Depozyty bankowe prowadzone w euro w wybranych państwach trzecich jako odsetek całości depozytów sektora bankowego

Państwo	Depozyty bankowe prowadzone w euro stanowiące ponad 20% całości depozytów			
	Grudzień 2000	Czerwiec 2001	Grudzień 2001	Marzec 2002
Kosowo	100,0	100,0	100,0	100,0
Czarnogóra	100,0	100,0	100,0	100,0
Była Jugosławia	Brak danych	Brak danych	81,8	86,7
Chorwacja	56,1	55,4	72,3	70,7
Bośnia	38,0	31,2	49,5	Brak danych
Macedonia	1,4	1,3	6,5	40,0
Słowenia	36,3	35,5	37,9	36,7
Estonia	20,4	17,5	19,2	21,3
Depozyty bankowe prowadzone w euro stanowiące 10 - 20% całości depozytów				
Bułgaria	11,8	14,3	15,3	15,3
Turcja	12,3	15,4	15,6	13,7
Łotwa	7,8	7,6	11,6	Brak danych
Węgry	Brak danych	5,7	11,2	10,3
Depozyty bankowe prowadzone w euro stanowiące mniej niż 10% całości depozytów				
Słowacja	Brak danych	4,1	8,5	Brak danych
Rumunia	3,7	5,4	9,3	7,7
Czechy	Brak danych	Brak danych	7,4	6,5
Malta	12,0	4,8	6,6	6,3
Polska	3,9	3,2	5,3	4,7
Izrael	3,8	4,0	4,5	5,0
Cypr	3,7	4,3	5,0	5,4
Białoruś	4,2	3,0	4,1	Brak danych
Liban	4,5	4,3	4,0	4,1
Moldowa	1,8	1,3	2,4	2,6
Ukraina	2,9	1,0	1,9	Brak danych
Litwa	1,2	1,1	1,9	Brak danych
Egipt	1,0	0,9	1,2	Brak danych
RPA	0,1	0,2	0,4	0,5
Maroko	0,2	0,3	0,3	0,4
Albania	Brak danych	Brak danych	0,1	0,1

Źródło: dane narodowych banków centralnych za: Europejski Bank Centralny: *The euro goes east*, czerwiec 2002.

wa tej kwoty. Największą wartość depozytów utrzymywanych w euro odnotowano w Turcji, a następnie w Chorwacji, Izraelu, **Polsce**, Czechach, Słowenii i na Węgrzech. Euro pełni bardzo ważną rolę w sektorze bankowym wielu państw Europy Wschodniej, w tym przede wszystkim w Bułgarii, Turcji, na Łotwie i Węgrzech, gdzie szacunkowy udział euro-depozytów w całości depozytów sektora bankowego kształtuje się na poziomie 10-20%. W przypadku większości pozostałych państw Europy Środkowej wielkość ta utrzymuje się w granicach 5-10%.

Znaczenie euro jest nie do podważenia w przypadku państw Europy Środkowo-Wschodniej. Kraje strefy euro należą bowiem do najważniejszych partnerów handlowych tych państw, z ponad 50% udziałem w całkowitej wymianie handlowej. Ukierunkowanie krajów kandydujących i ich ludności na euro wsparte jest ponadto instytucjonalnie, z uwagi na fakt, że państwa te dążą do uzyskania członkostwa w UE. Oznacza to, iż w następnej kolejności – po spełnieniu niezbędnych wymagań – zamienią również waluty narodowe na euro.

4

Jednolity Obszar Płatniczy

Dla usprawnienia funkcjonowania rynku wewnętrznego UE konieczne było ustanowienie wspólnej waluty, jako prawnego środka płatniczego na terenie Unii Gospodarczej i Walutowej. Wśród korzyści związanych z dalszym pogłębianiem procesu integracji, np. likwidacją ryzyka kursowego, zakładano, iż wprowadzenie euro przyczyni się do ograniczenia kosztów transakcyjnych. Idea stworzenia **Jednolitego Europejskiego Obszaru Płatniczego** (*Single European Payment Area, SEPA*), który ma gwarantować prawidłowe i faktyczne funkcjonowanie UGW, ma na celu zapewnienie porównywalnego czasu i kosztów realizacji transakcji krajowych i transgranicznych. Strategia na rzecz utworzenia SEPA przebiega w trzech fazach:

- I Faza (2002 r.): optymalizacja struktury płatności transgranicznych na obszarze UE w oparciu o istniejącą już infrastrukturę oraz konwencję o pełnym przetwarzaniu danych dotyczących transakcji, jak np. IBAN (międzynarodowy numer rachunku bankowego), czy też BIC (kod identyfikacyjny banku);
- II Faza (do końca 2005 r.): zastosowanie konwencji o przetwarzaniu danych dotyczących transakcji (dane te zostaną dopiero opracowane) oraz stworzenie odpowiedniej infrastruktury do SEPA;
- III Faza (prawdopodobnie do końca 2012 r.): zastąpienie obecnie istniejących systemów płatności UE oraz zakończenie realizacji SEPA.

W fazie I podstawowym zadaniem było m.in. stworzenie podstaw prawnych dla jednolitych opłat w zakresie usług finansowych. Zgodnie z założeniami „Planu działań w zakresie usług finansowych”¹⁸, w pierwszym etapie realizacja ww. celu miała dotyczyć płatności wysokokwotowych (powyżej 50.000 EUR), następnie zaś – przed zakończeniem okresu przejściowego, tj. przed 1 stycznia 2002 r. – płatności detalicznych.

Przed podjęciem na szczeblu wspólnotowym inicjatywy legislacyjnej w sprawie ujednoczenia systemu płatności, prowadzone były od 1999 r. liczne konsultacje (np. wewnątrz Komisji Europejskiej oraz z Europejskim Bankiem Centralnym, z sektorem instytucji kredytowych, z organizacjami konsumenckimi) na temat zakresu przedmiotowego i warunków szczegółowych objętych regulacją. Komisja Europejska oraz Europejski Bank Centralny publikowały okresowe raporty na temat postępu prac poczynionych nad projektem rozporządzenia.

W założeniach regulacja prowadzić ma do ujednoczenia kosztów za usługi finansowe na terenie UE, co *de facto* oznacza obniżenie opłat przy płatnościach transgranicznych. Z tego względu stowarzyszenia banków komercyjnych UE, organizacje konsumenckie, oraz Europejski Bank Centralny ostro przeciwstawiały się wprowadzeniu tego rodzaju uregulowań. Przede wszystkim podawano argument natury ekonomicznej, podkreślając, iż wprowadzenie jednolitych opłat może w rzeczywistości doprowadzić do ich zwiększenia z tytułu płatności krajowych. W ten właśnie sposób instytucje kredytowe mogą zechcieć zrekompensować sobie straty powstałe ze zmniejszenia wysokości opłat za płatności transgraniczne.

W wyniku przyjętego kompromisu uchwalono **rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2560/2001 z dnia 19 grudnia 2001 r. w sprawie płatności transgranicznych w euro**¹⁹,

¹⁸ *Financial Services: Implementing the Framework for Financial Markets: Action Plan* COM (1999) 232 z 11 maja 1999 r.

¹⁹ *Regulation (EC) No 2560/2001 of the European Parliament and of the Council of 19 December 2001 on border payments in euro*, O.J. L 344, z 28.12.2001, P 0013-0016.

które weszło w życie 12 stycznia 2002 r. Stanowi ono, obok dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 97/5/WE z dnia 27 stycznia 1997 r. w sprawie przelewów transgranicznych²⁰, podstawę prawną systemów płatności w UGW.

Zakres przedmiotowy rozporządzenia obejmuje transakcje detaliczne dokonywane gotówkowo oraz bezgotówkowo, przy użyciu wszelkiego rodzaju środków i instrumentów płatniczych (np. kart płatniczych, tzw. portmonetek elektronicznych, czeków).

Główne postanowienia przedmiotowej regulacji są następujące:

- od 1 lipca 2002 r. opłaty za transgraniczne płatności elektroniczne – do wysokości 12.500 EUR – muszą być takie same, jak przy płatnościach krajowych;
- od 1 lipca 2003 r. opłaty za przelewy transgraniczne – do wysokości 12.500 EUR – muszą być takie same, jak przy transferze krajowym;
- od 1 stycznia 2006 r. opłaty za wszystkie płatności transgraniczne – do wysokości 50.000 EUR – muszą być takie same, jak przy płatnościach krajowych.

W celu zapewnienia odpowiedniej przejrzystości, instytucje kredytowe muszą powiadomić klientów o zmianach opłat.

Rozporządzenie w sprawie płatności transgranicznych obowiązuje w krajach należących do UGW, natomiast pozostałe kraje UE (na mocy art. 9) mogą fakultatywnie zastosować się do jego postanowień. Jednakże wyłączenie to dotyczy płatności transgranicznych w walutach tych krajów, a nie płatności transgranicznych w euro w wymianie z krajami UE. A zatem zawarte w art. 9 **wyłączenie dla krajów nie należących do UGW, ma charakter przedmiotowy**, nie zaś podmiotowy. Do tej pory z trzech państw UE pozostających poza tzw. Eurosystemem, tylko Szwecja zdecydowała się na wprowadzenie postanowień rozporządzenia do swojego systemu krajowego. W tym celu, zgodnie z przepisami rozporządzenia, zgłosiła do Komisji Europejskiej wniosek zamia-ru stosowania regulacji, który został przyjęty w lipcu 2002 r.

Jak wynika z materiału Komisji Europejskiej²¹, wpływ przedmiotowego rozporządzenia na rynek usług bankowych jest widoczny i zadawalający, na co wskazuje wzrost liczby przelewów do wysokości 100 EUR dokonywanych na terenie UE (dane z września w stosunku do danych z lipca 2002 r.).

Znaczenie rozporządzenia nr 2560/2001 w sprawie płatności transgranicznych w euro jest na tyle ważną regulacją, iż było przedmiotem analizy pod kątem możliwości **przeniesienia go do polskiego porządku prawnego**. Z uwagi na rangę ww. regulacji²², z dniem przystąpienia Polski do UE będzie ono obowiązywać również w naszym kraju. Nie istnieje zatem konieczność uchwalania w tym zakresie dodatkowych krajowych regulacji prawnych. Na podkreślenie zasługuje zapis art. 9 rozporządzenia z zawartym w nim wyłączeniem przedmiotowym. Przedmiotowe rozporządzenie nie będzie obligatoryjnie dotyczyło płatności w złotych lub innych walutach, dotyczyć zaś będzie jedynie płatności w euro.

Jednakże **praktyczne możliwości wprowadzenia przepisów** ww. regulacji na grunt polski mogą stanowić pewien problem. Zrównanie opłat za płatności krajowe i transgraniczne w euro rodzi **wiele problemów**:

- **natury ekonomicznej**: z uwagi na stosunkowo niski wolumen takich płatności, brak będzie efektu skali, mogącego być przesłanką dla wprowadzenia niskich opłat (wolumen ten ulegnie zwiększeniu dopiero w momencie przystąpienia Polski do UGW, kiedy prawnym środkiem płatniczym w Polsce będzie euro);

²⁰ Directive 97/5/EC of the European Parliament and of the Council of 27 January 1997 on cross-border credit transfers, OJ L 01.05.1997 p. 0025-0030.

²¹ *Improving cross-border retail payment services*: materiał z konferencji poświęconej płatnościom transgranicznym w euro na rynku wewnętrznym, 24 września 2002 r., Bruksela.

²² Rozporządzenia obowiązują automatycznie wszystkie państwa członkowskie UE z dniem ich wejścia w życie i nie wymagają wprowadzenia do krajowych systemów prawnych.

- **natury organizacyjnej:** brak jest w Polsce porównywalnej infrastruktury do rozliczania tego typu płatności na rynkach krajowych i całej UE;
- w zakresie **statystyki:** w związku z obowiązkami nałożonymi na banki dla celów bilansu płatniczego: zgodnie z przepisami rozporządzenia nr 2560/2001 transakcje powyżej 12.500 EUR w pierwszej fazie, a docelowo powyżej 50.000 EUR, zostają wyłączone spod obowiązku statystycznego na rzecz bilansu płatniczego. Wobec powyższego pogorszyła się znacznie jakość sporządzanego bilansu. W związku z tym powinny zostać opracowane całkowicie nowe założenia dla zbierania informacji na potrzeby bilansu płatniczego.

Podsumowanie i wnioski

- I. 1 stycznia 2002 r., po trzyletnim okresie przejściowym, do obiegu w państwach UGW zostały wprowadzone banknoty i monety euro. Pomimo ogromnej skali tego przedsięwzięcia proces ten przebiegł bez większych zakłóceń i najważniejszy jego etap został ukończony 28 lutego 2002 r. Do sukcesu tej skomplikowanej operacji przyczyniły się intensywne przygotowania, jakie podjęto zarówno w państwach członkowskich UE, jak i na szczeblu Wspólnot Europejskich (zwłaszcza działania Komisji Europejskiej i EBC). Należały do nich m.in.: produkcja banknotów i monet euro, kampania informacyjna EBC oraz poszczególnych państw strefy euro, odpowiednia skala zaopatrzenia w nową walutę przed 1 stycznia 2002 r., sprzedaż zestawów startowych monet euro, czy też sprawne i szybkie przystosowanie bankomatów do wypłacania banknotów euro.
- II. Szczególną uwagę należy zwrócić na znaczącą skalę wcześniejszego zaopatrzenia instytucji kredytowych i sektora detalicznego w banknoty i monety euro, które miało kluczowe znaczenie w procesie wymiany. Dzięki wcześniejszym dostawom euro sektor bankowy był przygotowany do wprowadzenia nowych banknotów i monet do obiegu od pierwszych dni stycznia 2002 r., natomiast handlowcy detaliczni dysponowali zapasem gotówki euro potrzebnym im do wydawania reszty.
- III. Mieszkańcy państw strefy euro wykazywali duże zainteresowanie wprowadzaniem nowej waluty, co przejawiało się m.in. popularnością zestawów startowych monet euro sprzedawanych przed 1 stycznia 2002 r. oraz znaczącą liczbą transakcji dokonywanych przy użyciu bankomatów od pierwszych dni stycznia 2002 r. O sukcesie tej operacji świadczyć może fakt, iż z końcem drugiego tygodnia stycznia 2002 r. 90% transakcji dokonywanych było w euro.
- IV. Zastosowanie euro przez różne podmioty gospodarcze w trzech kwartałach 2001 r. było znacznie zróżnicowane między poszczególnymi krajami strefy euro. W omawianym okresie, w większości państw członkowskich UGW wzrastała rola euro. Dotyczyło to m.in. wykorzystania euro w płatnościach podatku VAT oraz deklaracjach celnych. Nieznaczny wzrost zastosowania euro nastąpił także w odniesieniu do płatności podatków od przedsiębiorstw. Ponadto w większości państw UGW wzrosło zastosowanie euro w bezgotówkowych rozliczeniach krajowych i transgranicznych. W państwach strefy euro w 2001 r. odnotowano także zwiększoną liczbę konwersji rachunków prowadzonych w walutach narodowych państw UGW na rachunki w euro. Zwiększył się także udział nowych rachunków otwieranych w euro. Stosunkowo niewielkie było zastosowanie euro w 2001 r. jako waluty, w której wystawiane są faktury przez przedsiębiorstwa. Pomimo ogólnego wzrostu stopnia wykorzystania euro przez konsumentów, konsumenci w stosunkowo niewielkim zakresie stosowali euro w płatnościach krajowych i transgranicznych.
- V. Euro z powodzeniem zastąpiło waluty narodowe państw członkowskich UGW również w krajach trzecich. Dotyczy to zwłaszcza marki niemieckiej, która w państwach Europy Środkowo-Wschodniej, Europy Południowo-Wschodniej oraz Turcji pełniła niezwykle ważną rolę, nie tylko jako waluta międzynarodowa, ale często jako środek tezauryzacji

lub środek płatności. W wymienionych państwach, m.in. wskutek szeroko zakrojonej kampanii informacyjno-promocyjnej, banknoty i monety wycofywanych walut narodowych państw członkowskich UGW zostały w zdecydowanej większości zamienione na banknoty euro lub wpłacone na rachunek bankowy prowadzony w euro.

- VI.** Największy wzrost liczby i wartości środków zdeponowanych na rachunkach bankowych prowadzonych w euro został zanotowany w państwach Europy Środkowo-Wschodniej (tendencja wzrostowa była najsilniej widoczna w ostatnich miesiącach 2001 r., tuż przed rozpoczęciem procesu wprowadzania gotówki euro). W Polsce przyrost wartości tego rodzaju depozytów bankowych w 2001 r. oszacowany został na ok. 2 mld EUR. Wzrost znaczenia euro ma nie tylko związek z utratą przez markę niemiecką czy franka francuskiego statusu prawnego środka płatniczego, ale też wynika z coraz silniejszych więzi finansowych, gospodarczych i instytucjonalnych będących następstwem procesu integracji Polski z UE.
- VII.** W Polsce od 1 stycznia 2006 r. zostaną zrównane opłaty za płatności transgraniczne i krajowe do wysokości 50.000 EUR. Natomiast z końcem 2012 r. zostaną wprowadzone jednolite systemy płatności oraz planuje się zakończenie procesu tworzenia Jednolitego Obszaru Płatniczego. Prawidłowe funkcjonowanie tego obszaru – zmierzającego do ujednoczenia czasu i kosztów realizacji płatności krajowych i transgranicznych w euro – związane jest z zapewnieniem odpowiedniej podstawy prawnej. W tym zakresie kluczową rolę odgrywa rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2560/2001 z dnia 19 grudnia 2001 r. w sprawie płatności transgranicznych w euro. Nie jest ono na razie przedmiotem szczególnego zainteresowania polskiego sektora bankowego, jeśli chodzi o możliwości i sposoby faktycznego wprowadzenia jego postanowień do krajowego porządku prawnego, z uwagi na fakt, iż ww. rozporządzenie będzie dla Polski w całości wiążące dopiero w momencie przystąpienia do UGW. Natomiast z chwilą przystąpienia do UE jego postanowienia będą obowiązywały jedynie w odniesieniu do płatności dokonywanych w euro.

Część II

WPŁYW WPROWADZENIA EURO NA POLSKI SEKTOR BANKOWY

5

Zagadnienia formalnoprawne

Z formalnego punktu widzenia w Polsce nie istniał obowiązek uchwalenia aktów prawnych w związku z wprowadzeniem waluty euro do obiegu. Jednakże z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo strefy euro, silne powiązania gospodarcze pomiędzy Polską a państwami UGW, zwłaszcza Niemcami, oraz postulat środowiska bankowego – zdecydowano się na uchwalenie stosownej ustawy.

Jak wykazały wyniki ankiety, przeprowadzonej przez NBP w pierwszej połowie 2000 r., opinia banków na temat ustawowego uregulowania funkcjonowania euro w Polsce była jednoznaczna. Wszystkie banki, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie, stwierdziły, że wprowadzenie ustawowych przepisów dotyczących euro jest „wskazane, potrzebne, pożądane lub wręcz niezbędne”. W swojej zgodnej ocenie co do zasadności istnienia przepisów, banki różniły się jedynie podając inny zakres przedmiotowy regulacji prawnych.

Tegoroczna analiza – w części dotyczącej zagadnień formalnoprawnych wpływu wprowadzenia euro na polski system bankowy – ma przede wszystkim odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób banki oceniają przepisy krajowe, w szczególności ustawy z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro²³. W przesłanej bankom ankiecie sformułowano osiem szczegółowych pytań dotyczących zakresu przedmiotowego regulacji ustawowej oraz przepisów wewnętrznych.

Dotyczyły one:

- wewnętrznych przepisów banku, które umożliwiały w 2001 r. konwersję istniejących rachunków w walutach narodowych państw członkowskich UGW na rachunki w euro,
- wykorzystywania zasad przyjętych w rozporządzeniach i zaleceniach UE przy przeliczaniu rachunków w walutach narodowych państw członkowskich UGW na rachunki w euro,
- pobierania prowizji i innych opłat przez banki przy dokonywaniu konwersji rachunków,
- oceny przez banki ustawy o skutkach wprowadzenia euro,
- formalnoprawnego ustosunkowania się do ustawowego obowiązku prowadzenia wymiany wszystkich 12 walut narodowych państw członkowskich UGW euro,
- formalnoprawnego ustosunkowania się do ustawowego obowiązku prowadzenia wymiany banknotów i monet,
- oceny 7-miesięcznego okresu *vacatio legis* dla ustawy o skutkach wprowadzenia euro,

²³ Dz.U. nr 63, poz. 640.

- opinii banków na temat polskich aktów prawnych ustanowionych w związku z wprowadzeniem do obiegu waluty euro.

Przepisy wewnętrzne banków umożliwiające konwersję rachunków

W większości ankietowanych banków (10) konwersja istniejących rachunków prowadzonych w walutach narodowych państw członkowskich UGW na rachunki prowadzone w walucie euro została poprzedzona wydaniem stosownych aktów wewnętrznych. Były to np.:

- zarządzenie prezesa zarządu,
- pismo okólne podpisane przez prezesa banku,
- regulamin,
- wytyczne dla oddziałów, zachęcające klientów do konwersji rachunków.

Dwa banki zawarły w wewnętrznych przepisach **obowiązek pisemnego poinformowania klientów** na temat wymiany walut narodowych państw członkowskich UGW na euro, w tym również konwersji rachunków. Jeden z nich rozsyłał do wszystkich klientów korporacyjnych gotowy do podpisu wniosek o dokonanie konwersji rachunku. Natomiast inny z ankietowanych banków nałożył na swoich pracowników, mających bezpośredni kontakt z klientami, obowiązek wręczania pisemnej informacji o zamianie walut państw UGW na euro.

Trzy z badanych banków przeprowadziły konwersję rachunków przy zastosowaniu istniejących przepisów. Należy jednak podkreślić, iż w każdym przypadku czynność taka została dokonana wyłącznie za zgodą klienta, a nie automatycznie.

W każdym z ankietowanych banków, konwersją były objęte **wszystkie waluty narodowe państw UGW w jakich bank prowadził rachunki**. Były to najczęściej trzy waluty: marka niemiecka, frank francuski i szyling austriacki.

Cztery banki podały, iż na życzenie klientów dokonywały przewalutowywania rachunków już od początku 1999 r. Natomiast 6 banków poinformowało, iż konwersja rozpoczęła się w 2001 r.

Stosowanie zasad i zaleceń przepisów wspólnotowych i krajowych

Wszystkie z ankietowanych banków (12) podały, iż przeliczając rachunki w walutach narodowych na rachunki w euro stosowały zasady przyjęte w **rozporządzeniach i zaleceniach UE**, takie jak:

- nieodwołalne i sztywne kursy wymiany w pełnej postaci (tj. sześciu znaczących cyfr),
- zasady zaokrąglenia do dwóch miejsc po przecinku,
- zasada ciągłości umów.

Większość banków korzystała bezpośrednio z przepisów wspólnotowych, włączając je niekiedy do swoich wewnętrznych regulacji (pism okólnych, zarządzeń). Tylko 4 banki wskazały **ustawę z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro**, jako podstawę przyjętych do przeliczeń zasad.

Stosowanie opłat przy dokonywaniu konwersji

Generalnie można stwierdzić, że banki **nie pobierały żadnych opłat i prowizji** przy przewalutowaniu **rachunków depozytowych** swoich klientów prowadzonych w walutach narodowych państw członkowskich UGW. **Większość z nich (10) nie pobierała również opłat i prowizji** przy przeliczaniu **rachunków kredytowych**. Jeden z banków pobierał na podstawie wewnętrzne-

go taryfikatora prowizję przez okres pół roku (od stycznia do lipca 2001 r.) w wysokości 0,2% kwoty podlegającej przeliczeniu (minimum 28 zł). Natomiast prowizja drugiego banku – przez cały okres przeliczania rachunków – wynosiła min. 0,75% dla kredytów gospodarczych oraz min. 0,5% dla kredytów detalicznych.

Ocena ustawy o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro

Prawie wszystkie banki (11) oceniły pozytywnie ustawę z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro. Jak już wspomniano, uchwalenie jej było wyraźnym postulatem środowiska bankowego pod adresem NBP, wyrażonym w pierwszej ankiecie, rozesłanej do banków w 2000 r.

Tylko jeden z banków poddał w wątpliwość konieczność regulacji zdarzeń zewnętrznych w polskim systemie prawnym. **Większość banków była zadowolona ze stworzenia ram prawnych** dla wszelkich działań, które polski system bankowy musiał podjąć w związku z wycofaniem w 2002 r. z obiegu 12 walut narodowych państw UGW i wprowadzeniem do obiegu waluty euro. Podkreślano generalnie **pomocniczy charakter ustawy**, a szczególnie sprecyzowanie **zasad związanych z przeliczaniem walut narodowych na euro**, tj. zasadę ciągłości umów, zasadę zaokrąglania kwot, spełniania świadczeń przez banki w okresie podwójnego obiegu walut narodowych państw UGW i euro.

Szczegółowa analiza odpowiedzi nie pozwala wskazać jednoznacznie, który konkretnie przepis, bądź przepisy ustawy były dla banków najbardziej pomocne, a które najbardziej uciążliwe. Pod tym względem istnieje bowiem duża rozbieżność w ocenie ustawy przez ankietowanych. Te same artykuły (np. art. 3 ust. 2, art. 4 ust. 3) były wskazywane przez jedne banki za korzystne, natomiast przez inne, jako niewygodne.

Najczęściej za **najbardziej przydatny przepis** banki wskazywały art. 6 (aż 3 spośród ankietowanych banków), który pozwolił na zastosowanie **zasady ciągłości umów** bez pogorszenia warunków umowy.

Dwa banki uznały za pomocny przepis art. 3, dający możliwość, do momentu ostatecznego wycofania na terenie UGW z obiegu walut narodowych (tj. 28 lutego 2002 r.), **spełnienia świadczenia pieniężnego w dwóch walutach**: euro, albo w walucie narodowej państwa członkowskiego UGW.

Ponadto w grupie najbardziej korzystnych przepisów ustawy banki wskazywały **jednostkowo** uregulowanie następujących kwestii:

- **zakaz pobierania opłaty** z tytułu przeliczania na euro walut narodowych państw członkowskich UGW zgromadzonych na rachunkach bankowych (art. 4.3);
- zastosowanie do przeliczania walut narodowych państw członkowskich UGW na euro **tabeli kursów**, będącej załącznikiem do ustawy;
- stosowanie przy przeliczaniu walut narodowych państw członkowskich UGW na euro **zasady zaokrąglania do dwóch miejsc po przecinku** (art. 5);

W grupie **przepisów najmniej korzystnych** najczęściej był wymieniany art. 7, a szczególnie kwestie związane ze zbyt **liberalną wymianą walut narodowych państw członkowskich UGW na euro**.

Jako dużą uciążliwość wskazano przede wszystkim ustawowy **obowiązek wymiany wszystkich walut narodowych państw członkowskich UGW (również monet)**, w tym walut, w których bank nie prowadził żadnych operacji. Banki wskazywały na związane z tym podwyższone ryzyko operacyjne, tj. możliwość przyjęcia fałszyfikatów lub nominatów wycofanych z obrotu. Ponadto przyjmowanie do wymiany **monet** związane było z kosztami operacji późniejszej ich wymiany, mogącej przynieść straty; stąd niektóre banki ustaliły opłatę w wysokości 100% wartości przyjmowanego do wymiany bilonu.

Banki negatywnie odniosły się także do **długości okresu obowiązkowej wymiany ustalonej na 31 grudnia 2002 r.** Okres ten jest znacznie dłuższy niż w krajach UGW, gdzie wymianie podlegały waluty narodowe, a obowiązek nałożony na banki komercyjne ograniczono wyłącznie do wymiany banknotów. Dwa banki uważają ust. 2 art. 7, nakładający obowiązek wymiany, za niejasny, bowiem nie zostało w nim sprecyzowane czy dotyczy on wszystkich banków, czy tylko prowadzących obsługę kasową. Podkreślono również, że w ustawie zabrakło przepisu zapewniającego bankom możliwości nabycia euro i odsprzedaży narodowych banknotów i monet.

Za niekorzystny uznano również ust. 1 art.7, zgodnie z którym banki nie mogły przeprowadzić wymiany walut narodowych państw członkowskich UGW na euro **na rzecz nierezydentów**, nawet będących klientami banku.

Wśród pozostałych przepisów, które banki wskazały **jednostkowo** za najbardziej niekorzystnie uregulowane, znalazły się następujące kwestie:

- brak w art. 3 (w odróżnieniu od art. 4 ust. 1 i 2) jasno sprecyzowanych **zasad przeliczenia należności banku z tytułu udzielonych kredytów**, co powodowało konieczność indywidualnego podejścia i dokonania konwersji w oparciu o aneksowanie umów kredytowych;
- nie pobieranie opłat w związku z przeliczaniem kwot zgromadzonych na rachunkach bankowych i **poniesienie kosztów związanych z całą operacją** (np. dostosowaniem systemów informatycznych) wyłącznie przez bank.

Również jako niekorzystne zjawisko wskazano **brak regulacji ustawowych, dotyczących następujących zagadnień**: rola Narodowego Banku Polskiego w procesie wymiany walut; wszelkie kwestie dotyczące kosztów związanych z wymianą; zaopatrzenie banków w walutę euro itp.

Formalnopravne działania banków związane z wypełnieniem ustawowego obowiązku prowadzenia wymiany wszystkich 12 walut narodowych państw członkowskich UGW na euro

Jak już zasygnalizowano, banki zasadniczo **krytycznie** oceniły obowiązek nałożony art. 7 ust. 2 ustawy o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro, tj. prowadzenia wymiany wszystkich walut narodowych państw członkowskich UGW na euro (patrz wyżej).

W celu wywiązania się z tego obowiązku banki (4), które do tej pory prowadziły rachunki tylko w podstawowych walutach narodowych państw członkowskich UGW, podjęły **decyzję o upoważnieniu niektórych oddziałów** do prowadzenia wymiany wszystkich walut, udostępniając klientom listę takich placówek. Pozostałe zaś placówki dokonują wymiany wyłącznie banknotów i monet walut narodowych państw członkowskich UGW, w których prowadzone są rachunki. Decyzje takie zostały podjęte przez banki ze względu na **ograniczone możliwości techniczne i personalne**, mając również na uwadze, że niektóre z walut są mniej popularne w Polsce.

Natomiast jeden bank zniósł dotychczasowe ograniczenia dotyczące obsługi gotówkowej w walutach obcych, aby w ten sposób umożliwić w każdej placówce wymianę wszystkich walut narodowych państw członkowskich UGW na euro.

Inne działania formalnoprawne, które banki wskazały jako skutek ww. obowiązku, to:

- otwarcie dla klientów rachunków w euro, na które można wpłacać banknoty i monety wycofywanych 12 walut narodowych państw członkowskich UGW;
- podpisanie stosownych umów na zaopatrzenie banku w walutę euro;
- wprowadzenie rozwiązań finansowo-księgowych, w tym otwarcie specjalnych kont związanych z przyjęciem euro;

- uchwalenie wewnętrznych regulacji dotyczących prowizji z tytułu wymiany banknotów i monet;
- wprowadzenie z dniem 1 lipca 2001 r. obowiązku dodatkowej kontroli autentyczności banknotów wszystkich walut zagranicznych, ze szczególnym uwzględnieniem wycofywanych walut państw UGW;
- przeprowadzenie stosownych szkoleń dla kasjerów;
- dokonanie stosownych zmian w regulacjach wewnętrznych dotyczących zasad ogłaszania tabel kursów oraz stosowania kursów walutowych;
- uzupełnienie albumów zagranicznych znaków pieniężnych.

Natomiast w 4 ankietowanych bankach, z uwagi na wcześniejszy obrót wszystkimi 12 walutami narodowymi państw członkowskich UGW, nie wystąpiła konieczność wprowadzenia dodatkowych regulacji w tym zakresie.

Formalnoprprawne działania banków związane z obowiązkiem wymiany monet

Obowiązek wymiany monet walut narodowych państw członkowskich UGW na euro był również krytykowany przez banki (patrz wyżej). Jako główne działania formalno-prawne, podjęte w związku z jego realizacją, 5 banków podało **upoważnienie wyłącznie wybranych placówek do dokonywania wymiany walut wraz z bilonem**.

Jeden z banków przyjął zasadę, że **oddział dokonujący wymiany określonej waluty narodowej** (w banku tym ograniczono liczbę oddziałów dokonujących wymiany wszystkich 12 walut narodowych) **jest jednocześnie zobowiązany do wymiany monet w tych walutach**.

Inny bank, mając na uwadze bezpieczną możliwość odsprzedaży pozyskanego bilonu walut narodowych państw członkowskich UGW, podjął decyzję, aby wymianę monet prowadziły jedynie te **oddziały, które posiadają stosowne umowy kupna/sprzedaży zagranicznych znaków pieniężnych, zawarte z oddziałami okręgowymi NBP**. Zatem wymiana ta jest dokonywana jedynie do wysokości limitów określonych w tych umowach.

Jako inne działanie związane z obowiązkiem wymiany monet podano (2 banki) uchwalenie odpowiednich zmian w taryfikatorze prowizji i opłat bankowych, wprowadzając **zróżnicowaną prowizję przy wymianie bilonu**.

W jednym z ankietowanych banków nie istniała potrzeba podjęcia jakichkolwiek działań formalno-prawnych w przedmiotowym zakresie, gdyż do zakresu jego czynności należał obrót bilonem wszystkich walut narodowych państw członkowskich UGW.

Natomiast w innym z banków, który do tej pory nie zajmował się obrotem bilonem, podjęta została decyzja o **nie dokonywaniu w ogóle tego rodzaju wymiany**. Jako uzasadnienie podano mało precyzyjne brzmienie art. 7 ust. 1: „wymiana banknotów **lub** monet” oraz ust. 2, zgodnie z którym banki dokonują wymiany, a nie są do niej zobowiązane.

Ocena 7-miesięcznego *vacatio legis* ustawy z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro

Dwie trzecie ankietowanych banków uznała, że okres 7-miesięcznego *vacatio legis* ustawy z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro był **wystarczająco długi** na dokonanie stosownych przygotowań.

Niemniej jednak zdaniem 2 banków **zbyt późno ukazała się sama ustawa**, bowiem pierwsze prace przygotowujące do konwersji rozpoczęto już na początku 2001 r. Brak jasnych regulacji w polskim porządku prawnym utrudniał prowadzone działania i banki posiłkowały się regulacjami wspólnotowymi. Ponadto wskazano, że w momencie nie zapisania w ustawie zasady ciągłości umów, 7-miesięczne *vacatio legis* byłoby zbyt krótkie do renegotjowania zawartych już umów.

Jeden bank natomiast wskazał **zbyt późne ukazanie się interpretacji prawnych**, wydanych w tym zakresie przez NBP.

Natomiast dla 1 z 3 banków, które były niezadowolone z krótkiego okresu *vacatio legis*, wcześniejsze uchwalenie ustawy byłoby korzystniejsze z uwagi na prace techniczno-informatyczne. Drugi bank – dokonując stosunkowo wcześniej niezbędnych przygotowań do operacji wymiany walut – nadmieniał, że wobec braku stosownych regulacji krajowych, bazował na rozporządzeniach i zaleceniach wspólnotowych w przedmiotowym zakresie oraz na projekcie ustawy.

Ocena zakresu przedmiotowego regulacji krajowych

Na pytanie, czy wydane akty prawne (ustawa o euro, zmiana zarządzenia Prezesa NBP w sprawie wykazu walut wymienialnych) i inne oficjalne dokumenty (np. tabela kursowa NBP, interpretacje prawne NBP) były wystarczające i regulowały wszystkie najważniejsze kwestie związane z operacją wymiany walut, 6 spośród 12 ankietowanych banków wyraziła generalnie swoje **zadowolenie z zakresu regulacji**.

W grupie respondentów, którzy zgłosili uwagi pod adresem wydanych regulacji, zarzuty dotyczyły przede wszystkim **niejasności przepisów ustawy**. Wskazywano na zbytnią **ogólnikowość** przepisów i brak odniesienia do problemów, jakie banki będą miały przy dokonywaniu operacji wymiany (np. przewalutowań kredytów). Dwa banki podkreśliły, że pod tym względem bardziej pomocne okazały się oficjalne interpretacje NBP, które były konkretne i przydatne w praktycznym stosowaniu przepisów ustawy.

Jeden bank podniósł kwestię **zbyt późnego ukazania się uchwały Zarządu Narodowego Banku Polskiego**²⁴ określającej wysokość prowizji i opłat pobieranych przez NBP z tytułu kupna/sprzedaży walut od banków. Ten sam zarzut dotyczył **projektu rozporządzenia Ministra Finansów** w sprawie określenia maksymalnej wysokości opłaty pobieranej przez banki w okresie do dnia 31 grudnia 2002 r.²⁵ z tytułu wymiany banknotów i monet nominowanych w walutach narodowych państw członkowskich UGW, który przekazany został bankom do wiadomości dopiero pod koniec grudnia 2001 r., tj. w momencie kiedy niektóre banki ustaliły już wysokość prowizji od ww. operacji.

Inny z banków zakwestionował wydanie tabeli kursów, wyłączonej waluty narodowe, które przestały już być prawnym środkiem płatniczym. Zdaniem banku, w momencie, kiedy do końca 2002 r. banki mają dokonywać wymiany wszystkich walut narodowych, będą posiadać z tego tytułu zapasy gotówkowe, podlegające ewidencji w księgach banku jako waluta obca. Tym samym podlega ona wycenie na złote. Brak kursów walut narodowych państw członkowskich UGW wpływać może na nieprecyzyjne określenie faktycznego stanu poszczególnych walut.

Wśród banków wyrażających niezadowolenie w przedmiotowym zakresie, jeden poddał w ogóle w wątpliwość zasadność stworzenia regulacji ustawowej, szczególnie gdy inne państwa spoza UE (w tym także inne państwa kandydujące) nie wprowadziły do krajowego porządku prawnego regulacji dotyczących wprowadzenia do obiegu euro.

²⁴ Uchwała 59/2001 Zarządu NBP z dnia 6 grudnia 2001 r. zmieniająca uchwałę w sprawie prowizji i opłat bankowych stosowanych przez Narodowy Bank Polski.

²⁵ Rozporządzenie to nie zostało ostatecznie wydane.

6

Zagadnienia organizacyjno-techniczne

Podjęte przez banki w 2001 r. działania organizacyjne i techniczne zostały w niniejszej analizie szeroko omówione. Rok 2001 był bowiem decydujący dla banków ze względu na wprowadzenie euro w dniu 1 stycznia 2002 r. w formie gotówkowej oraz konieczność przeprowadzenia wymiany walut narodowych państw UGW na euro. Przedstawione ankietowanym bankom pytania miały na celu uzyskanie informacji w odniesieniu do:

- zagadnień technicznych,
- zaopatrzenia w banknoty i monety euro oraz procesu wycofywania walut narodowych,
- wymiany walut narodowych państw UGW na euro, a także
- przeprowadzanej przez banki kampanii informacyjnej.

Zagadnienia techniczne

Banki podjęły szereg działań w zakresie **przygotowań technicznych** służących wycofywaniu walut krajów UGW i wprowadzeniu euro w formie gotówkowej. Dotyczyły one przede wszystkim niezbędnych zmian przeprowadzanych w systemie informatycznym. Osiem z 12 ankietowanych banków uznało te prace za jedne z ważniejszych przygotowań technicznych. **Zmiany w systemie informatycznym** obejmowały m.in.:

- dostosowanie systemów finansowo-księgowych funkcjonujących w banku w celu zapewnienia na przełomie 2001 i 2002 r. automatycznej konwersji, tj. przewalutowania na euro rachunków prowadzonych w walutach narodowych państw UGW (5 banków),
- modyfikację programu tworzącego tabele kursów banku w taki sposób, aby automatycznie usuwane były kursy wycofywanych walut krajów strefy euro (1 bank),
- adaptację modułów obsługujących realizację obrotu gotówkowego w systemach informatycznych (1 bank).

Ponadto banki wymieniły szereg **innych działań technicznych** podjętych przez nie w 2001 r. Są to:

- dokonanie spośród banków krajowych i zagranicznych wyboru dostawcy znaków pieniężnych euro oraz podpisanie z nim stosownej umowy (obejmującej m.in. terminy, koszty, miejsce odbioru, formę rozliczenia, itd.),
- szkolenie pracowników nt. wyglądu oraz zabezpieczeń banknotów i monet euro,
- zabezpieczenie środków transportu do przewozu gotówki przez odpowiednie firmy zewnętrzne,
- przygotowanie prognozy zapotrzebowania na gotówkę euro i plan jej dystrybucji w sieci oddziałów banku, z uwzględnieniem terminów i kwot dostaw oraz ze wskazaniem źródeł zaopatrzenia,
- inwentaryzacja urządzeń wspomagających rozpoznawanie autentyczności znaków pieniężnych (zakup testerów), a także uzupełnienie albumu zagranicznych znaków pieniężnych

nych w euro we wszystkich jednostkach organizacyjnych dokonujących operacji wymiany (3 banki),

- opracowanie wariantowego planu redystrybucji euro z lokalnych centrów gotówkowych banku do oddziałów operacyjnych (1 bank),
- dostosowanie odpowiednich urządzeń, np. automatyczny kantor wymiany (1 bank),
- opracowanie procedur obsługi klientów banku w zakresie skupu walut państw UGW i wymiany na euro (1 bank),
- oszacowanie kosztów pozyskania i wprowadzenia euro do obrotu w banku (1 bank),
- ustalenie prowizji za wymianę wycofywanych walut (1 bank),
- opracowanie w intranecie serwisu poświęconego euro, skierowanego do wszystkich pracowników banku (1 bank),
- rozpoznanie możliwości przekazania pozyskanych walut narodowych państw UGW do ich banków emisyjnych bezpośrednio lub za pośrednictwem innych banków (1 bank).

Jeden z ankietowanych banków uznał posiadane wyposażenie techniczne za wystarczające do sprostania wymogom związanym z operacją wymiany walut narodowych państw UGW na euro. Nie przeprowadzał więc żadnych działań przygotowawczych, za wyjątkiem opracowania szczegółowego planu zaopatrzenia jednostek w walutę euro przed 2 stycznia 2002 r. Wszystkie ankietowane banki uznały, że **podjęte przez nie w 2001 r. przygotowania techniczne okazały się skuteczne.**

Na pytanie czy bank odnotował trudności przy dokonywaniu przewalutowania na euro rachunków prowadzonych w walutach narodowych państw UGW, wszystkie ankietowane banki (12) stwierdziły, że **nie odnotowały większych problemów.** Zmiany systemowe oraz procedury dotyczące operacji ręcznych, zostały w bankach zastosowane dopiero w momencie ich dokładnego przetestowania. To pozwoliło na uniknięcie ewentualnych problemów. Ponadto jeden z banków podkreślił, że uzyskał zgodę znacznej większości klientów na wcześniejszą konwersję co pozwoliło mu uniknąć spiętrzenia prac na koniec 2001 r.

Jeden z banków, jako utrudnienie wymienił konieczność dokonywania ręcznego przewalutowania rachunków w jednym ze swoich oddziałów, w którym nie został zapewniony system automatycznej konwersji. Inny bank wskazał na utrudnienia, jakie wynikały z automatycznego przewalutowania należności z tytułu kredytów i towarzyszących im innych pozycji księgowych, jak np. należne odsetki, rezerwy celowe, zobowiązania pozabilansowe. Wyjątek w tym przypadku stanowiły kredyty udzielone przez ten bank za pośrednictwem współpracującej z nim firmy zewnętrznej, prowadzącej jednocześnie pełną ewidencję analityczną. Firma ta była w stanie dokonać automatycznego przewalutowania kredytów.

Wszystkie ankietowane banki (12) poinformowały, że **przeprowadziły szkolenia swoich pracowników** na temat rozpoznawania znaków pieniężnych, zabezpieczeń oraz przeciwdziałania wprowadzaniu fałszywych banknotów i monet euro. Ze względów oszczędnościowych większość banków zastosowała tzw. **kaskadowy system szkolenia.** Polegał on na tym, że w pierwszej kolejności przeszkoleniu poddawano określoną grupę pracowników banku, głównie z jednostek skarbcowo-kasowych, którzy zostawali trenerami zdolnymi do przekazywania uzyskanej wiedzy. W drugiej kolejności, w ramach szkoleń wewnętrznych organizowanych w poszczególnych bankach trenerzy szkolili pozostałych pracowników swojego banku. Na taki system zdecydowało się 7 z 12 ankietowanych banków. Trzy banki stwierdziły, że na centralne szkolenia zewnętrzne skierowały stosunkowo niewielką liczbę swoich pracowników (z reguły od 2 do 30 osób). Dopiero szkolenia wewnętrzne obejmowały zdecydowanie większą liczbę pracowników.

W zakresie szkoleń centralnych, banki korzystały głównie z usług NBP. Pracownicy NBP z Departamentu Emisyjno-Skarbcowego prowadzili szkolenia zewnętrzne dla banków. Ze szkoleń tych skorzystało 9 z 12 ankietowanych banków. Szkolenia przygotowane przez NBP zostały przez 4 ankietowane banki bardzo wysoko ocenione. Podkreślono przede wszystkim profesjonalizm wykła-

dowców NBP, a także użyteczność i trafność wykorzystywanych materiałów szkoleniowych (m.in. specimeny, plakaty, ulotki informacyjne). Jeden z banków wysoko oceniając poziom szkoleń zorganizowanych przez NBP i przygotowanych materiałów podkreślił jednocześnie, iż jego zdaniem odbyły się one jednak za późno i było ich za mało. Banki szkoląc swoich pracowników korzystały także z usług innych krajowych i zagranicznych banków, a także firm zewnętrznych. Stanowiły one uzupełnienie do szkoleń organizowanych przez NBP (8 banków), albo były podstawowym źródłem dostarczającym wiedzy z danego tematu (2 banki).

Jeden z banków udostępnił wszystkim swoim pracownikom materiały szkoleniowe zamieszczając je na własnych **stronach intranetowych** w dwóch wersjach językowych, tj. w wersji oryginalnej i w języku polskim. Cztery banki przeprowadziły dwuetapowe szkolenia nt. zabezpieczeń i rozpoznawania autentyczności banknotów i monet euro. Ta sama grupa pracowników uczestniczyła w szkoleniu na ten temat najpierw w listopadzie 2001 r., a następnie uzyskana przez nich wiedza została utrwalona po miesiącu w drugim etapie szkolenia, tj. w grudniu 2001 r.

Oprócz szkoleń nt. zabezpieczeń i rozpoznawania autentyczności banknotów i monet euro, 3 banki zorganizowały dla swoich pracowników **również szkolenia informacyjne** dotyczące np. zasad funkcjonowania nowej waluty. W tych szkoleniach uczestniczyli przede wszystkim pracownicy odpowiedzialni za kontakt z klientami i udzielanie informacji. Jeden z banków zorganizował w styczniu 2002 r. dodatkowe szkolenia dla wybranej liczby pracowników, których przeszkolił z zakresu rozpoznawania wszystkich znaków pieniężnych państw UGW, w tym także znaków pieniężnych nie umieszczonych w tabeli kursowej danego banku (wynikało to z obowiązku przyjmowania wszystkich walut państw UGW przez banki w celu ich wymiany na euro, nałożonego na mocy ustawy o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich UE wspólnej waluty euro).

Dziesięć z ankietowanych banków wskazało, że szkolenia odbywały się u nich w okresie od drugiej połowy listopada do końca grudnia 2001 r. Jeden z banków prowadził szkolenia w grudniu 2001 r. i w styczniu 2002 r. Odpowiednie przygotowanie pracowników banków przyniosło zdaniem 4 banków wymierne korzyści i **przyczyniło się do sprawnego przebiegu operacji wymiany walut narodowych państw UGW na euro.**

W przypadku kont walutowych, które zostały przewalutowane na euro, 9 banków stosowało **zasadę podwójnego podawania kwot na wyciągach bankowych** dotyczących rachunków walutowych prowadzonych w walutach narodowych państw UGW. W przypadku 7 z nich, w dwóch walutach podawane były wyłącznie salda końcowe rachunków w dniu przewalutowania, tj. 1 stycznia 2002 r. Jeden z tych banków, już w 1999 r. wprowadził zasadę dwuwalutowej prezentacji sald kont i operacji podawanych na wyciągach bankowych. Po raz ostatni wyciągi bankowe w ww. układzie zostały przez niego sporządzone wg stanu na dzień 31 grudnia 2001 r. Kolejny bank, 11 grudnia 2001 r. wprowadził podwójne podawanie sald rachunków.

W przypadku 11 z 12 ankietowanych banków, od dnia przewalutowania rachunków, wyciągi z tych rachunków, prowadzonych już w euro, podawane są wyłącznie w tej walucie. Jednakże **jeden bank do końca 2002 r. będzie podawał salda rachunków w dwóch walutach:** byłej walucie narodowej państw UGW, w której były prowadzone rachunki do 1 stycznia 2002 r., oraz w euro. Banki przekazywały klientom również dodatkowe informacje w formie listownego powiadomienia o dokonywanym przewalutowaniu rachunków z walut narodowych państw UGW na euro, numerze rachunku, kwocie salda w obu walutach wraz z kursem przeliczeniowym (2 banki). Takie informacje wysłały do swoich klientów również te banki (3), które zgodnie z przeprowadzoną ankietą nie zastosowały podwójnego podawania kwot na wyciągach bankowych.

Zaopatrzenie w banknoty i monety euro oraz proces wycofywania walut narodowych państw UGW

Banki udzieliły informacji o tym w jaki sposób zaopatrywały się w banknoty i monety euro oraz czy napotkały w tym zakresie na jakiegokolwiek trudności. W terminie poprzedzającym dzień 1 stycznia 2002 r., banki w większości przypadków zaopatrywały się w ramach tzw. zaopatrzenia

wtórnego w banku korespondenta (5 banków). Trzy ankietowane banki gotówkę euro uzyskały z krajowych banków komercyjnych, z którymi podpisane miały umowy na zaopatrzenie banku w walutę euro. Jeden z tych banków zawarł umowę obejmującą również odprowadzenie wycofywanych walut narodowych państw UGW. Doświadczył jednak pewnych trudności związanych z ustaleniem wysokości prowizji za tę usługę.

Ponadto banki zaopatrywały się w gotówkę euro poprzez inwestora strategicznego (3 banki), banku-właściciela (1 bank), a także w NBP (3 banki). Spośród banków zaopatrujących się w NBP, dwa traktowały tę operację jedynie jako zaopatrzenie uzupełniające.

Na pytanie o termin realizacji pierwszych dostaw gotówki euro oraz czas trwania prac logistycznych, 10 banków odpowiedziało, że **pierwsza dostawa została zrealizowana w grudniu 2001 r.** Dwa z ankietowanych banków, pierwszej dostawy gotówki euro dokonały dopiero 2 stycznia 2002 r., a 3 inne banki wskazały, że po wstępnym zaopatrzeniu się w gotówkę w grudniu 2001 r., w styczniu 2002 r. dokonywały kolejnych dostaw.

Prace logistyczne w bankach rozpoczynały się w różnych okresach 2001 r. Dwa banki przygotowania logistyczne zainicjowały już w pierwszej połowie 2001 r., zaś 7 kolejnych banków dopiero pod koniec 2001 r. Prace logistyczne w zależności od źródła, z którego banki otrzymywały gotówkę euro, trwały od 2-3 tygodni do nawet kilku miesięcy.

Jeśli chodzi o **koszty związane z wycofywaniem na początku 2002 r. znaków pieniężnych nominowanych w walutach narodowych państw członkowskich UGW i wprowadzeniem do obiegu banknotów i monet nominowanych w euro**, przed 1 stycznia 2002 r. 9 z 12 banków oszacowało (na zasadzie **ex ante**) zakładane koszty związane z wymianą znaków pieniężnych nominowanych w walutach narodowych UGW i wprowadzeniem do obiegu banknotów i monet nominowanych w euro. Według uzyskanych odpowiedzi, 3 banki nie dokonały oceny realnie poniesionych kosztów. Jeden z nich swoją decyzję argumentował wysoką aktywnością w dziedzinie obrotu gotówkowego, w związku z czym wymiana postrzegana była jako źródło dodatkowego zysku, a nie kosztów.

Spośród banków, które dokonały **podsumowania faktycznie poniesionych kosztów (ex post)**, 4 nie stwierdziły większych różnic między szacunkami a realnymi wydatkami. Jeden z banków odnotował nawet o 50% niższe nakłady od zakładanych. W przypadku 2 innych banków, poniesione koszty nie były wysokie, a wręcz z ich punktu widzenia uznane jako nieistotne. Z kolei jeden z banków, który nie dokonywał oszacowania kosztów *ex ante* stwierdził, że wg niego poniesione wydatki były jednak bardzo wysokie. Inny bank podał, że jego koszty okazały się wyższe od zakładanych ze względu na wyższe niż przewidywano zapotrzebowanie na walutę euro zgłaszaną przez klientów.

Poniesione koszty dotyczyły przede wszystkim nakładów na zmianę w systemach informacyjnych, transport gotówki euro, ubezpieczenie, szkolenie pracowników, kampanię reklamową, jak i samą wymianę. Były one często podstawą do ustalenia pobieranej przez banki prowizji za wymianę walut narodowych na euro. Pięć banków wskazało, że koszty zostały poniesione w całości przez bank. Jedynie jeden z ankietowanych banków dodał także klientów jako tych, którzy zostali obciążeni poniesionymi kosztami.

W kwestii **zaopatrywania kantorów lub innych podmiotów w banknoty i monety euro**, 7 z 12 ankietowanych banków **prowadziło zaopatrzenie kantorów począwszy od 2 stycznia 2002 r.** Zainteresowanie, zgodnie z opiniami 4 z nich, było bardzo duże. Wielkość transakcji sięgała od kilkudziesięciu do nawet kilkuset tysięcy euro. Tylko jeden z wymienionych banków odnotował umiarkowane zainteresowanie ze strony kantorów. Jeden bank podał, że współpracuje z jednym kantorem więc nie posiada miarodajnych informacji, zaś 2 kolejne banki nie prowadziły żadnych obserwacji związanych z wielkością zainteresowania kantorów w zaopatrzenie się w gotówkę euro i nie umiały jednoznacznie ustalić jak duży strumień waluty euro został skierowany do sieci kantorów tych banków. **Trzy z ankietowanych banków oprócz kantorów zaopatrywały również inne podmioty w gotówkę euro, głównie inne banki komercyjne.**

Spośród 12 ankietowanych banków 10 uznało, że nie napotyka na większe trudności w odprowadzaniu (sprzedaży) wycofywanych walut UGW za granicę. Banki te w większości przypadków (6) korzystają z usług innych banków zagranicznych, z którymi utrzymują aktywne kontakty w dziedzinie obrotu gotówkowego. Pięć z tych banków wskazało, że jedynym problemem jest sprzedaż bilonu byłych walut UGW, zwłaszcza tych mniej popularnych, jak escudo, frank luksemburski, drachma grecka, funt irlandzki, a w mniejszym zakresie peseta, gulden i frank belgijski. Dwa banki podkreśliły, że banki zagraniczne często wymagają zgromadzenia minimalnej kwoty dla skupu byłych walut UGW (np. równowartość min. 10.000 USD). Ponadto ograniczają one realizację transakcji do jednej w miesiącu i nakładają wysokie prowizje (50% i więcej wartości sprzedawanego bilonu).

Wymiana walut narodowych państw UGW na euro

Jeśli chodzi o możliwość dokonania wcześniejszego przewalutowania rachunków w walutach UGW na rachunki w euro przed 1 stycznia 2002 r., to aż 11 z 12 banków stwierdziło, że stworzyło ku temu odpowiednie warunki i zachęcały do tego swych klientów (w przypadku jednego banku nawet już od stycznia 1999 r.). Czynności związane z wcześniejszą konwersją rachunków odbywały się bez pobierania żadnej prowizji (3 banki), która w innych przypadkach jest pobierana zgodnie z obowiązującą tabelą opłat i prowizji. Informacje o takiej możliwości banki podawały w rosyłanych do klientów ulotkach, lub bezpośrednio poprzez pracowników w banku. Część klientów banków, jakimi są podmioty gospodarcze prowadzące rozliczenia z partnerami z UGW, posiadała często już przed 1 stycznia 2002 r. rachunki w walucie euro. Jeden z ankietowanych banków informował o możliwości wcześniejszej konwersji rachunków, jednak nie stosował żadnych zachęt w stosunku do klientów. Wcześniejsza zmiana wymagała bowiem wykonania ręcznych czynności operacyjnych i bank ten wyszedł z założenia, że automatyczna konwersja będzie znacznie sprawniejsza i bardziej poprawna.

Pomimo wysyłanych informacji, a także zachęt ze strony banków, 7 banków nie odnotowało dużego zainteresowania przekształceniem rachunków w walutach narodowych UGW na rachunki w euro przed 1 stycznia 2002 r. Jeden z banków wskazuje nawet na wręcz znikome zainteresowanie klientów w tym okresie. Pięć banków podało, że od około 80% do nawet 100% klientów (także klientów korporacyjnych) nie podjęło decyzji o wcześniejszym przewalutowaniu swych rachunków i zdecydowało się na automatyczne przewalutowanie z dniem 1 stycznia 2002 r. W przypadku 3 banków większość klientów wykazała duże zainteresowanie w okresie listopad – grudzień 2001 r., kiedy wzmożona była kampania informacyjna na ten temat realizowana przez media i omawiane banki. Dwa z nich stwierdziły, że pomimo iż znaczna część klientów zwlekała ze zleceniem przekształcenia rachunku nawet do grudnia 2001 r., to jednak zaledwie około 3-5% pozostało swoje rachunki na koniec roku do automatycznego przewalutowania rachunków.

W przypadku jednego z banków, po dokonanych przewalutowaniu rachunków na euro, po 1 stycznia 2002 r. wielu klientów posiadało po kilka rachunków w euro, co stało się dla nich kłopotliwe. Do banku zaczęły sphywać w styczniu 2002 r. dyspozycje zamknięcia znacznej części tych rachunków.

Obok operacji wymiany, do końca okresu podwójnego obiegu danej waluty narodowej państwa UGW i euro, 6 banków prowadziło równoległe skup i sprzedaż wycofywanych walut narodowych. Trzy banki podkreśliły, iż od 1 stycznia 2002 r. możliwa była u nich tylko wymiana i skup wycofywanych walut narodowych państw członkowskich UGW. Zaś 3 kolejne banki dokonywały jedynie wymiany i nie prowadziły w tym okresie skupu i sprzedaży wycofywanych walut narodowych państw UGW.

Wszystkie banki (12) potwierdziły, iż **zdecydowanie najczęściej wymienianą walutą była marka niemiecka.** W przypadku 7 banków udział procentowy tej waluty w wymianie wynosił od 80% do ponad 90%. Ponadto banki wymieniały franki francuskie, szylingi austriackie, liry wło-

skie (stanowiące około 5-10% wymiany) oraz mniej popularne waluty (poniżej 5%) jak: franki belgijskie, pesety hiszpańskie, guldeny holenderskie, marki fińskie, itd.

Na pytanie o **wymianę walut narodowych na euro również dla cudzoziemców**, 11 banków stwierdziło, że nie dokonują wymiany walut narodowych państw UGW na euro dla cudzoziemców. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich UE wspólnej waluty euro, **wymiana jest dokonywana na zlecenie osób fizycznych posiadających obywatelstwo polskie.**

W 8 z 12 ankietowanych banków nie odnotowano żadnej próby wymiany fałszywych walut narodowych na euro. W jednym z banków wystąpił pojedynczy taki przypadek, zaś w dwóch kolejnych występują co pewien czas próby dokonywania transakcji wymiany fałszywych walut na euro. W takich przypadkach wszystkie sprawy, zgodnie z Zarządzeniem Prezesa NBP z dnia 31 sierpnia 1989 r. w sprawie zatrzymania znaków pieniężnych, są rejestrowane i przekazywane wraz z odpowiednim protokołem bezpośrednio do właściwej na danym terenie jednostki Policji. Policja zatrzymane znaki pieniężne przesyła do Centrali NBP w celu dokonania ekspertyzy.

W okresie od 1 stycznia do połowy marca 2002 r., 10 banków odnotowało **transakcje wymiany walut narodowych państw UGW na euro** (zarówno w formie gotówkowej, jak i bezgotówkowe) **na kwotę powyżej 10.000 EUR.** Zgodnie z ustawą z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzania do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł²⁶, wszystkie banki zastosowały w takim przypadku standardowe procedury polegające na wpisaniu do odpowiedniego rejestru wszystkich operacji wymiany powyżej kwoty 10.000 EUR. Dodatkowo banki stosowały wewnętrzne procedury oparte na powyższej zasadzie. Zarejestrowane transakcje były głównie realizowane przez osoby fizyczne, kantory wymiany walut oraz różne banki. Powyższe banki stwierdziły, iż były to raczej transakcje jednostkowe (do 10 w danym okresie). Tylko jeden bank wskazał na większą ilość wymiany tak dużej wartości walut (około 70). Jeden z ankietowanych banków nie stwierdził takiego przypadku. Natomiast inny bank nie podał żadnych informacji na ten temat.

W kwestii **warunków wymiany walut i powodów ewentualnych różnic, tylko jeden bank przeprowadzał wymianę walut narodowych UGW na euro na jednakowych warunkach dla wszystkich zainteresowanych.** Pozostałe banki dokonały zróżnicowania warunków, ustalając inne wysokości opłat i prowizji pobieranych za wymianę. **Różne wartości pobieranej prowizji** banki ustaliły głównie w odniesieniu do:

- banknotów i monet oraz określonych limitów nakładanych na wartość wymienianych banknotów (11 banków),
- statusu osoby wymieniającej, tj. klient banku, osoba nie będąca klientem (2 banki),
- rodzaju waluty: dla 5 popularnych walut zostały ustalone niższe prowizje (1 bank).

Poniżej przedstawione zostały przykładowe zasady zróżnicowania opłat pobieranych przez banki:

- **w zależności od podziału na banknoty i monety:**
 - a) w przypadku banknotów w większości przypadków banki pobierały od 2% do 3% (8 banków) wartości kwoty złożonej do wymiany, przy jednoczesnym określeniu minimalnej kwoty pobieranej przy wymianie. Kwota minimalna, w zależności od banku, wynosiła od 3 zł do 25 PLN.
 - b) w przypadku monet banki pobierały od 50% do 80% wartości, przy jednoczesnym określeniu minimalnej kwoty pobieranej przy wymianie wynoszącej również dla monet od 3 zł 25 PLN.
- **w zależności od wartości wymiany:**
 - a) w przypadku banknotów:

²⁶ Dz.U. nr 116, poz. 1216.

od 2000 PLN: 2% (min. 5 PLN),

2000 – 10.000 PLN: 1,5%

10.000 – 20.000 PLN: 1%,

pow. 20.000 PLN: do negocjacji (min. 0,90%).

b) w przypadku monet niezależnie od wartości pobierane jest 70% wartości wymiany (min. 5 PLN)

- **w zależności od okresu dokonywania wymiany**

a) za wymianę banknotów wszystkich walut UGW na banknoty i monety euro:

w okresie 1 stycznia – 28 lutego 2002 r.: 2,5%,

w okresie 1 marca – 31 grudnia 2002 r.: 3,5%.

b) za wymianę banknotów wszystkich walut UGW na euro z wypłatą należności w złotych:

w okresie 1 stycznia – 31 grudnia 2002 r.: 1,5%.

c) za wymianę bilonu wszystkich walut UGW na banknoty i monety euro lub za wymianę bilonu na euro z wypłatą należności w złotych:

w okresie 1 stycznia – 31 grudnia 2002 r.: 50 %.

- **w zależności od rodzaju klienta i od okresu dokonywania wymiany:**

za wymianę banknotów:

a) w okresie 1 stycznia – 31 grudnia 2002 r.: kwoty do wartości 100 EUR:

dla klientów banku: 0,2%, min. 3,50 PLN

dla pozostałych klientów: 0,5%, min. 10 PLN

b) w okresie 1 stycznia – 31 grudnia 2002 r. – kwoty powyżej wartości 100 EUR:

dla klientów banku: 0,7%, min. 10 PLN

dla pozostałych klientów: 1,7%, min. 20 PLN

za wymianę monet:

w okresie 1 stycznia – 31 grudnia 2002 r.:

dla klientów banku: 60%.

dla pozostałych klientów: 80%.

- **w zależności od rodzaju klienta i rodzaju waluty**

a) klienci korporacyjni:

popularne waluty (np. marki niemieckie, szylingi austriackie, franki francuskie): 0,5%,

pozostałe waluty: 0,5%

monety: 50%;

b) klienci detaliczni

popularne waluty: 10%,

monety: 50%,

c) osoby fizyczne nie będące klientem banku:

popularne waluty: 15%,

pozostałe waluty: 20%,

monety: 75%.

Udział monet w ogólnej wartości walut narodowych państw członkowskich UGW, przyjętych od ludności w ramach wymiany na euro, był **bardzo zróżnicowany** w poszczególnych bankach. Główną **przyczyną** występujących dysproporcji jest **odmienny charakter prowadzonej działalności**, tj. skierowanej na obsługę osób fizycznych lub podmiotów gospodarczych. Najniższe wartości procentowego udziału monet w ww. wymianie kształtowały się w 8 bankach, tj. poniżej 1%. W przypadku 2 banków wyniki te były nieco wyższe i wyniosły od 1-3%. Jeden z tych banków zanotował szczególne zainteresowanie wymianą monet w Warszawie, gdzie wg jego statystyk udział wymiany monet wyniósł aż 15%. Dwa ankietowane banki podały, że nie prowadzą tego typu statystyk.

W odniesieniu do **zasady konieczności wcześniejszego powiadomienia o wymianie wyższych sum**, w 7 spośród 12 ankietowanych banków **wprowadzony został obowiązek wcześniejszego powiadomienia** o wymianie większych kwot wyrażonych w walutach narodowych państw członkowskich UGW na euro. Wielkość tych sum, jak i termin wcześniejszego powiadomienia był różny w zależności od banku. Ogólnie banki wymagały powiadomienia na 1 dzień lub maksymalnie na 3 dni przed operacją wymiany. Dotyczyło to **kwot o wartości zróżnicowanej** w zależności do banku np. 2.500 EUR; 5.000 EUR; 25.000 EUR. W przypadku 3 banków, które wprowadziły konieczność wcześniejszego powiadomienia o zamiarze wymiany większych kwot, określenie progu takiej transakcji pozostawiono do decyzji dyrektora konkretnego oddziału. Wyznaczenie takiej sumy zależało od poziomu zasobów gotówkowych w euro dostępnych na bieżąco w oddziałach banku. Z kolei 5 banków nie wprowadziło żadnych tego rodzaju wymogów i zgodnie z ankietą, banki te dokonywały wymiany bez ograniczeń.

Po zakończeniu podwójnego obiegu walut narodowych państw członkowskich UGW i euro, 11 banków nie wprowadziło wyższych opłat za dokonywanie ich wymiany. Tylko jeden bank zdecydował się na podwyższenie prowizji za wymianę banknotów wszystkich walut narodowych państw członkowskich UGW na banknoty i monety euro w okresie od 1 marca do 31 grudnia 2002 r. z 2,5% do 3,5%.

Kampania informacyjna

Wszystkie ankietowane banki **prowadziły kampanię informacyjno-promocyjną, skierowaną do swoich klientów**. W większości przypadków banki rozpoczęły własne kampanie informacyjne w połowie 2001 r. (8 banków). Cztery banki rozpoczęły kampanię wcześniej, tj. już w marcu (1 bank) i maju (3 banki). Aby dotrzeć do klientów z informacją na temat wprowadzenia euro w postaci gotówkowej, banki wykorzystywały różne instrumenty marketingowe. Klienci w trakcie kampanii otrzymywali od swoich banków ulotki informacyjne, które powiadały o utracie statusu prawnego środka płatniczego przez 12 walut narodowych państw członkowskich UGW i o wprowadzeniu do obiegu euro w formie gotówkowej. **Zachęcały one również do wcześniejszego przewalutowywania rachunków**. Banki wysyłały do swych klientów również informacje na temat wymiany walut, które dołączane były do wyciągów bankowych lub w formie listownej. Zawarte w nich treści dotyczyły zasad skupu i wymiany walut narodowych oraz konieczności przeprowadzenia konwersji rachunków w dotychczasowych walutach narodowych państw członkowskich UGW na euro w dniu 1 stycznia 2002 r.

Przy stanowiskach kasowo-dysponenckich, w salach operacyjnych oraz na recepcjach, banki zorganizowały specjalne punkty informacyjne, na których znajdowały się tematyczne broszury, plakaty, ulotki, standy, itp. Dokładne informacje można było także uzyskać bezpośrednio u pracowników banku, a także za pośrednictwem centrum telefonicznego banku. W celu poinformowania klienta, banki szeroko wykorzystywały ponadto media, głównie prasę ogólnopolską, zamieszczając odpowiednie ogłoszenia, artykuły, wydając informatory i poradniki. Ważnym elementem w przekaza-

zie informacji były strony internetowe banków, na których klienci oprócz istotnych wiadomości mogli skorzystać także ze specjalnych „euro-kalkulatorów”, dokonujących przeliczenia kwot z dotychczasowych walut narodowych państw UGW na euro. Banki wykorzystywały także możliwość dotarcia z informacją poprzez organizowanie seminariów dla dziennikarzy, czy udział w różnych konferencjach, na których prezentowali odpowiednie materiały informacyjne.

Wszystkie ankietowane banki uznały, że **przeprowadzone przez nie kampanie informacyjne odniosły zamierzone efekty**. Klienci banków byli na bieżąco informowani o istotnych kwestiach związanych z wymianą walut narodowych państw UGW na euro i dzięki temu żaden z banków nie odnotował zaniepokojenia bądź zniecierpliwienia z ich strony. Bardzo istotnym faktem, wynikającym z kampanii i wymienianym przez banki, było uniknięcie niepotrzebnego spiętrzenia operacji wymiany gotówkowej w kasach po 1 stycznia 2002 r. Klienci sprawnie dokonali wymiany swoich oszczędności gotówkowych oraz przewalutowania rachunków na euro jeszcze przed 1 stycznia 2002 r.

7

Zmiana oferty banków

Podobnie jak w latach poprzednich, pytania dotyczące zmiany oferty bankowej dotyczyły następujących kwestii:

- kształtowania się udziału depozytów i kredytów w euro w ogólnej wartości depozytów i kredytów walutowych na przestrzeni 2001 r. (analizą objęto zarówno osoby fizyczne, jak i podmioty gospodarcze),
- obsługi jakościowej rachunków prowadzonych w euro w porównaniu z innymi rachunkami walutowymi,
- nowych produktów nominowanych w euro, w tym instrumentów pochodnych i dłużnych,
- oferty usługowej w zakresie rozliczania transakcji handlu zagranicznego w euro,
- zachęt finansowych do korzystania z usług i produktów nominowanych w euro.

Ankietowane banki zostały poproszone ponadto o przedstawienie zmian, jakie wystąpiły w ich ofercie w porównaniu z 2000 r., w zakresie depozytów i kredytów oraz instrumentów pochodnych nominowanych w euro. Ze względu na zbliżający się termin wprowadzenia euro do obiegu i konieczność wymiany walut narodowych państw członkowskich UGW na nową walutę, jedno z pytań zadanych w ankiecie dotyczyło możliwości deponowania banknotów i monet tych krajów na rachunkach bankowych.

Produkty i usługi bankowe oferowane w euro

W 2001 r., podobnie jak w latach poprzednich, ankietowane banki proponowały swoim klientom (zarówno indywidualnym, jak i instytucjonalnym) szeroką gamę **produktów i usług nominowanych w euro**. W ich ofercie znalazły się m.in.:

- depozyty nominowane w euro (w tym rachunki bieżące i lokaty terminowe),
- kredyty udzielane w euro (m.in. kredyty mieszkaniowe, budowlane, na finansowanie zakupu nieruchomości oraz kredyty konsumpcyjne),
- instrumenty pochodne nominowane w euro (w szczególności rzeczywiste i nierzeczywiste transakcje terminowe),
- obligacje i inne instrumenty dłużne oferowane w euro,
- usługi w zakresie rozliczania transakcji handlu zagranicznego w euro.

Jak wynika z ankiety **połowa badanych banków (6) przedstawiła w 2001 r. swoim klientom nową ofertę w zakresie waluty euro**. Znalazły się w niej m.in. rachunki oszczędnościowe, promocyjne lokaty terminowe, kredyty mieszkaniowe oraz instrumenty pochodne. Pozostałe banki nie widziały potrzeby wprowadzania nowych produktów i usług. Większość z nich nie dokonała żadnych zmian w tym zakresie od 1999 r. Banki te, oferując produkty i usługi w walutach obcych, zazwyczaj udostępniały je także w euro.

W przeciwieństwie do 2000 r., kiedy większość ankietowanych banków nie dostrzegała konieczności promowania produktów i usług w euro, w 2001 r. **6 banków wprowadziło zachęty fi-**

nansowe do korzystania z oferty dostępnej w tej walucie. Trzy banki zaproponowały wyższe oprocentowanie depozytów nominowanych w euro (lokata terminowych bądź rachunków bieżących) od analogicznych depozytów oferowanych w walutach narodowych państw UGW (np. w markach niemieckich). Dwa banki zrezygnowały z pobierania prowizji za przewalutowanie na euro odpowiednio kredytów udzielonych w walutach narodowych państw UGW oraz depozytów prowadzonych w tych walutach. W jednym przypadku klientom indywidualnym umożliwiono założenie lokaty promocyjnej w euro, która poza korzystnym oprocentowaniem dawała możliwość wylosowania atrakcyjnych nagród. Inny bank poinformował natomiast, że w 2001 r. zachęcał swoich klientów do wyboru euro jako waluty nowo otwieranych rachunków walutowych oraz prowadzenia rozliczeń w euro. Nie stosował przy tym dodatkowych bodźców finansowych.

Oferta depozytowa

W 2001 r. wszystkie ankietowane banki²⁷ oferowały swoim klientom (indywidualnym i korporacyjnym) różnego rodzaju depozyty nominowane w euro, w tym rachunki bieżące i lokaty terminowe. Podobnie jak w latach poprzednich, w zdecydowanej większości badanych banków (11) zainteresowanie podmiotów gospodarczych (niefinansowych) depozytami nominowanymi w euro było większe niż osób fizycznych (wśród wszystkich depozytów walutowych). Tylko w 2 bankach udział depozytów utrzymywanych w euro przez klientów indywidualnych w ogólnej wartości rachunków walutowych był nieco większy niż analogiczny udział depozytów klientów korporacyjnych.

Inaczej niż w 2000 r., kiedy nie można było określić jednoznacznego trendu w kształtowaniu się udziału depozytów utrzymywanych w euro przez osoby fizyczne w ogólnej wartości depozytów walutowych, w 2001 r. zainteresowania takimi depozytami wykazywało tendencję rosnącą (za wyjątkiem 2 banków, które odnotowały niewielki spadek udziału depozytów w euro odpowiednio w II i III kwartale). Największy wzrost popularności takich rachunków miał miejsce w IV kwartale 2001 r. – w ponad połowie banków ich udział w ogólnej wartości depozytów walutowych wzrósł o co najmniej 7,5 pkt proc. Dla porównania analogiczny wzrost w pozostałych kwartałach 2001 r. nie przekroczył 3 pkt proc. w większości ankietowanych banków (8). W porównaniu z 2000 r., w 2001 r. udział depozytów osób fizycznych utrzymywanych w euro w całości depozytów walutowych był zdecydowanie większy: w IV kwartale 2001 r. kształtował się w przedziale 16-21% w 4 bankach, 6-13% w 7 bankach, natomiast w dwóch przypadkach nie przekroczył 2,5%.

W przypadku podmiotów gospodarczych nie można mówić o tak jednoznacznym trendzie wzrostowym, jak w przypadku osób fizycznych, choć wartościowy udział depozytów utrzymywanych w euro przez klientów korporacyjnych w całości depozytów walutowych był większy niż analogiczny udział depozytów klientów indywidualnych. Tylko 3 banki odnotowały wzrost udziału depozytów utrzymywanych w euro przez podmioty gospodarcze we wszystkich kwartałach 2001 r. W pozostałych bankach w trzech pierwszych kwartałach badanego okresu utrzymywał się on na zróżnicowanym poziomie. Niemniej jednak, podobnie jak w przypadku osób fizycznych, zdecydowana większość banków (11) odnotowała szczególnie wzrost zainteresowania depozytami utrzymywanymi przez podmioty gospodarcze w euro w IV kwartale 2001 r. Udział takich rachunków w całości depozytów walutowych kształtował się wtedy w przedziale 62-90% w 4 bankach, 29-44% w 5 bankach oraz 10-22% w 3 bankach. Tylko w jednym banku nie przekroczył 4%.

Ankietowane banki, odpowiadając na pytania odnośnie oferty depozytowej, zamieściły również dane odnoszące się do udziału depozytów osób fizycznych i podmiotów gospodarczych w podziale na rachunki bieżące i lokaty terminowe. W większości z nich (w 9 bankach) zarówno lokaty terminowe, jak i rachunki bieżące cieszyły się większym zainteresowaniem podmiotów gospodarczych (niefinansowych) niż osób fizycznych w całym 2001 r.

²⁷ Dane odnoszące się do udziału depozytów nominowanych w euro w ogólnej wartości depozytów walutowych w 2001 r. dotyczą 13 banków, tj. według stanu przed dokonaniem fuzji dwóch ankietowanych banków.

W przypadku **osób fizycznych** tylko w jednym banku przez wszystkie kwartały 2001 r. popularność lokat terminowych w euro była większa niż rachunków bieżących. W pozostałych bankach udział lokat terminowych oraz rachunków bieżących nominowanych w euro w ogólnej wartości depozytów walutowych utrzymywał się na zróżnicowanym poziomie.

W przypadku **podmiotów gospodarczych** 4 banki odnotowały większe zainteresowanie rachunkami bieżącymi niż lokatami terminowymi utrzymywanymi w euro w całym analizowanym okresie. W 3 bankach dominowały lokaty terminowe. W pozostałych natomiast poziom ten pozostał zróżnicowany na przestrzeni wszystkich kwartałów 2001 r. (jeden bank nie udzielił informacji w tym zakresie). Należy również zwrócić uwagę na **rosnącą popularność rachunków bieżących utrzymywanych przez podmioty gospodarcze w euro**, jaka miała miejsce w 2001 r. W IV kwartale wzrost udziału takich rachunków w ogólnej wartości rachunków bieżących nominowanych w walutach obcych odnotowało 11 ankietowanych banków. Może to świadczyć o coraz większej roli euro jako waluty rozliczeniowej w transakcjach handlu zagranicznego.

Porównując ogólne zainteresowanie depozytami nominowanymi w euro w 2000 i 2001 r., można stwierdzić, że w 2001 r. **nastąpił dalszy wzrost popularności tych depozytów wśród rachunków walutowych**. Jedenaście ankietowanych banków odnotowało wzrost wartościowego udziału depozytów utrzymywanych w euro w całości depozytów oferowanych w walutach obcych. W jednym z banków wartość takich depozytów wzrosła nawet trzydziestokrotnie w porównaniu z 2000 r. Utrzymywaniu się tendencji rosnącej w 2001 r. sprzyjały, zdaniem niektórych banków, następujące czynniki:

- prowadzona przez banki akcja promocyjno-informacyjna nt. euro,
- zwiększony obrót walutowy w euro w transakcjach klientów banków z państwami UGW,
- wzrost wpływów w euro z zagranicy,
- wprowadzenie przez banki specjalnych lokat nominowanych w euro, na które przyjmowano wpłaty we wszystkich walutach narodowych państw UGW.

Można przypuszczać ponadto, że taka prawidłowość miała związek ze zbliżającym się momentem wprowadzenia banknotów i monet euro.

Podobnie jak w 2000 r., w 2001 r. zdecydowana większość banków poinformowała, że **obsługa jakościowa rachunków nominowanych w euro nie uległa zmianie i jest porównywalna z obsługą innych rachunków walutowych**. W opinii tylko jednego z banków poziom obsługi rachunków, w tym rachunków nominowanych w euro, poprawił się, ze względu na udoskonalenie procedur takiej obsługi oraz przystosowanie jej do potrzeb klientów banku.

Ze względu na zbliżający się termin wprowadzenia euro do obiegu i związaną z tym konieczność wycofania walut narodowych państw UGW, jedno z pytań ankiety dotyczyło możliwości deponowania dotychczasowych walut tych krajów na rachunkach bankowych. **Większość ankietowanych banków (9)** poinformowała, że w drugiej połowie 2001 r. **zwróciła się do swoich klientów z zaleceniem zdeponowania posiadanych przez nich walut narodowych państw UGW na rachunku walutowym** (ewentualnie podjęła inne działania informacyjne w tym zakresie). Akcja taka spotkała się z zainteresowaniem klientów w połowie ankietowanych banków. Przyczyniło się to do wzrostu wartości depozytów w euro. Stosowną informację banki przekazywały najczęściej listownie, ustnie (bezpośrednio przez pracowników banku) lub zamieszczały na tablicach informacyjnych. Niektóre z nich wprowadziły specjalne lokaty nominowane w euro, na które przyjmowały wpłaty we wszystkich walutach narodowych państw UGW.

Depozyty walutowe sektora bankowego

Porównując dane NBP dotyczące depozytów walutowych sektora bankowego, należy stwierdzić, że w 2001 r. **udział depozytów nominowanych w euro w całości depozytów walutowych był znacznie większy w przypadku podmiotów gospodarczych aniżeli osób fizycznych**. Podobna tendencja miała miejsce w 2000 r.

Tabela 3

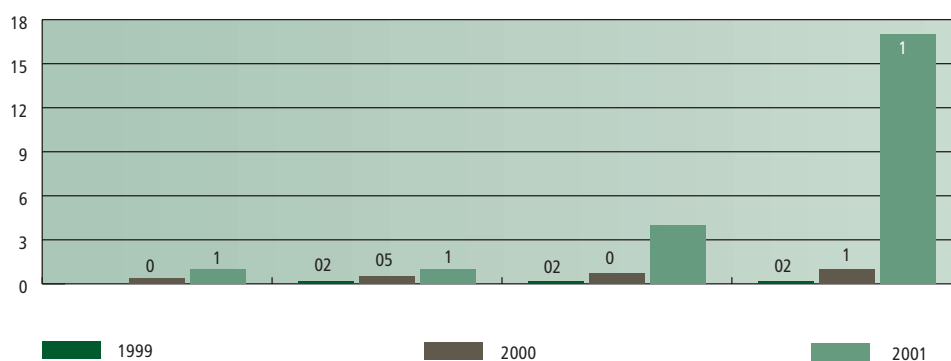
Udział trzech głównych walut w całości depozytów walutowych w Polsce w 2001 r. (w %)

WALUTA	I kwartał 2001		II kwartał 2001		III kwartał 2001		IV kwartał 2001	
	osoby fizyczne	podmioty gospodarcze	osoby fizyczne	podmioty gospodarcze	osoby fizyczne	podmioty gospodarcze	osoby fizyczne	podmioty gospodarcze
USD	78	35	78	43	76	40	72	39
DEM	17	16	15	14	14	13	8	3
EUR	1	35	1	32	4	39	17	51

Źródło: dane NBP.

Wykres 5

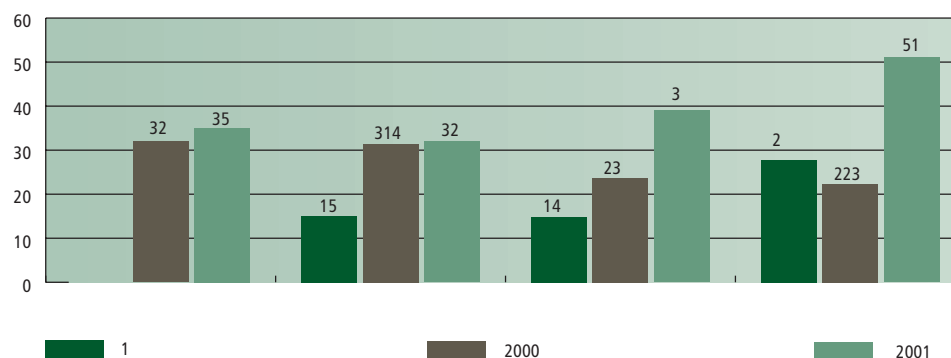
Udział depozytów osób fizycznych utrzymywanych w euro w całości depozytów walutowych w 1999, 2000 i 2001 r.

Źródło: dane NBP (brak danych za I kwartał 1999 r.).

Wykres 6

Udział depozytów utrzymywanych przez podmioty gospodarcze w euro w całości depozytów walutowych w 1999, 2000 i 2001 r.

Źródło: dane NBP (brak danych za I kwartał 1999 r.).

W 2001 r. największym zaufaniem **osób fizycznych** nadal cieszyły się depozyty utrzymywane w dolarach amerykańskich. Udział takich depozytów w całości rachunków walutowych kształtował się w przedziale: 72–78%. W kolejnych kwartałach 2001 r. udział ten jednak malał. Dla odmiany, depozyty utrzymywane w euro przez klientów indywidualnych stanowiły od 1% do 17% ogółu depozytów walutowych i wykazywały generalnie tendencję rosnącą w całym 2001 r.

W przypadku **podmiotów gospodarczych** udział depozytów nominowanych w euro w całości rachunków walutowych utrzymywał się w przedziale 32-51%. Oznacza to, że był on identycz-

ny lub mniejszy od analogicznego udziału depozytów dolarowych w pierwszych trzech kwartałach 2001 r. W IV kwartale 2001 r. depozyty nominowane w euro cieszyły się już większą popularnością niż rachunki dolarowe. Należy zwrócić również uwagę na utrzymujący się wzrost zainteresowania podmiotów gospodarczych depozytami w euro. Zarysował się on najwyraźniej w ostatnim kwartale 2001 r., kiedy rachunki podmiotów gospodarczych utrzymywane w euro stanowiły 51% wszystkich rachunków walutowych.

Generalnie, porównując dane z pierwszych trzech lat funkcjonowania euro, można zauważyć coraz większe zainteresowanie osób fizycznych i podmiotów gospodarczych depozytami utrzymywanymi w tej walucie. Popularność takich depozytów wzrosła zwłaszcza w 2001 r. Największy wzrost ich udziału w ogólnej wartości depozytów walutowych miał miejsce w IV kwartale 2001 r. (zob. Wykres 5 i 6).

Oferta kredytowa

W 2001 r. wszystkie ankietowane banki²⁸ udzielały kredytów w euro zarówno osobom fizycznym, jak i podmiotom gospodarczym. W porównaniu z 2000 r. oferta tych banków nie uległa znaczącym zmianom. Tylko jeden bank zaproponował swoim klientom kredyty mieszkaniowe nominowane w euro, których wcześniej nie posiadał w swojej ofercie.

W przeciwieństwie do 2000 r., generalnie w 2001 r. wartościowy udział kredytów udzielonych w euro w całości kredytów walutowych był wyższy w przypadku osób fizycznych niż podmiotów gospodarczych (niefinansowych). Taką tendencję odnotowała większość ankietowanych banków (8).

Jednocześnie w przypadku osób fizycznych nie można określić jednoznacznego trendu w kształtowaniu się udziału takich kredytów w ogólnej wartości kredytów walutowych. W całym 2001 r. tylko w 3 ankietowanych bankach miał miejsce systematyczny wzrost popularności kredytów nominowanych w nowej walucie. Największy przyrost udziału tych kredytów wystąpił w IV kwartale 2001 r., co odnotowało 7 badanych banków. Przyczyniła się do tego, zdaniem niektórych banków, kampania informacyjna nt. euro prowadzona w mediach, a w jednym przypadku – zastąpienie kredytów nominowanych w walutach narodowych państw UGW kredytami w euro. Udział taki utrzymywał się na wysokim poziomie w większości ankietowanych banków. W 9 z nich w ciągu IV kwartału 2001 r. przekroczył poziom 50%. W całym analizowanym okresie tylko w jednym banku udział kredytów w euro w ogólnej wartości kredytów walutowych kształtował się poniżej 1,5%.

Jak wynika z przeprowadzonej ankiety, podmioty gospodarcze wykazywały w kolejnych kwartałach 2001 r. coraz większe zainteresowanie kredytami nominowanymi w euro. Większość badanych banków (9) odnotowała w tym czasie systematyczny wzrost udziału takich kredytów w całości kredytów walutowych. W IV kwartale 2001 r. w 8 bankach udział ten przekroczył 40%. W pozostałych bankach utrzymywał się w przedziale 17-38%.

Porównując ogólne zainteresowanie kredytami nominowanymi w euro w 2000 i 2001 r., 11 badanych banków odnotowało wzrost ich popularności w 2001 r. (2 banki nie udzieliły informacji w tym zakresie). Wśród głównych czynników sprzyjających takiej tendencji banki wymieniły, po raz kolejny, prowadzoną w tym czasie akcją informacyjno-promocyjną nt. euro.

Instrumenty pochodne nominowane w euro

W zakresie instrumentów pochodnych nominowanych w euro oferta ankietowanych banków nie zmieniła się znacząco w porównaniu z 2000 r. Wszystkie ankietowane banki proponowały

²⁸ Dane odnoszące się do udziału kredytów nominowanych w euro w ogólnej wartości kredytów walutowych w 2001 r. dotyczą 13 banków, tj. według stanu przed dokonaniem fuzji dwóch badanych banków.

w 2001 r. instrumenty zabezpieczające przed ryzykiem kursowym i/lub zmianami stopy procentowej. Cztery banki poszerzyły swoją ofertę w porównaniu z 2000 r. m.in. o nowe instrumenty typu *forward*.

Jak wynika z ankiety, w 2001 r. 11 banków oferowało – nominowane w euro – transakcje typu *forward*, a mniej niż połowa z nich (5) – kontrakty *interest rate swaps*. W przypadku 3 banków, klienci mogli skorzystać z instrumentu *non delivery forwards*. Cztery banki proponowały takie instrumenty jak: *forward rate agreements*, *cross currency swaps* oraz opcje walutowe. Tylko jeden z badanych banków nie określił oferowanych przez siebie instrumentów pochodnych. Dwa banki poinformowały ponadto, że w porównaniu do 2000 r., w 2001 r. zwiększyła się liczba transakcji terminowych dokonywanych w euro.

Instrumenty dłużne nominowane w euro

Odpowiadając na pytanie odnoszące się do produktów i usług dostępnych w euro, większość ankietowanych banków (8) poinformowała, że nie oferuje ani też nie organizuje emisji obligacji i innych papierów dłużnych nominowanych w tej walucie (2 z powyższych banków w 2000 r. posiadały instrumenty dłużne w swojej ofercie).

Pozostałe banki (4), występowały w 2001 r. jako pośrednicy na rynku wtórnym, proponując m.in. obligacje wyemitowane przez zagranicznych dłużników i bony komercyjne nominowane w euro. W ofercie jednego banku znalazły się wszystkie dostępne na międzynarodowych rynkach finansowych instrumenty dłużne wyrażone w euro, w tym: krótkoterminowe papiery dłużne przedsiębiorstw, euroobligacje i długoterminowe papiery rządowe. Jeden bank poinformował, że jest w stanie zaofiarować swoim klientom instrumenty dłużne, ale nie sprecyzował o jakie instrumenty chodzi.

Transakcje handlu zagranicznego

W 2001 r. ankietowane banki, występując jako pośrednicy w transakcjach handlu zagranicznego, proponowały pełny zakres usług, analogiczny do tych, świadczonych w innych walutach obcych. Podobnie jak w 2000 r. należały do nich różnego rodzaju instrumenty płatności i instrumenty zabezpieczające, w tym: polecenia wypłaty, operacje dokumentowe (akredytywy i inkasa), skup i sprzedaż czeków, gwarancje bankowe, poręczenia wekslowe itp.

Jak wynika z przeprowadzonej ankiety, banki nie odczuły wzmożonej presji klientów korporacyjnych i indywidualnych na rozliczanie transakcji handlu zagranicznego w euro. Jeden z banków wręcz sam sugerował rozliczanie takich transakcji w euro. Inny bank przyjął zasadę rozliczania w euro transakcji handlu zagranicznego w ramach państw UGW, rezygnując z dokonywania płatności w walutach narodowych tych państw. W dwóch przypadkach poinformowano, że choć euro dominowało w transakcjach handlu zagranicznego, klienci nie zgłaszali potrzeb, których banki nie byłyby w stanie zaspokoić.

Rola euro w dokonywaniu płatności w obrocie z zagranicą

Analiza struktury walutowej wybranych pozycji aktywów i pasywów zagranicznych systemu bankowego – przeprowadzona na podstawie danych NBP – wskazuje na wzrost znaczenia euro, w szczególności w wyrażaniu zobowiązań polskiego systemu bankowego (zob. załącznik 1 w Aneksie statystycznym). Tendencja w tym zakresie jest podobna do występującej w 2000 r.; jest jednak silniejsza. W 2000 r. udział euro w wyrażaniu zobowiązań zwiększył się prawie o 7,22 pkt proc. (osiągając na koniec IV kwartału poziom 26,47%), natomiast w 2001 r. wzrost ten wyniósł 14,2 pkt proc. (z udziałem euro na koniec IV kwartału na poziomie 40,67%). Każdorazowo odbywało się to kosztem udziału marki niemieckiej. Analizując zwiększanie się udziału euro w ciągu całego ubiegłego roku, należy stwierdzić, iż wzrost ten następował stopniowo – od 25,56% w I kwartale 2001 r., przez 31,19% w II kwartale i 36,47% w III kwartale, aż do 40,67% w IV kwartale ubiegłego roku. Na uwagę zasługuje przy tym fakt zwiększania się różnicy pomiędzy udziałem dolara amerykańskiego i euro w wyrażaniu zobowiązań systemu bankowego, na korzyść eu-

ro. O ile bowiem w I kwartale 2000 r. udział ten kształtował się na poziomie 31,32% dla dolara i 22,33% w przypadku euro, o tyle w IV kwartale 2001 r. wielkości te kształtowały się już na zupełnie innym poziomie, tj. 26,8% dla dolara amerykańskiego i 40,67% dla euro. Euro przejęło zatem nie tylko udziały marki niemieckiej, ale także część udziału dolara amerykańskiego w wyrażaniu zobowiązań systemu bankowego.

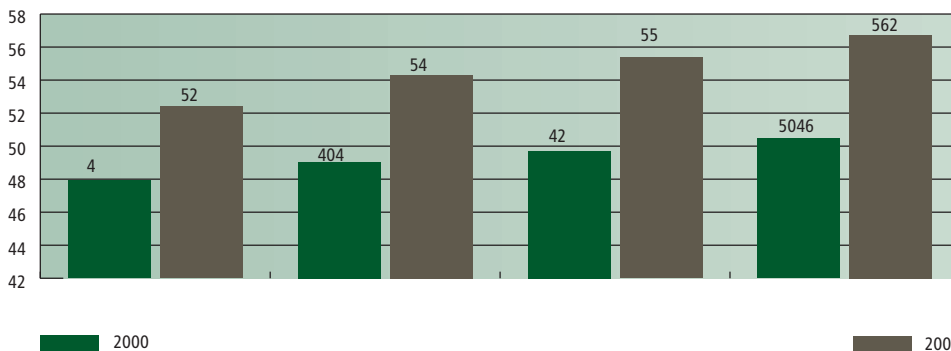
Z kolei analiza **struktury walutowej należności systemu bankowego w 2001 r.**, w porównaniu z 2000 r., wskazuje na wyraźną i niemal niezmienną **dominację dolara amerykańskiego** w ich wyrażeniu, sięgającą w IV kwartale 2001 r. 56,95% (55,36% w IV kwartale 2000 r.), oraz na **niewielki spadek udziału euro**, którego wysokość osiągnęła w IV kwartale 2001 r. poziom 28,25% (wobec 30,15% w IV kwartale 2000 r.). Należy jednocześnie podkreślić, iż w poszczególnych kwartałach 2001 r. następował stopniowy spadek udziału euro w wyrażeniu należności systemu bankowego (z 29,54% w I kwartale do 28,25% w IV kwartale); udział dolara utrzymywał się na stabilnym poziomie (56,36% w I kwartale i 56,95% w IV kwartale).

Analiza bilansu płatniczego pod względem **struktury walutowej płatności towarowych**, zarówno eksportu, jak i importu towarów, dokonanych w 2001 r. w porównaniu z 2000 r., wskazuje na **wzrost udziału euro** w realizacji tych płatności (średnio o ok. 5,4 pkt proc. w przypadku eksportu i ok. 6,1 pkt proc. w przypadku importu towarów). Wzrost znaczenia euro w wyrażeniu płatności eksportowych i importowych dokonywał się przede wszystkim kosztem marki niemieckiej. Euro przejęło jednak także niewielką część udziałów dolara amerykańskiego (udział dolara spadł w 2001 r. średnio o 2,4 pkt proc. w przypadku eksportu towarów oraz 2,9 pkt proc. – w przypadku importu towarów). Średni udział euro w wyrażeniu tego rodzaju płatności w 2001 r. kształtował się na poziomie 54,7% w przypadku eksportu towarów oraz 54,4% w imporcie towarowym (szczegółowe dane na ten temat zawiera załącznik 2 w Aneksie statystycznym).

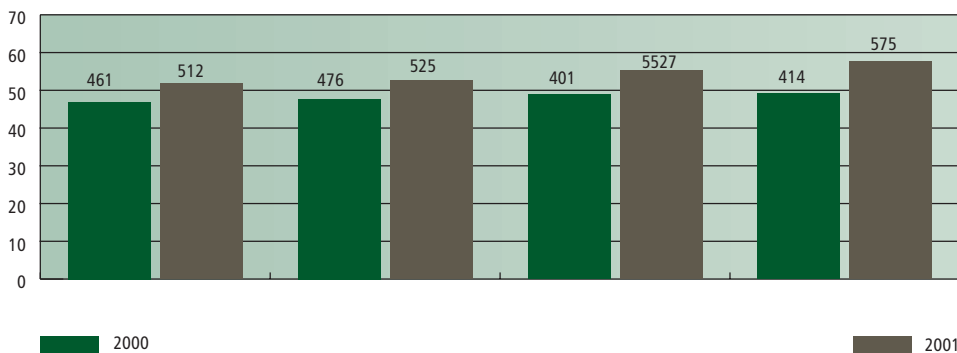
Wykres 7

Rola euro w dokonywaniu płatności towarowych w Polsce w 2000 i 2001 r.

Udział euro w dokonywaniu płatności z tytułu eksportu towarów

Udział euro w dokonywaniu płatności z tytułu importu towarów

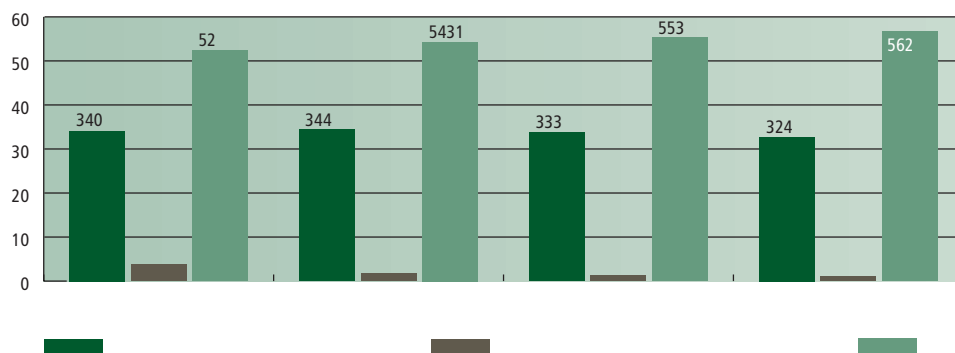

Źródło: dane NBP.

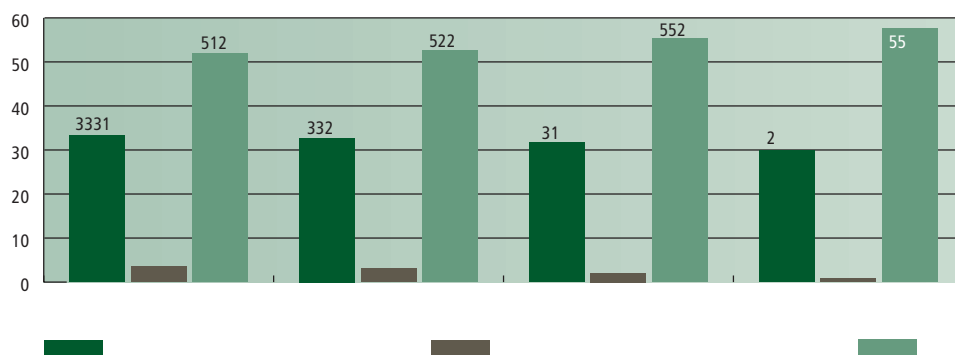
Wykres 8

Rola euro w dokonywaniu płatności towarowych w Polsce w 2001 r.

Struktura walutowa płatności z tytułu eksportu towarów

Struktura walutowa płatności z tytułu importu towarów

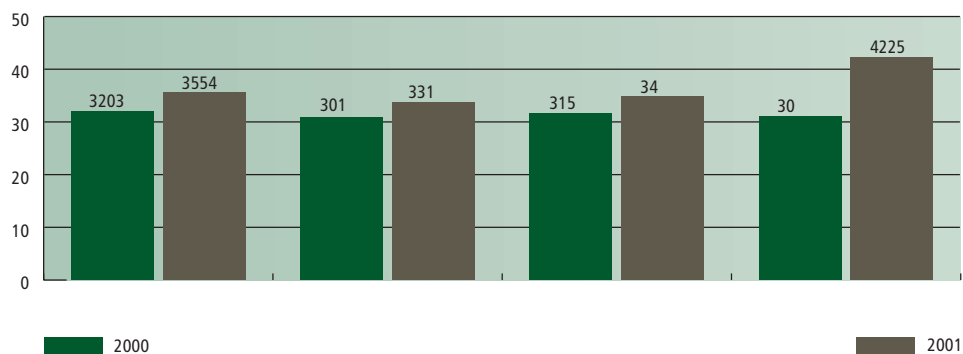

Źródło: dane NBP.

Wykres 9

Rola euro w dokonywaniu płatności usługowych w Polsce w 2000 i 2001 r.

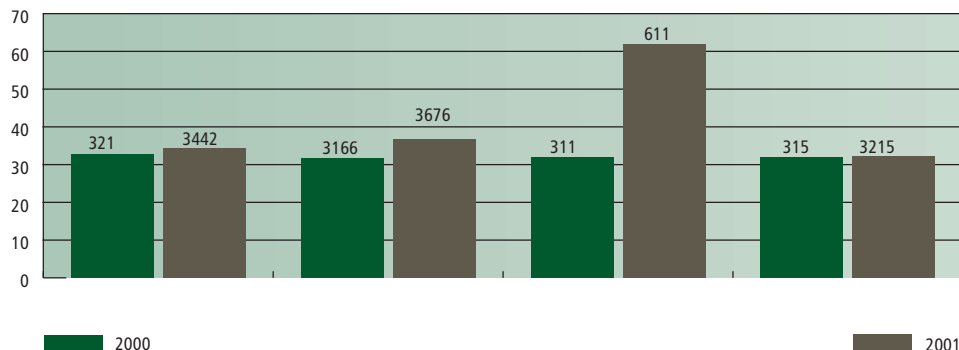
Udziały euro we wpływach z tytułu płatności usługowych

Źródło: dane NBP.

Tendencje występujące w zakresie struktury walutowej płatności usługowych kształtują się w bardzo podobny sposób, jak płatności towarowych (zob. załącznik 3 w Aneksie statystycznym). Średni udział euro w wyrażaniu tych płatności w 2001 r., w porównaniu z 2000 r., wzrósł o 5,4 pkt proc. po stronie wpływów i o ponad 6,7 pkt proc. po stronie wypłat z tytułu płatności usługowych. Podobnie, jak w przypadku płatności związanych z wymianą towarową z zagranicą, dokonano się to przede wszystkim kosztem spadku znaczenia marki niemieckiej,

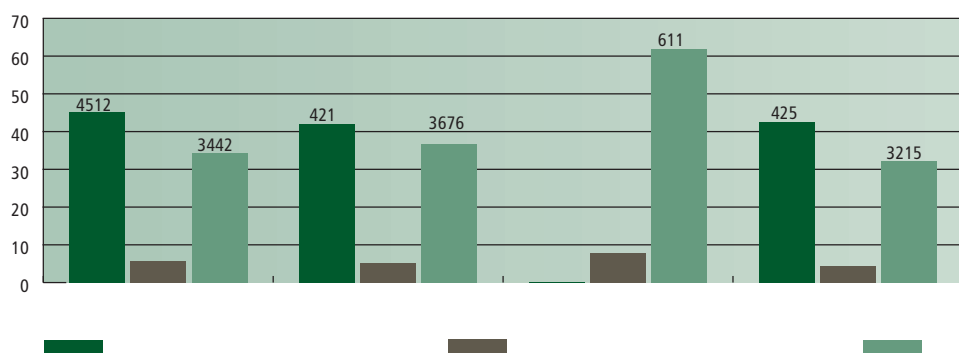
Udziały euro w wypłatach z tytułu płatności usługowych

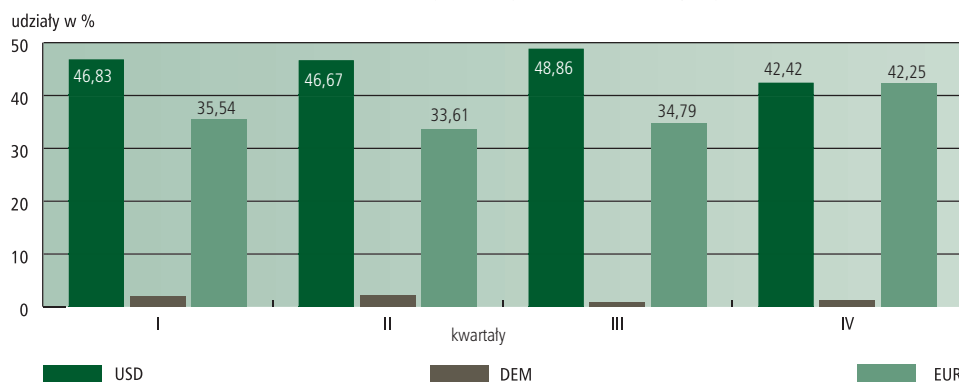
Wykres 10

Rola euro w dokonywaniu płatności usługowych w Polsce w 2001 r.

Struktura walutowa wypłat z tytułu płatności usługowych

Struktura walutowa wpływów z tytułu płatności usługowych

Źródło: dane NBP.

a częściowo także spadku udziału dolara amerykańskiego. Analizując poszczególne kwartały 2001 r. należy stwierdzić, iż nastąpił niewielki spadek udziału zarówno dolara amerykańskiego (w przypadku wpływów – z poziomu 46,8% w I kwartale do 42,4% w IV kwartale, a po stronie wypłat – z poziomu 45,2% w I kwartale do 42,5% w IV kwartale), jak też euro (z poziomu 34,4% w I kwartale do 32,2% w IV kwartale w przypadku wypłat; po stronie wpływów nastąpił wzrost znaczenia euro z poziomu 35,5% w I kwartale do 42,2% w IV kwartale). Zmiana ta związana była z jednoczesnym wzrostem udziału złotego oraz funta brytyjskiego w wyrażaniu płatności usługowych w 2001 r.

8 Systemy płatności

Zestaw pytań dotyczący systemów płatności obejmował kwestie:

- zmiany warunków zarządzania ryzykiem operacyjnym, ryzykiem walutowym oraz ryzykiem stopy procentowej w banku,
- ewolucji współpracy polskich banków z bankami zagranicznymi w zakresie realizacji, za ich pośrednictwem, płatności w euro,
- dokonywania rozliczeń w euro poprzez sieć banków-korespondentów oraz systemy euroclearingowe,
- warunków dokonywania płatności transgranicznych i krajowych w euro (wielkość, wartość oraz koszt i czas realizacji).

Warunki zarządzania ryzykiem w banku

Wprowadzenie euro do obrotu bezgotówkowego z dniem 1 stycznia 1999 r. – w przypadku większości badanych banków komercyjnych – przyczyniło się jedynie w początkowym okresie do niewielkiego wzrostu ryzyka operacyjnego. Zmiana ta związana była z koniecznością dostosowania procedur produktowych oraz infrastruktury informatycznej w zakresie systemu ewidencji oraz przeliczeń wszystkich pozycji i transakcji, dokonywanych według nieodwołalnych kursów wymiany na euro. Fakt współlistnienia walut zwiększył bowiem prawdopodobieństwo popełnienia pomyłek w procesie księgowania, rozliczeń i wyceny transakcji walutowych. Sytuacja ta, zarówno na poziomie operacyjnym, jak i produktowym, uległa zmianie już pod koniec 1999 r.

Zdaniem wszystkich ankietowanych banków komercyjnych, **funkcjonowanie euro nie miało w 2001 r. – podobnie jak w 2000 r. – wpływu (zwłaszcza negatywnego) na poziom ryzyka operacyjnego związanego z ich działalnością.** Dotyczy to zarówno działalności o charakterze regionalnym (krajowym), a więc wprowadzenia euro do oferty produktowo-usługowej banków, jak i realizacji transakcji transgranicznych, w tym dokonywania płatności handlu zagranicznego za pośrednictwem banków-korespondentów. Istotne znaczenie dla kształtowania się ryzyka operacyjnego miał wdrożony system monitorowania poziomu ryzyka akceptowalnego w zakresie prowadzonej działalności.

W 2001 r. – w porównaniu z 2000 r. – banki komercyjne nie odnotowały również żadnych istotnych zmian w zakresie poziomu i zarządzania ryzykiem walutowym. Wydaje się, że dopiero całkowite zastąpienie walut narodowych państw członkowskich UGW przez euro, które nastąpiło w 2002 r. mogło pozwolić na bardziej elastyczne i efektywne zarządzanie posiadanymi funduszami oraz ryzykiem operacyjnym. Taka sytuacja mogła przede wszystkim korzystnie wpłynąć na zarządzanie płynnością walutową oraz ryzykiem kursowym (ze względu na szerszy dostęp do rynku euro, możliwość utrzymywania niższych stanów kasowych w walutach krajowych oraz prostszą obsługę transakcji realizowanych w walutach obcych przez systemy informatyczne i rachunkowe oraz komórki księgowo). Ocena rzeczywiste występujących zmian w tym zakresie zostanie przedstawiona w kolejnej wersji opracowania, które obejmować będzie swą analizą okres wprowadzania gotówkowego euro, tj. 2002 r.

W opinii banków, **wprowadzenie euro wywiera i będzie wywierać pozytywny wpływ na zarządzanie ryzykiem stopy procentowej, zwłaszcza w kontekście zwiększonego zaintereso-**

wania klientów kredytami dewizowymi. Wprowadzenie euro powinno ułatwić stosowanie instrumentów rynku międzybankowego (kasowych i pochodnych) w zarządzaniu ryzykiem stopy procentowej w transakcjach zawieranych z klientami zarówno detalicznymi, jak i korporacyjnymi. W porównaniu jednak z 2000 r., rok 2001 nie przyniósł istotnych zmian w zakresie zarządzania ryzykiem stopy procentowej w polskich bankach komercyjnych.

Współpraca z bankami zagranicznymi w zakresie realizacji płatności w euro

W 2001 r. – podobnie jak w 2000 r. – polskie banki komercyjne koncentrowały się na zwiększeniu efektywności realizacji operacji bankowych w skali międzynarodowej. Warunki dokonywania rozliczeń w walutach obcych, przede wszystkim poprzez korzystanie bezpośrednio z usług banków-korespondentów oraz pośrednie uczestnictwo w europejskich systemach rozliczeniowych, mają istotny wpływ na poziom atrakcyjności oferty usługowej banków funkcjonujących w ramach polskiego sektora bankowego. Obniżanie opłat za realizację płatności transgranicznych oraz skracanie czasu trwania rozliczeń należą do ważnych elementów strategii stosowanej w celu pozyskania i utrzymania klienta, zwłaszcza korporacyjnego.

Wszystkie podmioty reprezentowane w grupie 12 banków, które udzieliły odpowiedzi na pytania ankietowe, posiadają **rachunki korespondenckie *nostro*** w bankach krajów członkowskich UE. Średnio, liczba banków, w których utrzymywane są rachunki korespondenckie kształtuje się w granicach 17 (wobec 20 w 2000 r.), przy czym występują znaczne różnice w tym zakresie w przypadku poszczególnych podmiotów poddawanych analizie. W badanej grupie banków maksymalna liczba posiadanych rachunków korespondenckich wynosi bowiem 31 (w 2000 r. było to 32 rachunków), natomiast minimalna – 6 (5 w 2000 r.).

Zmiany w zakresie współpracy z bankami-korespondentami związane z wprowadzeniem euro

W 2001 r. analizowana grupa 12 banków komercyjnych nie przeprowadziła tak dużych zmian w zakresie współpracy z bankami-korespondentami, jakie miały miejsce w 1999 r. Tendencja w tym zakresie była zbliżona do tej, jaka występowała w 2000 r. Nadal jednak zmiany te były widoczne; wymuszone zostały koniecznością zwiększenia efektywności dokonywania rozliczeń w skali międzynarodowej. W 2001 r. polskie banki komercyjne zamknęły średnio po ok. 3 rachunki *nostro* prowadzone w euro w bankach-korespondentach pochodzących z państw członkowskich UE. W badanej grupie, zdecydowana większość banków (9) dokonała **redukcji liczby rachunków *nostro*** (przede wszystkim prowadzonych w euro) lub też **ograniczyła zakres czynnych stosunków korespondenckich** z częścią banków prowadzących działalność na terytorium krajów członkowskich UGW. Przy tym zakres zmian był jednak zróżnicowany, niektóre banki zamknęły po 3, 4, 6, a nawet 9 rachunków. Z kolei w przypadku 3 banków ogólna liczba rachunków korespondenckich nie uległa zmianie w 2001 r.

W związku z przeprowadzonymi w ubiegłym roku zmianami, zdecydowana **większość rachunków *nostro***, które polskie banki posiadają u swoich korespondentów, **prowadzona jest w euro** (w tym wszystkie rachunki utrzymywane w bankach krajów członkowskich UGW). Sytuacja taka została wymuszona działaniem czynników zewnętrznych, m.in. wysokimi kosztami utrzymywania rachunków *nostro* w wielu walutach przy relatywnie niewielkich ewidencjonowanych obrotach, a także zwiększającą się rolą wspólnej waluty w rozliczaniu transakcji transgranicznych.

Kryteria wyboru banków-korespondentów w krajach Unii Europejskiej

Banki funkcjonujące w Polsce dokonują rozliczeń w dwojaki sposób: wyłącznie poprzez sieć banków-korespondentów (6 z 12 banków) lub też z wykorzystaniem systemów euroclearingo-

wych (pozostałe 6 banków), głównie typu TARGET (dla płatności wysokowalutowych w euro) oraz EBA (dla płatności detalicznych w euro), do których dostęp mają zapewniony za pośrednictwem wybranych i upoważnionych banków-korespondentów lub też same wpisane są jako pośredni uczestnik systemu.

Dokonując wyboru banków-korespondentów, również w trakcie prowadzonej redukcji ich liczby, badana grupa banków kierowała się następującymi kryteriami (w znacznej mierze o charakterze standardowym):

- ogólna ocena dotychczasowej współpracy: (1) rola i udział korespondenta w wolumenie realizowanych płatności w obrocie z zagranicą, (2) zasada wzajemności we współpracy, (3) poziom cenowy oferty banku zagranicznego (w szczególności poziom opłat za utrzymanie rachunku i przeprowadzane na nim operacje), (4) jakość obsługi ze strony pracowników banku-korespondenta (m.in. terminowość dokonywanych rozliczeń oraz współczynnik reklamacji), (5) bieżące potrzeby klientów banku,
- warunki prowadzenia rachunku (ich konkurencyjność w porównaniu z innymi ofertami oraz możliwość negocjowania korzystniejszych warunków prowadzenia rachunków),
- zasięg i charakter działalności banku-korespondenta, a także jego wiarygodność i ranking,
- ocena zakładanej efektywności systemów operacyjnych poszczególnych banków, umożliwiających bankom krajowym realizację zobowiązań zawartych w ofercie dotyczącej prowadzenia rachunków w euro,
- zmiana zasięgu oraz charakteru działalności zagranicznej polskiego banku komercyjnego (np. zamknięcie za granicą oddziału banku).

Wpływ wprowadzenia euro na jakość i warunki cenowe usług świadczonych przez banki-korespondentów

Rok 2001, podobnie jak i 2000 r., charakteryzował się dość dużą stabilnością w zakresie współpracy z bankami-korespondentami. Banki nie napotkały na większe trudności we współpracy z korespondentami. Ogólnie funkcjonowanie euro nie miało większego wpływu na wzrost konkurencyjności usług świadczonych przez banki korespondenckie w 2001 r. W porównaniu z 2000 r., w większości przypadków nie zmieniły się warunki, w tym głównie opłaty i prowizje płacone przez polskie banki z tytułu korzystania z usług korespondentów. Zdarzały się jednak negocjacje dotyczące korzystniejszych warunków prowadzenia rachunków w euro.

Funkcjonowanie euro ma korzystny wpływ na jakość usług świadczonych przez banki-korespondentów. Jednolita waluta ułatwiła porównywanie kosztów związanych z usługami korespondenckimi. Wskutek rosnącej konkurencji na rynku obsługi płatności nominowanych w euro, wiele banków funkcjonujących w ramach strefy euro zwiększyło atrakcyjność cenową swojej oferty (redukcja opłat i prowizji), dzięki czemu koszty usług uległy wyraźnemu zmniejszeniu. Coraz częściej banki-korespondenci wprowadzają możliwość ustalania – w toku indywidualnych negocjacji – warunków świadczenia usług rozliczeniowych oraz zasad prowadzenia rachunków korespondenckich. Na uwagę zasługuje również tendencja do rozszerzania oferty świadczonych usług oraz jej wzbogacania (jakościowo lepsze produkty obejmowane są często dotychczasową umową cenową), a także wprowadzania zryczałtowanych opłat za prowadzenie rachunku. Tego rodzaju pozytywne zmiany zaszły również w 2001 r.

Istotną zmianą, którą zaobserwowały analizowane banki komercyjne, było rozszerzenie przez większą liczbę banków-korespondentów pochodzących ze strefy euro ofert z zakresu **płatności niskowalutowych w euro** (*Low Value Payments – LVP*). Sytuacja ta związana była z realizacją planu UE zmierzającego do stworzenia Jednolitego Obszaru Płatniczego w strefie euro. W przypadku płatności detalicznych wprowadzane były w 2001 r. zmiany taryf opłat i prowizji (doszło do obni-

żenia ich wysokości). W tych przypadkach doszło również do podniesienia kwoty, stanowiącej górny pułap dla płatności określanych jako niskokwotowe do poziomu 12.500 EUR²⁹. Z uwagi na stosunkowo niskie opłaty związane z ich realizacją, sytuacja ta zdecydowanie korzystnie wpłynęła na konkurencyjność usług polskich banków realizujących płatności detaliczne w euro.

Jedynym problemem, napotkanym przez badane banki komercyjne w 2001 r., było wprowadzenie przez korespondentów pochodzących ze strefy euro dodatkowych opłat za prowadzenie rachunku, a także za inne usługi poprzednio nie występujące w taryfach tych banków, w przypadku rachunków prowadzonych w walutach narodowych państw członkowskich UGW (np. prowizje pobierane przez każdy bank zaangażowany w proces realizacji płatności (*bank-to-bank transfer*). Sytuacja ta była charakterystyczna szczególnie dla banków-korespondentów z Włoch i Francji.

Niektóre analizowane banki komercyjne zaobserwowały w 2001 r. wydłużenie się czasu przyjmowania dyspozycji do realizacji (*cut off time*). Ponadto w ofercie niektórych banków-korespondentów obszar strefy euro zaczął być traktowany jednakowo, jak obszar jednego kraju. Taka zmiana również wynika z realizacji planu utworzenia Jednolitego Obszaru Płatniczego w ramach strefy euro.

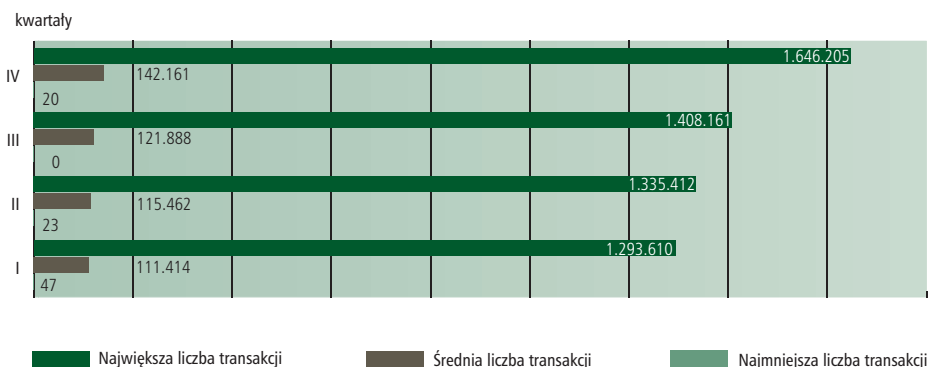
Skala płatności krajowych i transgranicznych realizowanych w euro

W badanej grupie, wszystkie banki przedstawiły szacunkowe dane dotyczące liczby i wartości płatności dokonanych w euro w 2001 r. Z uzyskanych informacji wynika, że pod względem liczby, płatności krajowe w euro czterokrotnie przewyższały liczbę płatności transgranicznych w ciągu całego 2001 r.

Wartość odpowiadająca liczbie transakcji krajowych, zrealizowanych przez poszczególne banki w całym 2001 r., była wysoka, zwłaszcza w przypadku 3 dominujących banków komercyjnych (zob. Wykres 13). **W 2001 r. banki dokonywały kwartalnie średnio ok. 122 730 płatności krajowych w euro** (tj. przeszło 40 razy więcej niż w 2000 r., kiedy liczba ta kształtowała się na poziomie 3 060), przy czym w kolejnych kwartałach banki realizowały średnio coraz więcej tego rodzaju płatności (111 414 w I kwartale, 115 462 w II kwartale, 121 888 w III kwartale oraz 142 161 w IV kwartale 2001 r.). W zależności od banku, liczba płatności krajowych w euro zrealizowanych

Wykres 11

Kwartalna liczba płatności krajowych w euro dokonanych w Polsce w 2001 r.

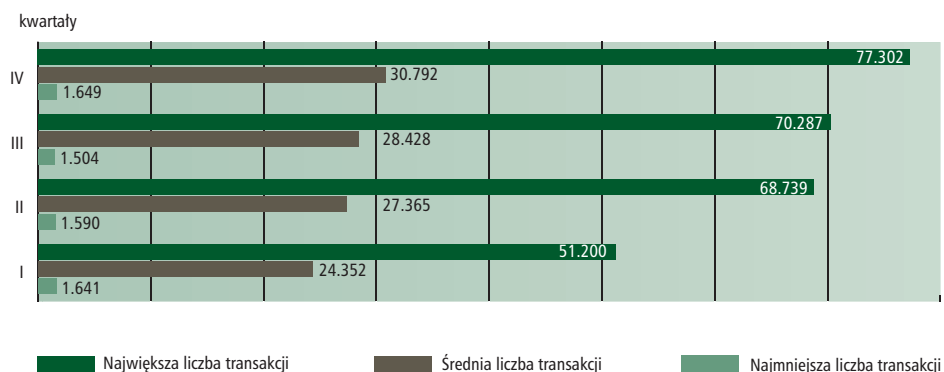

Źródło: dane ankietowe.

²⁹ Banki-korespondenci sami wprowadzają definicje płatności detalicznych. Różnice w tym zakresie są znaczne. Górna kwota dla tego rodzaju płatności waha się od 2.500 EUR – we Włoszech, 12.500 EUR – w Niemczech do 50.000 EUR – w Holandii.

Wykres 12

Kwartalna liczba płatności transgranicznych w euro dokonanych w Polsce w 2001 r.

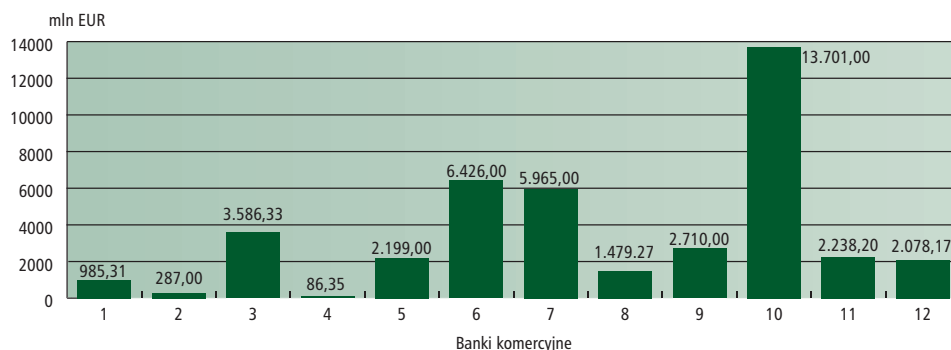
Źródło: dane ankietowe.

średnio w kwartale kształtowała się w przedziale od 25 do 1 420 844. Jednocześnie średnia kwartalna wartość płatności krajowych w euro w 2001 r. wynosiła około 1.905,37 mln EUR i była ponad dwukrotnie wyższa niż w 2000 r. (kiedy to osiągnęła poziom ok. 917,2 mln EUR). Wartość ta kształtowała się w przypadku banku realizującego średnio-kwartalnie najmniejszą liczbę tego rodzaju płatności na poziomie 0,86 mln EUR (3,3 mln EUR w 2000 r.), a w przypadku banku dominującego w tym zakresie – na poziomie 3.752,29 mln EUR (7.104 mln EUR w 2000 r.).

Odmienne sytuacja przedstawiała się w odniesieniu do płatności transgranicznych. Zarówno ich liczba, jak też wartość były niewspółmiernie niższe. Kwartalnie, przy liczbie przekraczającej średnio 27 734 zrealizowanych transferów (wobec 26 908 w 2000 r.), średnia wartość płatności transgranicznych wyniosła ok. 869,62 mln EUR (w 2000 r. – 3 550,9 mln EUR); występowały przy tym istotne różnice pomiędzy wartością transakcji w euro realizowanych przez poszczególne banki. W banku dokonującym średnio w kwartale największej liczby płatności transgranicznych w euro, tj. ponad 66 882, ich kwartalna wartość kształtowała się na poziomie 3.425,25 mln EUR (23.060 mln EUR w 2000 r.), w porównaniu z 21,59 mln EUR – w przypadku banku realizującego najmniejszą liczbę tego rodzaju płatności, tj. niespełna 1 596. Dysproporcje w wartości płatności transgranicznych zrealizowanych w euro w całym 2001 r. przez poszczególne banki komercyjne obrazuje wykres 14.

Wykres 13

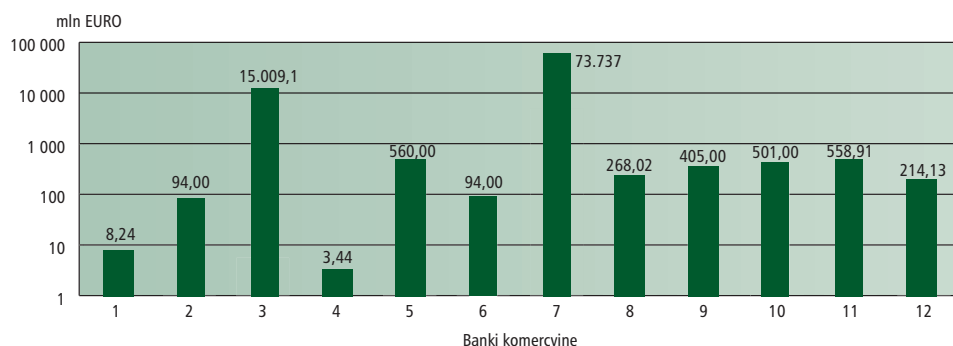
Wartość płatności krajowych w euro dokonanych w Polsce w 2001 r.

Źródło: dane ankietowe.

Wykres 14

Wartość płatności transgranicznych w euro dokonanych w Polsce w 2001 r.

Źródło: dane ankietowe.

Warunki realizacji płatności krajowych i transgranicznych w euro

Z informacji przekazanych przez analizowane banki komercyjne wynika, że **opłaty** za dokonanie przelewu w euro w większości przypadków są takie same, bez względu na to czy jest to przelew krajowy czy transgraniczny. Wysokość opłaty kształtuje się średnio na poziomie 15 EUR. Z reguły banki pobierają opłaty stanowiące określony procent od wielkości transakcji (najczęściej na poziomie 0,15 – 0,25%), określając jednocześnie minimalną i maksymalną kwotę opłaty. W przypadku zdecydowanej większości banków wysokość opłaty jest taka sama dla przelewów we wszystkich walutach obcych. Ich wysokość w 2001 r. nie uległa zmianie w porównaniu z 2000 r.

Przelewy w euro realizowane są z reguły w ciągu dwóch dni roboczych (data waluty *spot*). Czas ich realizacji nie uległ zmianie w porównaniu z 2000 r. Terminy wykonania transakcji w innych niż euro walutach obcych ustalone zostały identycznie, jak w przypadku przelewów transgranicznych w euro. Niektóre banki uzgadniały terminy indywidualnie dla poszczególnych banków (w zależności od systemu rozliczeń i strefy czasowej).

Podsumowanie i wnioski

- I. Ankietowane banki podkreśliły pomocniczy charakter przepisów zawartych w ustawie z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro. Duże znaczenie miało w szczególności uwzględnienie podstawowych zasad dotyczących przeliczania walut narodowych państw członkowskich UGW na euro, tj. nieodwołalne i sztywne kursy wymiany w pełnej postaci (tj. sześciu znaczących cyfr), zasady zaokrąglania do dwóch miejsc po przecinku oraz zasadę ciągłości umów.
- II. Dokonując konwersji rachunków w okresie po wprowadzeniu ustawy, banki stosowały zasady wynikające z przepisów krajowych, posilkując się także przepisami wspólnotowymi obowiązującymi w tym zakresie. Niemniej szczegółowe warunki dotyczące przewalutowania rachunków zostały określone w aktach wewnętrznych, wydanych przez banki.
- III. Najczęściej wymienianym zarzutem, kierowanym pod adresem ustawy z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europej-

skiej wspólnej waluty euro, było nałożenie na banki obowiązków związanych z wymianą walut, tj. obowiązku wymiany wszystkich 12 walut państw członkowskich UGW, obowiązku wymiany monet oraz wymagań dotyczących długości okresu wymiany. Zdaniem ankietowanych banków przedmiotowa wymiana walut w Polsce miała zbyt liberalny charakter, wzięwszy pod uwagę zakres obowiązków formalno-prawnych nałożonych na banki państw członkowskich UGW.

- IV.** Już od początku 2001 r. banki przedsięwzięły kompleksowe prace przygotowujące je do wymiany walut narodowych 12 państw członkowskich UGW na euro. Ze względu na złożoność tego zadania, działania podjęte przez poszczególne banki miały zróżnicowany charakter. Zdecydowanie jednak najważniejszym wyzwaniem dla banków było dostosowanie systemów informatycznych. W większości przypadków ankietowane banki zawarły odpowiednie umowy z innymi bankami, głównie bankami-korespondentami, dzięki czemu nie miały kłopotów z zaopatrzeniem się w gotówkę euro. Natomiast w kwestii odprowadzania walut wycofywanych z obiegu, banki zwróciły uwagę na problemy związane ze sprzedażą bilonu byłych walut państw UGW, zwłaszcza tych mniej popularnych, jak np. escudo portugalskie, frank luksemburski, funt irlandzki, itp. Wszystkie ankietowane banki przeprowadziły szkolenia swoich pracowników na temat rozpoznawania znaków pieniężnych, zabezpieczeń oraz przeciwdziałania wprowadzaniu fałszywych banknotów i monet euro. Pracownicy banków uczestniczyli w szkoleniach centralnych, prowadzonych głównie przez NBP, oraz w szkoleniach wewnętrznych organizowanych przez same banki. Wszystkie banki stworzyły swoim klientom możliwości wcześniejszego przewalutowania rachunków prowadzonych w walutach państw UGW na euro. W ramach prowadzonych kampanii informacyjnych, banki podjęły także szereg działań służących dokładnemu poinformowaniu swoich klientów o wszelkich aspektach związanych z procesem wymiany.
- V.** Poprzez skutecznie przeprowadzone działania techniczne i organizacyjne, w tym szkolenia własnych pracowników, banki efektywnie przygotowały się do skomplikowanego zadania wymiany walut państw UGW na euro. Dzięki temu proces wymiany przebiegł sprawnie i bez większych komplikacji. Należy się spodziewać równie sprawnego przebiegu tego procesu na etapie, kiedy Polska będzie dokonywała wymiany złotego na euro.
- VI.** W 2001 r., podobnie jak w 2000 r., banki oferowały szeroką gamę produktów i usług nominowanych w euro. Należały do nich: depozyty, kredyty, instrumenty pochodne, instrumenty dłużne (w niektórych bankach) oraz usługi w zakresie obsługi transakcji handlu zagranicznego. W badanym okresie część banków zaproponowała swoim klientom dodatkowe produkty w tej walucie, w tym rachunki oszczędnościowe, promocyjne lokaty terminowe, kredyty mieszkaniowe i instrumenty pochodne. W przeciwieństwie do 2000 r., kiedy generalnie banki nie dostrzegały potrzeby dodatkowego promowania swojej oferty w euro, w 2001 r. znacząca część ankietowanych banków zachęcała do korzystania z takich produktów i usług, wprowadzając przy tym dodatkowe bodźce finansowe.
- VII.** W porównaniu z 2000 r., w 2001 r. banki odnotowały dalszy wzrost zainteresowania depozytami i kredytami nominowanymi w euro, zarówno w odniesieniu do osób fizycznych, jak i podmiotów gospodarczych. W większości banków depozyty utrzymywane w euro cieszyły się większą popularnością wśród podmiotów gospodarczych aniżeli wśród osób fizycznych, natomiast kredyty w euro były bardziej popularne wśród klientów indywidualnych, aniżeli klientów korporacyjnych (w porównaniu do depozytów i kredytów nominowanych w innych walutach obcych).
- VIII.** Największy wzrost udziału depozytów i kredytów utrzymywanych w euro przez osoby fizyczne, jak i podmioty gospodarcze w całości depozytów i kredytów walutowych nastąpił w IV kwartale 2001 r. Tendencję taką można tłumaczyć m.in. następującymi czynnikami:
- zbliżającym się momentem wprowadzenia banknotów i monet euro,
 - prowadzoną przez banki i NBP akcją promocyjno-informacyjną nt. euro,

- wprowadzeniem przez banki specjalnych lokat nominowanych w euro, na które przyjmowano wpłaty we wszystkich walutach narodowych państw członkowskich UGW.
- IX.** Jak wynika z danych NBP dotyczących sektora bankowego, w 2001 r. udział depozytów dolarowych w całości depozytów walutowych nadal był znaczący (zwłaszcza w przypadku osób fizycznych). Niemniej jednak w tym samym okresie odnotowano wzrost udziału depozytów euro. Analiza następných okresów pokaże czy tendencja taka utrzyma się, świadcząc o wzroście zaufania klientów banków do nowej waluty, czy też wzrost zainteresowania takimi depozytami w tym okresie związany był wyłącznie z wycofywaniem walut narodowych państw członkowskich UGW z obiegu.
- X.** Funkcjonowanie euro w obrocie bezgotówkowym nie miało znaczącego wpływu na warunki zarządzania ryzykiem operacyjnym, stopy procentowej oraz ryzykiem walutowym przez polskie banki komercyjne w 2001 r. Istotne zmiany w tym zakresie, w szczególności w zarządzaniu płynnością, mogły wystąpić w momencie wycofywania z obiegu walut narodowych państw członkowskich UGW i wprowadzania banknotów i monet euro. Ewentualne potwierdzenie tej tezy znajdzie swój wyraz w kolejnej edycji niniejszego materiału, po dokonaniu analizy przebiegu procesu wprowadzania gotówki euro w Polsce w 2002 r.
- XI.** W 2001 r. nie odnotowano znaczącego podniesienia jakości i wzbogacenia oferty usług świadczonych przez banki-korespondentów. Niewielkie zmiany zostały dokonane jedynie w ramach niskokwotowych płatności detalicznych (poprzez rozszerzenie oferty oraz obniżenie opłat i prowizji). Podniesienie wysokości kwoty przelewów uznawanych jako przelewy detaliczne (w większości do poziomu 12.500 EUR) wpłynęło na obniżenie kosztów transakcji transgranicznych opiewających na kwotę poniżej 12.500 EUR. Rok 2001 nie przyniósł ponadto żadnych istotnych zmian w zakresie współpracy korespondenckiej. Jedynie konieczność zwiększenia efektywności w zakresie dokonywania płatności bezgotówkowych wymusiła dalszą redukcję rachunków *nostro* utrzymywanych w euro w bankach-korespondentach z krajów członkowskich UE.
- XII.** W zakresie płatności zrealizowanych w euro w 2001 r. wyraźnie dominowały – w przeciwieństwie do 1999 i 2000 r. – transfery krajowe. Ich przewaga nad płatnościami transgranicznymi dokonywanymi w euro była bardzo duża, zarówno pod względem liczby, jak i odpowiadającej im wartości. Należy przy tym zaznaczyć, że w przypadku płatności krajowych doszło do znaczącego wzrostu liczby i wartości transferów zrealizowanych w euro w 2001 r. w porównaniu z 2000 r. (w zakresie przelewów transgranicznych odnotowana natomiast została w 2001 r. tendencja malejąca w porównaniu z 2000 r.).

Część III

ROLA NBP W PROCESIE PRZYGOTOWAŃ DO OPERACJI WYMIANY WALUT NARODOWYCH UGW NA EURO

9

Kampania informacyjna NBP na temat euro

W związku z wprowadzeniem z dniem 1 stycznia 2002 r. banknotów i monet euro w 12 krajach UGW, Narodowy Bank Polski przeprowadził specjalnie przygotowaną w tym celu kampanię informacyjną. Podstawowym jej zadaniem było:

- upowszechnienie informacji na temat wymiany walut narodowych 12 państw członkowskich UGW na walutę euro,
- przebiegu procesu wymiany tych walut w Polsce,
- informacji o wizerunkach banknotów i monet euro,
- informacji o zabezpieczeniach przed fałszerstwami.

Kampania informacyjna została tak zaplanowana, aby objęła jak najszersze grono adresatów. Podzielono ją na cztery zasadnicze etapy:

- 1) **I etap (maj – sierpień 2001 r.)** – przekazywanie **ogólnych informacji** dotyczących UGW i euro **bankom komercyjnym** oraz **innym instytucjom** bezpośrednio zaangażowanym w proces wymiany walut narodowych państw członkowskich UGW na euro (**przedsiębiorstwa, kantory**), a także **mediom**;
- 2) **II etap (wrzesień – październik 2001 r.)** – prowadzenie, oprócz wcześniej rozpoczętych działań informacyjnych i promocyjnych, **specjalistycznych szkoleń dla pracowników banków komercyjnych** i innych zainteresowanych **instytucji** (m.in. organizacji osób niepełnosprawnych), na temat zabezpieczeń banknotów euro;
- 3) **III etap (październik 2001 r. – styczeń 2002 r.)** – intensywna kampania skierowana przede wszystkim do **społeczeństwa**, za pośrednictwem **środków masowego przekazu**, szczególnie informująca o wymianie walut narodowych państw członkowskich UGW na euro;
- 4) **IV etap (luty 2002 r. – grudzień 2002 r.)** – działania **przypominające** o wycofywaniu z obiegu walut narodowych państw członkowskich UGW i wprowadzeniu euro oraz informujące o sposobach i terminach dokonywania wymiany.

W kampanii wykorzystywane były różnorodne formy komunikacji społecznej – w zależności od grona adresatów, do których była skierowana – m.in.:

- **środki masowego przekazu** (telewizja, radio, bilbordy, artykuły w prasie ogólnopolskiej, lokalnej, fachowej, audycje telewizyjne i radiowe),

- **materiały informacyjne** (broszury, plakaty, płyty CD),
- **działalność *public relation*** (konferencje prasowe, spotkania z dziennikarzami),
- **internet** (serwisy nt. euro na stronie internetowej NBP: www.nbp.pl/euro; portale internetowe),
- **infolinia**,
- **wydawnictwa**,
- **seminaria i szkolenia** (dla bankowców, dziennikarzy, nauczycieli), **konferencje naukowe, olimpiady i konkursy wiedzy**,
- **działania wewnętrzne** (skierowane do pracowników NBP – serwis o euro w Intranecie, bazy danych, listy informacyjne).

Wśród licznych **spotkań, konferencji i prezentacji** na uwagę zasługuje objazdowa wystawa zorganizowana przez Policję Niemiecką, która na zaproszenie NBP i Policji Polskiej przyjechała również do Polski. W tzw. euromobilu niemieccy i polscy policjanci oraz pracownicy NBP prezentowali wizerunki i zabezpieczenia banknotów euro oraz marek niemieckich. Wystawie towarzyszyły również seminaria z udziałem ekspertów NBP. W licznych seminariach i konferencjach, organizowanych w kraju przez różnego rodzaju podmioty, uczestniczyli pracownicy NBP, służąc informacjami i materiałami dydaktycznymi na temat wymiany walut państw członkowskich UGW na euro.

W tym celu przygotowanych zostało szereg **wydawnictw w formie ulotek i plakatów** np.:

- „Europa wita euro”, ulotka kolportowana w bankach komercyjnych, biurach podróży oraz przejściach granicznych, zlokalizowanych w województwach zachodniej i południowej Polski;
- „Zabezpieczenia banknotów i monet euro”, ulotka kolportowana głównie w kantorach walut;
- ulotka Europejskiego Banku Centralnego, pokazująca wizerunki banknotów i monet euro oraz podstawowe zabezpieczenia, kolportowana w bankach komercyjnych, urzędach, szkołach, itp.;
- „Euro przychodzi, marka odchodzi, wartość zostaje”, plakat wydany we współpracy z Deutsche Bundesbankiem i kolportowany w bankach komercyjnych, kantorach i na przejściach granicznych;
- „Banknoty i monety euro: wizerunki i zabezpieczenia”, plakat kolportowany głównie w kantorach.

W ramach działań promocyjno-informacyjnych w styczniu 2002 r. Narodowy Bank Polski zaproponował ponadto połączenie akcji wymiany walut narodowych z charytatywną zbiórką walut państw strefy euro (głównie monet) w ramach Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Zebrane waluty (głównie państw członkowskich UGW) o wartości 1.738 tys. EUR i o wadze 57 ton NBP przeliczył bezpłatnie na euro.

W kampanii informacyjnej wykorzystano również **media** (wybrane na podstawie badań OBOP):

- 1) **prasę**, w której kolportowane były na szeroką skalę specjalne dodatki nt. euro:
 - w 11 największych **gazetach lokalnych** na terenie Polski południowej, zachodniej i północnej;
 - w **tygodnikach wysokonakładowych** (Wprost, *Newsweek*, Polityka, Tele Tydzień, *Businessman Magazine*).
- 2) **telewizję publiczną**:

- w grudniu 2001 r., w Programie I TVP – podczas specjalnych „wejść” w czasie tzw. „Dnia z euro” – odbyła się największa prezentacja walut euro;
 - pokazywano **krótkie filmy informacyjne**, emitowane w najlepszych czasach antenowych (cykl ośmiu jednogminutowych filmów informacyjnych „Co warto wiedzieć o euro” oraz cykl siedmiu dwuminutowych filmów informacyjnych „Podróże z euro”, przedstawiający różne aspekty związane z wprowadzeniem euro do obiegu (m.in. kwestie wymiany starych walut narodowych w bankach centralnych krajów UGW, zakupy, korzystanie z bankomatów, itp.).
- 4) **radio**, w formie dwudziestosekundowych reklam, które emitowane były w Polskim Radiu Programie 3, Radiu ZET oraz RMF FM.

10

Działania logistyczne związane z operacją wymiany

Przygotowania o charakterze logistycznym zostały zainicjowane przez Narodowy Bank Polski już w **grudniu 2000 r.** Wtedy NBP wystąpił do EBC z prośbą o udzielenie informacji o zasadach kupna i sprzedaży gotówki euro, w tym m.in. w zakresie kosztów transportu i ubezpieczenia euro, ostatecznego terminu dostawy wycofywanych walut narodowych do banków UGW oraz ewentualnych opłat za taką sprzedaż. W następnym roku rozpoczęły się ustalenia z Deutsche Bundesbankiem odnośnie zaopatrzenia NBP w banknoty i monety euro.

Działania te mogły jednak zostać skonkretyzowane dopiero po ukazaniu się **wytycznych EBC z 13 września 2001 r.**³⁰ określających zasady zaopatrzenia w banknoty euro poza strefą euro. Zgodnie z wytycznymi, narodowe banki centralne spoza tego obszaru mogły otrzymać nową walutę najwcześniej 1 grudnia 2001 r. Rozliczenie płatności za dostarczone banknoty miało nastąpić 2 stycznia 2002 r. Banki centralne spoza strefy euro zostały zobowiązane do złożenia odpowiedniego zabezpieczenia za przekazane banknoty w bankach centralnych ze strefy euro oraz do bezpiecznego przechowywania banknotów. Nie mogły ich również wprowadzić do obiegu przed 1 stycznia 2002 r. Bankom centralnym umożliwiono ponadto przekazanie, od 1 grudnia 2001 r., banknotów euro instytucjom kredytowym posiadającym swoją centralę lub zarejestrowane biuro w kraju ich jurysdykcji.

Na tej podstawie, w listopadzie 2001 r. NBP zawarł umowę z Deutsche Bundesbankiem o zaopatrzeniu w banknoty i monety euro. **Transport** nowej waluty, o wartości ok. 50 mln EUR, **miał miejsce 3 i 4 grudnia 2001 r.** W tym samym miesiącu nową walutę – po sprawdzeniu, zaewidencjonowaniu i posortowaniu – **przekazano do wszystkich oddziałów okręgowych i zamiejscowych NBP**, a za ich pośrednictwem do tych **banków komercyjnych**, które wcześniej podpisały z oddziałami NBP stosowne umowy o zaopatrzeniu w euro i przyjmowaniu wycofywanych walut narodowych. W ten sposób Narodowy Bank Polski od 1 stycznia 2002 r. był przygotowany do obsługi osób fizycznych dokonujących wymiany walut narodowych na nową walutę. Pozostałe banki mogły zaopatrzyć się w euro za pośrednictwem swoich banków-korespondentów, inwestorów strategicznych lub udziałowców zagranicznych.

W okresie listopad – grudzień 2001 r. NBP zorganizował **cykl szkoleń nt. rozpoznawania autentyczności euro oraz walut narodowych**, które skierowane były do pracowników NBP, pracowników banków komercyjnych, policji, straży granicznej oraz kantorów.

Zgodnie z ustawą z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach Unii Europejskiej wspólnej waluty euro, która weszła w życie 1 stycznia 2002 r., **wymianę walut narodowych na euro – w okresie do końca 2002 r. – prowadzą dla osób fizycznych zarówno NBP, jak i sektor bankowy.** Odbywa się ona **po nieodwołalnych kursach wymiany**, ustalonych przez Radę UE. W powyższym okresie NBP dokonuje wymiany walut narodowych na euro wyłącznie dla osób fizycznych, nie prowadząc od nich skupu i sprzedaży euro za polskie złote. Zgodnie z uchwałą Zarządu Narodowego Banku Polskiego³¹, za taką wymianę pobierane są następujące **opłaty**:

³⁰ Wytyczne Europejskiego Banku Centralnego z 13 września 2001 r. przyjmujące pewne postanowienia dotyczące wcześniejszego zaopatrzenia w banknoty euro poza strefą euro (ang. *Guideline of the European Central Bank of 13 September 2001 adopting certain provisions on the frontloading of euro banknote outside the euro area*), OJ L 257, 26.09.2001, s. 0006-0009.

³¹ Uchwała 59/2001 Zarządu NBP z dnia 6 grudnia 2001 r. zmieniającą uchwałę w sprawie prowizji i opłat bankowych stosowanych przez Narodowy Bank Polski.

- przy **wymianie banknotów**: 2% od równowartości w złotych kwoty wymienianej, przeliczonej na euro (nie mniej niż 2 PLN),
- przy **wymianie monet**: 50% od równowartości w złotych kwoty wymienianej, przeliczonej na euro (nie mniej niż 2 PLN).

W okresie od stycznia do maja 2002 r., podobnie jak w bankach komercyjnych, w NBP **najczęściej wymienianą walutą narodową na euro była marka niemiecka** (75% wartości całej wymiany). Największe zainteresowanie wymianą walut narodowych zaobserwowano na początku 2002 r.

Od 1 stycznia 2003 r., NBP nie będzie zajmował się **skupem walut narodowych** od osób fizycznych, a jedynie **od banków komercyjnych**, z którymi zawarł umowy o zaopatrywaniu w waluty obce i przyjmowaniu wycofywanych walut narodowych. Skup taki będzie trwał **do końca 2003 r.** Od transakcji kupna wycofywanych walut narodowych państw UGW NBP będzie pobierał od banków następujące **prowinzje**:

- za **skup banknotów**: 1,5% od równowartości w złotych kwoty transakcji przeliczonej na euro,
- za **skup monet**: 50% od równowartości w złotych kwoty transakcji przeliczonej na euro.

Podsumowanie i wnioski

- I. NBP czynnie uczestniczył w procesie operacji wymiany walut narodowych państw członkowskich UGW, organizując kampanię informacyjną nt. euro oraz podejmując konkretne działania logistyczne związane z tą wymianą.
- II. W ocenie NBP kampania informacyjna dotycząca wprowadzenia euro osiągnęła sukces. Jej cel, tj. popularyzacja euro i informowanie społeczeństwa o dacie i warunkach wprowadzenia euro oraz sposobie wymiany walut narodowych krajów UGW, został zrealizowany. Świadczą o tym przede wszystkim badania przeprowadzone dla NBP przez OBOP. Według badań z końca listopada 2001 r. wynikało, iż 76% Polaków wiedziało o wymianie walut, a 53% podało dokładną jej datę. 49% respondentów wiedziało, iż kampanię informacyjną prowadzi NBP.
- III. Wytoczne EBC o zaopatrzeniu w banknoty euro poza strefą euro, regulujące m.in. kwestie zaopatrzenia banków centralnych spoza tego obszaru, ukazały się dość późno, tj. dopiero we wrześniu 2001 r. W związku z powyższym, mimo iż NBP rozpoczął przygotowania w tym zakresie już w grudniu 2000 r., mogły one wejść w decydującą fazę dopiero w ostatnim kwartale 2001 r.
- IV. Wytoczne EBC pozwoliły na zaopatrzenie w nową walutę banków spoza strefy euro, w tym banków centralnych, dopiero od 1 grudnia 2001 r., a więc trzy miesiące później niż instytucji kredytowych w państwach strefy euro. Niemniej jednak duże tempo pracy w NBP umożliwiło dostawę banknotów i monet euro do wszystkich oddziałów okręgowych NBP oraz banków komercyjnych, z którymi NBP podpisał stosowne umowy o zaopatrzeniu w euro, jeszcze przed 1 stycznia 2002 r.
- V. Proces zaopatrywania banków komercyjnych w euro oraz wymiana walut narodowych na nową walutę przebiegły w NBP bez zakłóceń. Mimo, iż niektóre banki komercyjne pobierały wyższe prowizje przy wymianie walut narodowych (zwłaszcza monet) na euro niż NBP, Narodowy Bank Polski nie odnotował, w związku z tym faktem, dużo większego zainteresowania osób fizycznych wymianą we własnych kasach. Znaczącą część walut narodowych społeczeństwo zdeponowało na rachunkach bankowych jeszcze przed 1 stycznia 2002 r. lub przeznaczyło na cele charytatywne (głównie monety) w ramach Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Przyczyniła się do tego kampania prowadzona zarówno przez Narodowy Bank Polski, jak i banki komercyjne.

- VI. Aby umożliwić sprawną wymianę walut narodowych na euro oraz zapobiec ewentualnym próbom wymiany fałszywych banknotów, NBP zorganizował cykl szkoleń nt. rozpoznawania autentyczności nowej waluty oraz wycofywanych walut narodowych. Były one skierowane do pracowników NBP, pracowników banków komercyjnych, policji, straży granicznej oraz kantorów.

11
Aneks statystyczny

	przeliczone na USD		udział % w walut		w waluty oryginalne		przeliczone na		100	42.019	100	42.019	100	100
	na USD	przeliczone na USD	walut	przeliczone na USD	waluty oryginalne	przeliczone na USD	przeliczone na USD							
Aktywa														
FIM	10	0,002	100	0,005	20	3	41.577	100	0,007	9	0,002	100	0,002	100
JPY	590	0,012	920	0,017	445	4			0,01	1.159	9	0,021	0,021	0,021
ESP	400	0,005	444	0,005	498	3			0,007	1.065	6	0,014	0,014	0,014
ATS	473	0,073	525	0,08	163	11			0,026	404	26	0,062	0,062	0,062
USD	23.266	56,364	23.075	57,398	23.226	23.226			55,863	23.930	23.930	56,95	56,95	56,95
CAD	20	0,031	19	0,03	16	10			0,024	12	8	0,019	0,019	0,019
GBP	1.945	2.779	2.025	7,084	2.000	2.941			7,074	1.871	2.708	6,445	6,445	6,445
BEF	1.715	38	1.786	0,092	1.736	39			0,094	1.779	39	0,093	0,093	0,093
DKK	156	18	161	0,044	147	18			0,043	159	19	0,045	0,045	0,045
FRF	380	51	364	0,124	95	13			0,031	188	23	0,055	0,055	0,055
NGL	16	6	19	0,015	22	9			0,022	65	26	0,062	0,062	0,062
DEM	480	216	474	0,523	495	232			0,558	1.242	561	1,335	1,335	1,335
NOK	110	12	83	0,029	115	13			0,031	125	14	0,033	0,033	0,033
CHF	52	30	49	0,073	59	37			0,089	60	36	0,086	0,086	0,086
SEK	661	64	207	0,155	180	17			0,041	176	17	0,04	0,04	0,04
ITL	13.603	6	15.890	0,015	20.683	10			0,024	66.525	30	0,071	0,071	0,071
EUR	13.821	12.192	13.374	29,536	13.375	12.252			29,468	13.435	11.870	28,249	28,249	28,249
PLN	8.831	2.154	8.322	5,218	9.500	2.242			5,392	8.360	2.097	4,991	4,991	4,991
SDR	245	309	273	0,749	313	401			0,964	396	498	1,185	1,185	1,185
INNE	354	86	355	0,208	407	96			0,231	403	101	0,24	0,24	0,24
		7.805		100		8.179			100		8.562		100	100
Pasywa														
FIM	0	0	0	0	0	0			0	0	0	0	0	0
JPY	368	3	230	0,038	756	6			0,07	259	2	0,023	0,023	0,023
ESP	27	0	27	0	17	0			0	3	0	0	0	0
ATS	55	4	65	0,051	53	4			0,047	10	1	0,012	0,012	0,012
USD	2.358	2.358	2.299	30,211	2.384	2.384			27,847	2.295	2.295	26,804	26,804	26,804
CAD	4	3	4	0,038	3	2			0,023	3	2	0,023	0,023	0,023
GBP	25	36	26	0,461	28	41			0,479	16	23	0,269	0,269	0,269
BEF	8	0	12	0	12	0			0	0	0	0	0	0
DKK	9	1	9	0,013	15	2			0,023	14	2	0,023	0,023	0,023
FRF	387	52	338	0,666	390	54			0,631	12	2	0,023	0,023	0,023
NGL	12	5	12	0,064	2	1			0,012	1	0	0	0	0
DEM	1.357	612	1.194	7,841	680	318			3,715	126	57	0,666	0,666	0,666
NOK	0	0	2	0	9	1			0,012	7	1	0,012	0,012	0,012
CHF	109	63	121	0,807	137	85			0,993	127	76	0,888	0,888	0,888
SEK	17	2	17	0,026	12	1			0,012	20	2	0,023	0,023	0,023
ITL	8.517	4	8.188	0,051	5.573	3			0,035	268	0	0	0	0
EUR	2.262	1.985	3.010	25,561	3.408	3.122			36,468	3.941	3.482	40,668	40,668	40,668
PLN	10.936	2.667	10.537	34,17	10.749	2.537			29,634	10.431	2.617	30,565	30,565	30,565
INNE	0	0	0	0	0	0			0	0	0	0	0	0

Wyszczególnienie	Symbol waluty	I kwartał 2001 r.		II kwartał 2001 r.		III kwartał 2001 r.		IV kwartał 2001 r.		2001 rok		
		waluty oryginalne	waluty przeliczone na USD	waluty oryginalne	waluty przeliczone na USD	waluty oryginalne	waluty przeliczone na USD	waluty oryginalne	waluty przeliczone na USD			
Usługi: wpływy												
FIM		877	7 424,991	100,000	7 497,994	100,000	7 447,557	100,000	142	7 859,934	100,000	30 230,476
JPY		525,092	4,297	0,058	3,126	0,042	102,381	0,014	121,436	986	0,000	2,663
ESP		148,393	836	0,011	408,548	0,029	120,106	0,009	67,064	3,986	0,013	18,042
ATS		29,372	1,973	0,027	16,087	0,014	12,739	0,011	12,858	837	0,011	3,986
USD		2,530,091	2,530,091	34,075	2,585,467	34,482	2,519,159	33,825	2,573,140	2,573,140	32,737	10,207,857
CAD		12,225	8,013	0,108	9,856	0,131	11,620	0,101	14,083	8,875	0,113	34,287
GBP		109,666	159,980	2,155	103,633	1,964	102,244	1,953	118,743	171,343	2,180	53,079
BEF		186,617	4,299	0,058	177,625	0,051	114,538	0,034	25,573	565	0,007	433,286
DKK		687,192	85,024	1,145	683,170	1,067	605,753	0,971	628,332	75,600	0,962	623,991
FRF		157,940	22,235	0,299	206,214	0,366	125,074	0,227	94,497	12,857	0,164	11,228
NGL		35,622	14,820	0,200	18,943	0,100	28,629	0,145	3,641	1,485	0,019	583,725
DEM		588,158	280,294	3,775	291,729	1,739	212,228	1,297	178,461	81,770	1,040	84,835
NOK		133,699	15,074	0,203	154,504	0,225	176,981	0,264	161,924	18,201	0,232	589,051
CHF		52,268	31,425	0,423	44,055	0,336	99,924	0,799	46,293	28,153	0,358	62,710
SEK		820,867	84,346	1,136	779,810	0,996	735,055	0,933	779,713	73,751	0,938	144,275
ITL		11,279,478	5,422	0,073	7,519,456	0,045	9,287,744	0,057	4,083,978	1,890	0,024	32,170,656
EUR		4,220,348	3,890,279	52,394	4,661,062	54,305	4,635,665	55,371	4,976,716	4,457,987	56,718	14,936
PLN		1,172,404	286,443	3,858	1,224,499	4,090	1,248,746	3,980	1,436,171	352,106	4,480	14,936
INNE		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		0	10 550,333	100,000	10 255,410	100,000	10 150,555	100,000	0	10 847,529	100,000	41 803,827
FIM		34,020	5,275	0,050	4,290	0,042	30,949	0,046	7,339	1,114	0,010	15,346
JPY		2,693,895	22,793	0,216	3,354,883	0,267	2,866,782	0,193	2,293,611	18,613	0,172	10,729,171
ESP		3,281,089	18,239	0,173	2,803,883	0,143	1,642,449	0,086	621,350	3,369	0,031	8,348,771
ATS		149,191	10,018	0,095	108,992	0,068	85,242	0,054	32,195	2,098	0,019	37,562,0
USD		3,514,252	3,514,252	33,309	3,355,019	32,715	3,218,152	31,704	3,239,816	3,239,816	29,867	13,327,239
CAD		7,583	4,972	0,047	9,159	0,058	13,145	0,084	20,607	12,984	0,120	50,494
GBP		142,303	207,984	1,971	141,021	1,953	136,324	1,957	157,514	227,175	2,094	32,411
BEF		317,982	7,278	0,069	247,008	0,052	125,142	0,027	29,287	651	0,006	579,162
DKK		724,062	89,564	0,849	804,918	0,918	729,490	0,862	816,415	98,148	0,905	16,008
FRF		307,679	43,440	0,412	179,486	0,233	160,963	0,215	113,875	15,591	0,144	3,074,885
NGL		80,267	33,489	0,318	102,803	0,160	60,775	0,241	18,900	7,711	0,071	762,003
DEM		777,594	367,702	3,485	705,514	3,072	467,790	2,084	207,929	95,463	0,880	2,158,827
NOK		525,445	59,235	0,561	386,584	0,411	305,305	0,335	482,575	54,168	0,499	989,787
CHF		220,976	133,380	1,264	189,910	1,058	167,857	0,974	777,408	120,853	1,114	189,626
SEK		1,049,147	107,557	1,019	1,100,274	1,026	1,203,908	1,121	1,357,852	128,331	1,183	4,771,181
ITL		71,232,512	33,929	0,322	64,826,766	0,285	61,531,794	0,278	37,237,036	17,347	0,160	234,864,108
EUR		5,929,914	5,477,595	51,919	6,177,777	52,585	6,300,475	55,267	6,974,674	6,246,091	57,581	25,382,840
PLN		1,697,512	413,620	3,920	1,932,352	4,715	1,919,704	4,471	2,278,179	558,006	5,144	1,908,984
INNE		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Załącznik 3

Bilans płatniczy RP na bazie płatności – struktura walutowa płatności usługowych w 2001 r. w tys. jednostek

Wyszczególnienie	Symbol waluty	I kwartał 2001 r.		II kwartał 2001 r.		III kwartał 2001 r.		IV kwartał 2001 r.		2001 rok				
		waluty oryginalne	przełiczone na USD	waluty oryginalne	przełiczone na USD	waluty oryginalne	przełiczone na USD	waluty oryginalne	przełiczone na USD	waluty oryginalne	przełiczone na USD			
Usługi: wplywy	ATS	3.630	899,358	8.129	947,637	5.393	1.046,572	7.249	1.069,890	24.401	3.963,457	100	100	
	USD	421.185	230	442.255	505	511.377	336	453	453	1.828,671	1.524	0,038	0,038	
	GBP	14.599	421.185	15.859	442.255	16.749	511.377	15.947	453,854	182,867	1,828,671	46,138	46,138	
	BEF	21.063	21.317	21.063	22.536	23.78	24.107	23.03	23,075	63,154	91,035	2,297	2,297	
	DKK	28.182	472	18.326	385	19.225	415	799	799	94,903	2,071	0,052	0,052	
	FRF	14.197	1.986	50.965	6.021	45.033	5.397	59,828	7,219	184,008	22,108	0,558	0,558	
	NLG	2.079	870	2.328	1.898	9.046	1.215	8.142	1,096	45,710	6,195	0,156	0,156	
	DEM	38.608	18.219	44.393	19.791	20.891	1.155	0,11	1,397	560	3,498	0,088	0,088	
	NOK	16.631	1.855	107.859	11.879	1.254	24,292	2,716	46,006	5,177	133,362	60,818	1,534	1,534
	CHF	11.144	6.749	10.126	5.798	7.129	4,223	8,940	5,429	37,339	22,199	0,56	0,56	
	SEK	58.493	6.004	62.959	6.012	57.066	5,385	67,075	6,326	245,593	23,727	0,599	0,599	
	ITL	975.760	451	1.110.194	493	0,052	1,256,951	567	1,397,133	631	4,740,038	2,142	0,054	0,054
	EUR	345.904	319,630	364,187	318,478	33,608	409,688	364,050	505,466	452,026	1,454,184	36,69	36,69	
	PLN	397.295	96,919	444,106	110,673	11,679	491,763	116,264	408,711	99,799	1,741,895	423,655	10,689	10,689
INNE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Usługi: wypłaty		1.250,423	1.138,877	39,316	1.138,877	33,055	716,317	29,159	1.314,180	147,432	4.419,797	100	100	
ATS	45.902	3,058	45.902	2,483	2,483	33,055	2,113	29,159	1,884	147,432	9,538	0,216	0,216	
USD	564.156	564,156	479,481	479,481	42,101	503,892	503	558,564	558,564	2,106,093	1,602,704	36,262	36,262	
GBP	30.252	44,136	34.434	48,968	4,299	35,419	50,743	37,188	53,580	137,263	197,417	4,467	4,467	
BEF	104.725	2,391	80.825	1,739	1,648	74,915	1,648	53,498	1,173	313,963	6,951	0,157	0,157	
DKK	58.124	7,185	74.960	8,687	0,763	81,309	9,702	81,705	9,797	296,098	35,371	0,8	0,8	
FRF	48.744	6,855	47,805	6,351	0,558	39,970	5,407	25,350	3,459	161,869	22,072	0,499	0,499	
NLG	11.924	5,012	12,575	4,960	0,436	10,630	4,278	6,683	2,723	41,812	16,973	0,384	0,384	
DEM	147.511	69,613	130,737	58,392	5,127	122,054	55,490	123,780	56,412	524,082	239,907	5,428	5,428	
NOK	19.420	2,169	32,761	3,546	0,441	28,664	3,161	18,143	2,025	99,008	10,892	0,246	0,246	
CHF	17.635	1,41	28,092	16,092	1,413	26,187	15,543	23,776	14,462	107,403	63,732	1,442	1,442	
SEK	90.677	9,279	105,809	10,100	0,887	93,652	8,835	87,738	8,255	377,876	36,469	0,825	0,825	
ITL	9.300.066	4,422	10,622,235	4,781	0,42	8,695,466	3,981	5,601,664	2,578	34,219,371	15,762	0,357	0,357	
EUR	466.601	430,446	479,962	418,682	36,763	499,196	442,755	472,089	422,566	1,917,848	1,714,449	38,79	38,79	
PLN	343,773	84,075	298,242	74,625	6,553	472,900	112,158	718,761	176,701	1,833,676	447,559	10,126	10,126	
INNE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

Źródło: NBP.

Ostatnie publikacje Narodowego Banku Polskiego z serii „Materiały i Studia”

Zeszyt Nr	Data	Tytuł	Autor
136	01/02	Charakterystyka, wycena i zastosowanie wybranych opcji egzotycznych	Arkadiusz Napiórkowski
137	01/02	Zarządzanie ryzykiem w project finance	Michał Kowalczyk
138	02/02	Mikroekonomiczne koszty inflacji	Wojciech Pachó
139	02/02	Elektroniczne usługi finansowe – charakterystyka rynku, wyzwania i inicjatywy regulacyjne (stan na koniec 2001 r.)	Małgorzata Szczeń Sebastian Jakubiec
140	03/02	Japonia – walka o odzyskanie silnej pozycji gospodarczej i finansowej	Henryk Bilski
141	03/02	Systemy bankowe w Azji Południowo-Wschodniej	Anna Szóttun
142	03/02	Hipoteza neutralności pieniądza	Michał Brzoza-Brzezina Bohdan Kłós Adam Kot Tomasz Łyziak
143	05/02	Koncentracja działalności sektora bankowego w Polsce w latach 1994-2000	Krzysztof Jackowicz Oskar Kowalewski
144	05/02	Rynek kontraktów swap w Polsce	Ewa Leszczyńska
145	06/02	Przyczyny i mechanizmy kryzysów walutowych ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia międzynarodowych przepływów kapitału	Hanna Żywiecka
146	07/02	Powiernik w banku hipotecznym	Michał Olszak
147	08/02	Metody estymacji. Value at Risk	Tomasz Bałamut
148	10/02	Polityka monetarna: współczesna teoria i analiza empiryczna dla Polski	Agata Urbańska
149	11/02	Rachunek wzrostu na przykładzie gospodarki Irlandii w latach dziewięćdziesiątych	Andrzej Rzońca
150	11/02	Terminowa struktura dochodowości skarbowych papierów wartościowych w Polsce w latach 1998-2001	Marek Świętoń
151	11/02	Mechanizm transmisji polityki pieniężnej – współczesne ramy teoretyczne	Ryszard Kokoszcyński, Tomasz Łyziak, Małgorzata Pawłowska, Jan Przystupa, Ewa wróbel
152	12/02	Stochastyczna optymalizacja strategii zarządzania skarbowymi instrumentami dłużnymi	Leszek Klukowski Elżbieta Kuba